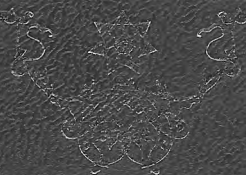

84 Каз 7

С 52

Собы
Сматеев

15

Сезім өртін өшіру қиын екен!
Поэзия от-жалын, құйын екен.
Махаббатсыз жүректің күйі бөтен,
Қайта оралдым!
Жан сырын құйып өтем...

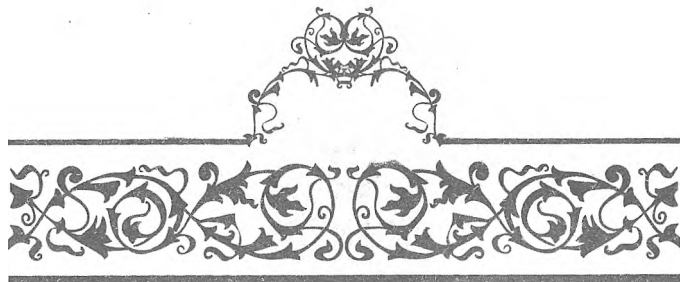

АЛМАТЫ 2008
"ЕЛ-ШЕЖІРЕ"

Софы Сматаев

*Көп томдық
шығармалар жинағы*

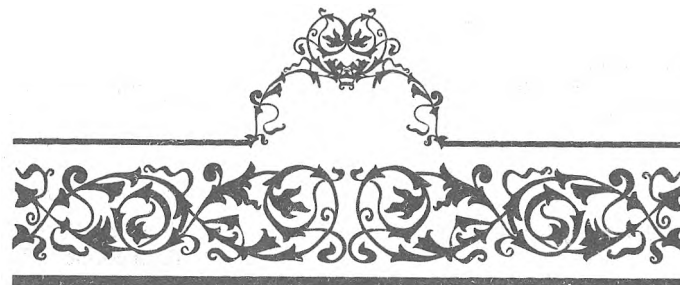
15 ТОМ

Софы Сматаев

Іздерім-ау!

Өлеңдер

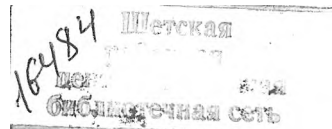
ББК 84 Қаз 7-5
С 52

Сматаев С.
С 52 **Іздерім-ау!** - Алматы: “Ел-шежіре”, 2008.
Т. 15. - 360 бет.

ISBN 978-601-7011-50-5

Қазақтың аса көрнекті классик жазушысы Софы Сматаевтың шығармашылық жолын поэзиядан бастағанын көпшіліктің біле бермеуі де мүмкін. Алғашқы “Астана оттары” атты өлең кітабы осыдан тура қырық жыл бұрын жарық көрсе, енді сергек ойлы ақынның әр жылдары жазылған жырлары өз оқушыларына бет алып барады. Сезімтал жүректің сыршыл әуені өзектес тілектестерін табатынына сенім мол. Бұл өлеңдер “ермек үшін емес”, “жастарға үлгі, өнеге бермек үшін”, дүниенің ойы мен қырын, ағы мен қарасын, түзігін һәм бұзығын көңіл көзімен көрмек үшін жазылған.

4702250202
C-----2008
00(05)-08

ББК 84 Қаз 7-5

ISBN 978-601-7011-50 -5

© Сматаев С., 2008
© “Ел-шежіре”, 2008

ПОЭЗИЯ

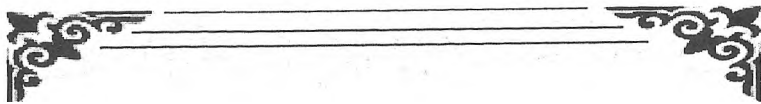
Поэзия - сен менің ғашығым ең,
Мәжнүннің ем!
Лапылдап асығып ем.
Асығып ем,
Алдыңда бас ұрып ем,
Шашылып ем,
Суынып басылып ем.

Жалау етіп жанымды желбіреткен,
Жер шайқалып,
Тау жылжып, көл дір еткен.
Қасиетті киенің елжіреп мен
Қош айтысып,
Көз жасты мөлдіреткем.

Тамылжыған, тамсантқан таң нұрынан,
Тал мойынға оралған тал бұрымнан,
Таңдайдағы тамшысыз тандырымнан
Шошындым ба...
Айырдым тағдырымнан.

Шыдай алмай өртіңе сезімдегі,
Шыбын жаным шырылдап безілдеді.
Жалын шашпай көк оттан көзімдегі,
Көп құмардың тұншығып көз ілгені.

Сыйладым ба Сезімді ең бұрынғы,
Лайламай тазамды,
Мөлдірімді,

“Елім!” дейтін жандағы мол дірілді
Прозама ақтарғам өндірімді.

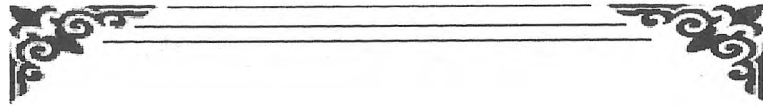
Сезім өртін өшіру қиын екен!
Поэзия - от жалын, құйын екен.
Махаббатсыз жүректің күйі бөтен,
Қайта оралдым!
Жан сырын құйып өтем...

*Өртенгенбіз, лаулағанбыз, жанғанбыз
Нұр жастықта біз де сайран салғанбыз.*

Жарысқан қыр, белеспен,
Жазықпенен
Жүйткіді қара жолмен нәзік денем.
...Сол жолдай бірде биік,
Бірде төмен
Қаз басқан жыр шумағын жазып келем.

*Студенттік дәптерден
(1959 - 1964)*

ТЕҢІЗ

Түнгі теңіз, буырқанған сұлу едің сен неткен,
Дауылың бар, жауының бар тамшыларын селдеткен.

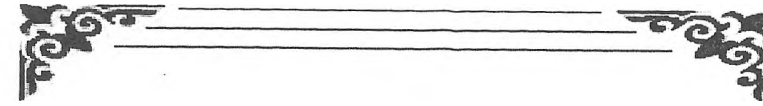
Толқындарың шапшып тулап кеміреді жағаны,
Толқындарың жарды соғып, түн есігін қағады.

Билеп кетер ерке самал ақ төсінді аймалап,
Сыланады мөлдіріңе торғын көктен ай қарап.

Такаппарсың, мылқау күшті айбатыңнан тынбайсың,
Керіп қойып кең кеуденді түн дыбысын тыңдайсың.

Қара бұлттың жиі-жиі қақтап төсін емесің,
Қара бұлтпен сонда да бір таусылмайды егесің.

... Толқыныңмен ойнап бірге соққылайын жарыңды,
Толқыныңмен қағып алып, жуып берші жанымды.

ЖАЙНАҒАН ЖАЗБЕН ОРАЛАМ

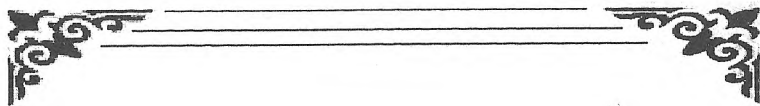
Достарым,
Аулым,
Ата-анам,
Сағынып мені жүрсің бе?
Бұйығып үнсіз жата ма,
Дүрсілде, жүрек, дүрсілде!

Сағындым гүлін баптаған
Әуенін дала қызының.
Соғымнан қысқы сақтаған,
Бар ма әлі, апа, шұжығың.

Сіңіріп құлын дауысын,
Сімірем жайлау қымызын.
Бұлаққа толы тау ішін,
Кетермін кезіп күн ұзын.

Тынығып алып бірер күн,
Қонағы болам қостардың.
Шырқатып әнді жүрермін,
Ішінде тағы достардың.

Бұлтсыз ашық көгіңді,
Сағындым, далам, сағындым.
Өтермін бойлап өңірді,
Пердесін жыртып сағымның.

ЖОЛ

Жол жатыр қарсы алдымда иректеліп,
Шұбырып алмасады сирек көрік.
Қара жол асқар шыңға асылады,
Құлайды кейде төмен сиреп келіп.

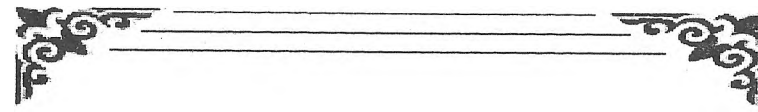
Жарысқан қыр белеспен,
Жазықпенен.
Жүйткіді жол үстінде нәзік денем.
...Сол жолдай бірде биік,
Бірде төмен,
Қаз басқан жыр шумағын жазып келем.

ТАУДА

Жорғалап зорға шықтым қырға бүгін,
Самал жел, туған жердің ырға гүлін.
Көрейін астық басқан кең жазықты,
Көрейін үркіп ұшқан қырғауылын.

Келемін белді кесіп,
Тауды ақтарып,
Бір шөкім тұнып қапты аулақта бұлт.
Тосады қарсы алдымнан ерке самал,
Шалғынға әлсін-әлсін аунап қалып.

Нұр сәуле маңайымды кестеледі,
Бастады ойға мені,
Төске мені.
Туған жер ұлылығын танытпаса
Білмес ем өздігімнен ештеңені.

САҒЫНЫШ ЖОЛДАРЫНАН

Зырлайды күндер,
Озады уақыт бір тынбай,
Сағынған елді тұрар ма жүрек бұлқынбай.
Тағы да келем сағыныш бұлтын сапырып,
Қарсы алды шұбап даламның шаңы бұрқылдай.

Батыс, шығысқа созылған байтақ Отаным,
Мәуелі бақтар,
Алмасар бір сәт жота құм.
Тартасың бойды,
Ертесің ойды еріксіз,
Тулатып бойда ғажайып күшті от ағын.

Күтеді алдан сағынған ауыл мен көптен,
О, ғажап!
Далам жайнапты басқа өрнекпен.
Уақыт неге титықтап қалдың,
Десең де:
“Сағатым түгіл жылыма тіпті көнбеп пе ең”.

* * *

Гүл өскен,
Жыр ескен төсінде, туған жер,
Берермін бойдағы барымды.
Сен десем құрғар ма маңдайды жуған тер,
Сен десем аяман жанымды.

Шаң басқан,
Жалғасқан жусанды шөліңді,
Сап-салқын көл болып құшармын,
Сыпырып бұлтыңды,

Шимайлап көгінді,
Айдан да жоғары ұшармын.

Адаммен,
Баламмен дос етем тауыңды,
Вулканын алармын тізгіндеп.
Еркіме,
Ырқыма көндірем дауылды,
Тілесем, жадырап күз күлмек.

Бақты алам,
Ақтарам қойныңның қыртысын,
Еңбексіз жүруден жиренем.
Туған жер, қызмет етуді жұрт үшін,
Өзіңнен, өзіңнен үйренем.

ҚЫЗЕМШЕК¹

Бой таса ғып көп көзден
Түн көрпесін жамылып,
Ыстық ең сонау жас кезден
Тағы да келдік сағынып.

Тағы да келдік сағынып,
Жастықтың отын лаулатып.
Бір шапанды жамылып,
Көздерден сырды аулатып.

Тарқасын шері көңілдің
Сырмінез сырлас, “Қыземшек”
Қымсына көрме ұялып,
Қойныға түнде біз енсек.

¹ Қыземшек - тау аты.

НЕГЕ ЖАНДЫ ЕКЕН

Таңғы шық шөпті шылапты,
Қашатын ұйқы шақ па екен.
Беймезгіл түнде шырақты,
Сұлу қыз неге жақты екен?

Сезімге нәзік бөлеткен,
Түсіне кірген гүл ме екен?
Неліктен, қандай себеппен,
Төсектен ерте тұрды екен?

Ақниет, адал тілекпен,
Шешуге сырын тырыстым.
... Сол шамдай болып жүректе
Тұтанды ма екен бір ұшқын?

ҚЫРДА

Қырға қонды пұшық күн,
Жамырады қозы, лақ.
Шәуілдеген күшіктің
Қоя берді “сөзі” ұнап.

Аспан торғын жамылып,
Абыр-сабыр көбейді. ...
Күркілдейтін сағынып
Көгершінім не дейді?

Көгершінім не дейді,
Үндемейді ол неге?
Күркілдетіп көмейді
Бал құймай ма кеудеге?

Бәсе! Анау түгінді,
Созды-ау, сәулем, мен үшін.
Өшті демім,
тұтылдым,
... Солай еді-ау келісім!

ВОЛОКОЛАМСК ТАС ЖОЛЫНДА

Айналам орман,
Күзгі орман,
Терекке үнсіз қараймын.
Қиялды қуып жүзді арман,
Оралып ойлар талай мың.

Ойыма келді күзгі аспан,
Елестеп өтті сол бір шақ.
Панасыз сәби мұз басқан,
Зулаған оқтар сел бұршақ.

Ойымды бұзды сол бір кез,
Өлім мен өмір алысқан.
Күтті ме сонда мөлдір көз,
Жан жарын сонау алыстан.

Жатты ма жары қансырап,
Аймалап оймен аруын.
Жоқ әлде қаны тамшылап,
Бұрды ма жауға қаруын.

Ақырғы демін берді ме,
Құшақтап мына шыршаны?
Қаһар боп әлде төнді ме,
Ызалы көздің бұршағы?

Алқымдап төнген ажалды,
Жеңді ме оны өр жүрек?
Ақ қайың, неге сазардың,
Құштың ба сонда елжіреп.

Құштың ба сонда елжіреп,
Тостың ба оққа төсінді?
Күш алып сенен ержүрек,
Алды ма жаудан өшінді?

ӘКЕ

Жадырап күн шықты,
Жылдар тізбегі көбейді.
Жыр кернеп көмейді,
Отырмын алдында тағы да,
Үңіліп жаныңа.
Жүректі шымшылап ауыртар,
Қырауытқан шашыңның ағы да.
Аттапсың елуді,
Ойлама,
Ойға алма өлуді,
Сақалы шықса да бұл ұлың.
Сағынып жүреді көруді.
Жас едің бір кезде,
Жігіт ең
Тепсең темір үзетін.
Бойыңда қызу қан жүзетін,
Жас едің.
Бар жерде қалды ізің,
Жұмыссыз жүрмедің,
Кеудемде “әке” деп жалғыз үн,
Дүрсілдеп тұр менің.

Жел есті,
Жып-жылы леп есті,
Тербетті ол даланы,
Тербетті белесті,
Күлімдеп күн шықты қырқадан:
“Шойын жол жалғамақ
Жазықты, дөңесті!”
Қолға алып кетпенді,
Тұрғыздың көпірді,
Жасадың өткелді.
Даланың ойнады дауылы,
Қинады жауыны.
Төздің сен бәріне,
Жүректің жеңді де дабылы.
Асықтың ілгері,
Сырыңды білемін.
Даланың жол беріп гүлдері
Өмірдің сол жолын,
Балқашқа әкеліп тіредің.

Қызарды,
Ұзарды көлеңке,
Барады күн асып қырқадан.
Сипайды бетінді жел ерке,
Әнінді қағып ап шырқаған.
Келгенде аз күнге оқудан,
Көрмейсің көзіңнен таса ғып,
Баса алмай көңіліңді толқыған,
Құшасың көзіңе жас алып,
Қаларсың жасарып.

О, әке, әлі де жас жаның,
Ерніңді сағынды маңдайым.
Кеудеңнің бұлт баспас аспанын,
Көріп жүрейін әрдайым.

Дауылда шыныққан, желменен жарысқан,
Көңілім даламдай кең менің.
Бос орын таппадың келгенде алыстан,
Ішінен осы көп бөлменің.

Құлыпта сақталып, келіскен күтімі,
Қайтесің былғатып тазаны.
Шалбардың қыры жоқ, киімі жұпыны,
Мен қырдың жабайы қазағы.

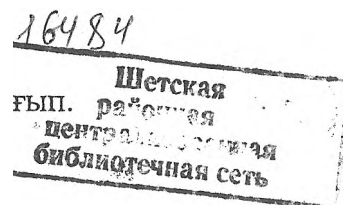
Қаңсытып отынды, жасырып барынды,
Қу шөппен сүртесің ұртынды.
Тұмсықтан бір соғып, шулатса жаныңды,
Тек әттең сыйладым мұртынды.

Аулақ жүр! Өмірден келіскен күтімі,
Қайтесің лайлап тазаны.
Айтады осыны, киімі жұпыны,
Дәл мендей қырдың көп қазағы.

ЖІГІТТІК

Тым ұшқыр,
Тым баяу,
О, албырт жігіттік!
Жігіт қып,
Жеттің маған да.
Аман ба.
Қош енді балалық,
Сүйсіз
Күйсіз

Тындырған ісінді шала

Нәзіктік
Азық қып
Жүректі жібітті.
Жігіттің
Тынышын алды да
Тұтатты үмітін.
Тым өткір,
Тым сылбыр
Жігіттік - гүлсің бір.
Ашылдым
Жасырғым,
Келмейді сырымды.
Ал бүгін,
Пандығым,
Жоғалды бұрынғы.
Ғашықтық,
Жасық қып.
Көңілге орнады бір ұғым,
Бөгелді,
Тартпайды қол енді,
Көршінің қызының бұрымын.
Алысып ойнайтын сол қызға,
Ұрланып бұрылдым.
Балалық бөгелді.
О, өмір, көр енді.
Жігіт болғанын бір ұлдың.

ШАТЫРБАЙҒА

1

Қыз жайында қызығып,
Көп оқисың, Шатырбай.
Жүрегіңе қыз-үміт,
Көп от үйсін, Шатырбай.

Көп аңдисың балтырды,
Бойдақ құрбым, Шатырбай.
Жүрсің қызды әр түрлі,
Ойлап құрбым, Шатырбай.

Екеу болып келсейші,
Гүл төсіне, Шатырбай.
Махаббаттың енсейші.
Күркесіне, Шатырбай.

2

Шәкемнің сырын білемін,
Дөңбекшіп жатыр төсекте.
“Ауыртып” апты жүрегін,
Бала ғой әлі десек те.

Көз ілмей жатыр бөлмеде,
Еске алып қыздың қылығын.
... Махаббат балғын кеудеге,
Кетіпті-ау сеуіп ұрығын.

ЕРКЕМ

Күлімдеп неге қарайсың,
Қарайсың, еркем.
Толқытып шашты тарайсың,
Тарайсың, еркем.
Тіл қатып кейде қоясың,
Толқытып мені
Күлкіні бір сәт жоясың,
Қорқытып мені.
Өзіңсің - үміт, арманым,
Арманым, еркем.
Жанымның сырын арнадым,
Арнадым, еркем.
Күлімдеп тағы қарашы,
Қарашы, еркем.
Жазылсын жүрек жарасы,
Жарасы, еркем.

* * *

Қарай берсін ай төбеден,
Сәулем, көңіл аударма.
Бір қосылып айтып өлең,
Шығайықшы тауларға.

Сыбдырласа жас құрақтар,
Сырды ұрласа жел нәзік.
Шәрбет сулы тас бұлақ бар,
Құшақ жаяр кең жазық.

Жетейікші тамашаға,
Кеуде толы жанды үміт!
Сырласайық оңашада,
Табысайық мәңгілік.

ТҮСІМ ЕКЕН

Ақ білек те,
Ақ тамақ та - бірі жоқ.
Қара көздің жалтылдағыш нұры жоқ.

Шаңырақтан
Шоқ жұлдызға үңіліп,
Отырғанда оңашада түңіліп,

О, Тәңірі!
Алып-ұшты жүрегім...
Перизат пең,
Періште мең,
Кім едің?!

Саулағандай мақпал көктен қызыл нұр
Жадырады сылаң етіп жүзің бір!

Жанар қандай!
Жанардағы нұр қандай!
Бар сұлулық соған ғана тұнғандай.

Жүрегіме алау отты жаз қонып,
Елжіреймін.
Ұмтыламын мәз болып.

Шымыр -шымыр
Толқын тасып денемде,
Қол созамын.
Енді қайтып көрем бе?!.

* * *

Түсім екен...
Қалып едім дауыстап,
Түспен бірге кетті аруым алыстап.

ДАУЫЛДА

Күркіреп күн кетті кенеттен,
Шартта-шұрт нажағай биледі.
Долданып ұмтылды жел өктем,
Өзіңді тартып ап сүйгелі.

Майысты қарағай шыдамай,
Азынап теректер шулады.
Дауылдың тәлкегін тыңдамай,
Қос жүрек өзінше тулады.

Түнеріп сұр бұлт та тым төмен,
Табиғат “жылады”,
Ашынды.
Шешіп ап шәліңді бүркеген,
Тарқатып жібердің шашыңды,

Қаңбақтар домалай жөнелді,
Тыныштық іздесе керек-ті,
Біз ғана шырқатып өлеңді,
Айналып биледік теректі.

Бұл дауыл - табиғат жаршысы,
Өзіңе бар нұрды төккен бе?
Әлде бұл махаббат тамшысы,
Осылай көл болып кеткен бе.

Дауылда сүйісу шаттық қой,
Кеуденде тулайды жүз теңіз.
Ең алғаш осылай таптық қой,
Махаббат көктемін күзде біз.

САЙ ІШІНДЕ

Жолдасы да,
Жорғасы да
Бір күндік.

Орағы да,
Құрағы да
Бір күндік.

Жолдасы ән сап,
Жорға шаршап
Еп-ерсі

Орақ сынып,
Құрақ тынып,
Құлазып сай, іркілдік.

Жолдасының,
Жорғасының
Тектісі-ай!

Құғағының
Орағының
Ептісі-ай.

Жолдасы еріп,
Жорға желіп
Бергенде,

Орақ сайрап,
Құрақ жайрап,
Құлпырып-ақ кетті сай.

КҮЗ ЭТЮДТАРЫ

1

Аунады төбеде қара бұлт.
Сұп-суық секірді тамшылар.
Ақ шашы қайыңның таралып,
Ішінен тұр тынып тал, шынар.

Күз келді көнбейтін ырыққа,
Ақ әжем түндігін жабады.
Жылқышы сүйеніп құрыққа,
Енесін ықтайды жабағы.

2

Көк мұнар жырым-жырым бөліктеніп,
Жоғалды тау қойнынан сағым ұшып.
Түнеріп қайта-қайта төніп келіп,
Бұлт жүр көл көбігін қанып ішіп.

Ұшпайды,
Үй шатырын паналайды,
Шымшықтың табанынан суық өтіп.
Тербейді,
Теңселтеді қарағайды,
Долы жел жапырағын ұрып өтіп.

БОРАНДА

Ұйтқиды қар,
Ұшады қар,
Бүркеп алып бар маңайды.
Тұс-тұсымнан құшады қар,
Бет-аузымды аймалайды.

Құшырлана сүйеді кеп,
Бауырына бұрап алып.
Тентек басын иеді тек,
Кейде бір сәт тына қалып.

Ашуы мол,
Тым-ақ кекті,
Алды-артымды қамалайды.
Суық қармен сылап бетті
Қарсы алдымнан сабалайды.

Келемін мен сақ-сақ күліп,
Есерлігін мазақтаймын.
Сумандаса, қағып-ұрып,
Шаршатамын,
Азаптаймын.

Ұйтқиды қар, ұшады қар,
Көрсетпестен бар маңайды,
Кейде мені құшады қар,
Ызалана аймалайды.

БІР КЕЛІНШЕККЕ

Су алуға барғанда шелегіңмен,
Шөлім қанбай суатқа келемін мен.
Дүниенің жұпары сезілетін
Желбіреген желкендей желегіңнен.

Тұрғаныңда ши тоқып тура Айдай боп,
Мен жетуші ем мойыным ырғайдай боп.
Есімді алып сол кезде
естілетін,
Білезігің сыңғыры сырнайдай боп!

Күз түскенде,
аузынан қатық кетіп,
Ерініңе төнгенде Батық кетік,
Қара көзден қып-қызыл ұшқын аулап,
Жанарыңа жатушы ем батып кетіп.

Батық байың - өрескел кетік еді,
Сол кетіктен түкіріп өтіп еді.
Кетік құрлы болмаған бұл жүрегім -
Махаббаттың сормаңдай жетімі еді.

Өзің болып ауылдан көрінсе Күн,
Ішім ауырып,
сыздайтын шеміршегім.
...Он үште едім.
Өзегім өрт боп жанып
Сүйіп едім өзгенің келіншегін.

НӨСЕР

Саңқылдап ұшқан шағала,
Теңізге төнді шаңқ етіп.
Шаншыла түсті жағаға,
Нажағай көкте жарқ етіп.

Долданды дауыл, жел еспе,
Бұрқанды теңіз көпіріп.
Тобылғы бөктер дөңеске,
Тамшылар түсті секіріп.

Әп-сәтте тентек жел тынды,
Сабалап кетті нөсер тек.
... Диқанның ойы желпінді,
“Мол астық биыл өсер” деп.

ДАУЫЛ

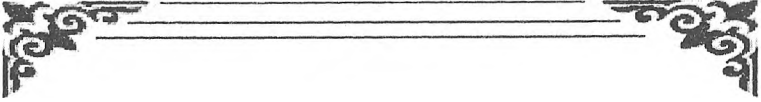
Қою бұлт көкті түнерте,
Қараңғы түсті тым ерте.

Тентек жел тынбай шапшиды,
Бұралта шайқап ақ шиды.

Желкілдеп әжем шапаны,
Кіргізді қосқа ботаны.

Шапанын атам жамылды,
Тұңліктер түгел жабылды.

Сөндіріп оттың қоқымын,
Қымтайды апам отынын.

Маған да тықыр тақалды,
Тіредім әкеп бақанды.

Қалмады бойда уайым түк,
Жасалды барлық дайындық.

... Шыдамсыз күттік тағатпен,
бұрылып кетті-ау, қап әттең!

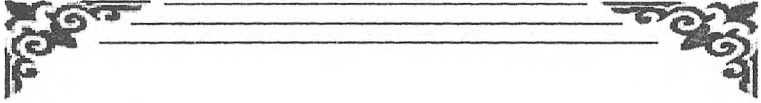
КӨКТЕМ

Секірді бұлақ шың-құздан,
Күлімдей қалды көкте күн.
Шапанын қардың жұлғызған,
Бүркеңді дала көктемін.

Құлындап сақа биелер,
Толтырды қозы көгенді.
Өркешін қомдап түйелер,
Көкпекке беттеп жөнелді.

Айналам көктем,
Нұр көктем,
Еріксіз көзді шықтайды.
Төбемде торғай жүр көптен,
Айналып ұшып шықпайды.

Паңдана дарқан ашылып.
Жайнады дала,
Қыр күлді.
Құдашам келер асығып,
Төсіне қадап бір гүлді.

Жамылды қайың желегін,
Оны да құшып ортақ күн.
Ойнақтап кеткім келеді,
Ойнына қарап торпақтың.

САҒЫНДЫМ САҒЫМДЫ

Сағындым сағымды
Сусыған жібектей.
Бүркейді жанымды
Қысқы кеш түнектей.

Аңсадым мұнарды
Даламда кілкіген.
Ақ сүттей тұманды
Таматын үрпінен.

Шаңытқан даламның
Құйынын сағындым.
Жалт етер жанардың
Қиығын сағындым.

Иіскер ме ем жата қап
Нәп-нәзік қыр гүлін!
Қапада қаталап,
Тұншыққан тірлігім.

Іздедім елеңдеп,
Ақтөстің үргенін.
Аспаным төмендеп,
Ентігіп тұр демім.

Үйлері Мәскеудің
Төрт жақтан шегендеп,
Тарылып жас кеудем,
Азапты шегем көп.

Сағындым ауылды,
Түтінін тезектің.
...Іштегі дауылды
Келмейді сөз еткім.

Кең далам!
Мен - балаң,
Өзіңді аңсаған!
Көркіңе қанбағам,
Жар салам,
Ән салам,
Ырзамын төсіңе
Кеудемнен тамса қан!

1964 жыл

АҚЫМАҚ ХАН

(Ертегі)

Ертеден де ерте кезде,
Көктен сәуле қашқанда.
Ешкі жүні бөрте кезде,
Елді түнек басқанда,

Көк сарайда хан аунапты,
Көктен сұрап түнекті.
Көптен өзін аулақтапты,
Күн шықпауын тілепті.

Түн-түнектен жол таба алмай,
Адасыпты ел қиналып.
Мұң мен зардан нәр алардай,
Құтырды хан күй бағып.

Тентірепті бала-шаға,
Өлім болып тұрағы.
Хан қарамен санаса ма,
Зорлық - ханның құралы.

Жел тынбаған мұң-зарынан,
Қаңбақ, құйын кезіпті.
Құм жалмаған гүлзарынан,
Әнші құстар безіпті.

Бір күні хан ұйықтап жатып,
Айқай-шуды есітті.
Ашуланып, айбат атып,
Ашып қапты есікті.

О ғаламат!...
Бұл не сұмдық?!

Батыстан күн шығыпты!
Жел толастап, қалып жым-жырт.
Жұпар сәуле тұныпты.

Ойланбады.
Ойлана ма,
Хан уәзірді шақырды.
Ашу буса ес қала ма,
Бүре берді ол пақырды.

“Таң атардай рауандап,
Түн ортасы емес пе?!
Өң бе түс пе, құдауәнде,
Әлде бәрі елес пе!

Қара дауыл қалып сұлық
Тоқтағаны неліктен?!
Қара түнді жарып шығып,
Күн шыққанын көріп пе ең?!

Азынап жел неге еспейді?
Суылындай қамшымның.
Анау шұғыла елестейді,-
Алауындай жалшымның.

Құдіретімнен күйік берсем,
Қан жылаған еліме.
Қар түнді сүйіп келсем,
Күн шығыпты-ау көгіме.

Жұмбақ болған бұл не күдік?
Түсіндірші тезірек.
Әлде жауым тізе бүгіп,
Бағынды ма өзі кеп?”

Топастықтан сабақ алған,
Уәзірі не десін!
Анталап кеп қамап алған
Нөпір жұртты ол бөгесін!

Шапаны тар, кебісі кең
Хан менсінбес қараны!
Суырылып топ ішінен
Ұлан ханға қарады:

“Алдияр хан, артық кетсем,
Жайыңды ойнат төбемде!
Құлақ сал деп тілек етсем,
Бір сырды ұқ менен де.

Сонау-сонау бұлдыр күннің,
Сағымындай билеген.
Аңызындай “Мың бір түннің”
Ет-жүректі илеген,

Еңку-еңку жортуылдың
Елесіндей дүбірлеп,
Жүйтку-жүйтку өрт-суылдың,
Кеңесіндей күбірлеп,

Жетуші еді бір ызың-ән
Әлдиімен анамның.
Сар даланың ызыңынан,
Құйылушы ед маған мұң.

Қара көзді жасқа малып,
Қайғы тұнып жүзіме,
Көп қараушы ем бос қамалып,
Босқан елдің ізіне.

Сыбырлаған самал жел ме?
Сыбырлаған құрақ па?
Сыр аулаған саумал көл ме?
Бір үн жетті құлаққа.

Ашылды ма тылсым тірлік,
Аяп мендей баланы.
Бір күлдіріп, күрсіндіріп,
Жаныма үні тарады:

“Нұр төгіліп көк аспаннан,
Мөлдір шуақ байқалар.
Қажыр, қайрат, кек жастанған,
Ел бақытын қайтарар.

Ашу-ыза атылар да,
Түйер қаскөй жүректі!
Сонда, балам, қапы қалма,
Сұра елдік тілекті...”

Жебеп солай жас ұланды
Ашылды да тылсым жад.
Көздің шық боп жасы тамды,
Үміт кірді шым-шымдап.

Таусып еді төзімді,
Қымтап, бүркеп сұмдық түн.
Көрді анау көзім Күнді
Дәл өзіңдей шындықтың.

Қайғым кеміп, тарады мұң,
Күнім - арай нұр еді!
Күнді көрген әр адамның,
Орындалар тілегі.

Қан жүгіріп тамырыма
Таңның сезді өсерін.
Бақыт тілеп бауырыма,
Күтем дүлей нөсерін.

Таң атқанша - өсиеті:
Шыдау керек көз ілмей!
Қалғып кетсең - қасиеті
Өтіп кетер сезілмей.”

“Тантыма! - деп - Бала-шаға!”
Айдап шықты ысқырып.
Хан қарамен санаса ма,
Хан дегенің - күштілік!

Ойға кетіп оңашада,
Есеп-қисап құрады.
Хан батпақ бап тамашаға,
Сан-саққа ойды бұрады.

Бұлт шақырды ол көк аспанға,
Жаппақ болып күн нұрын.
Ханда ынсап, толас бар ма,
Жоспар құрды күн бұрын.

Шықса әлемге жалғыз өзі
Әмірші боп жаралып.
От шашады жауыз көзі
Небір ойлар оралып.

Аңның, Жердің,
Күн, жұлдыздың
Болды бәрін билемек.
“Көк төсінде келер жүзгім,
Онда аспаннан үй керек!”

Бұйрықпенен таң атар ма,
Күн батар ма тілекпен.
Уақыт ханға санатар ма
Ынтықтырған, жүдеткен.

Дауыл бірақ жебелеп бір
Кетті кенет азынап.
Селдетпей тек себелеп тұр,
Тамып жаңбыр азырақ.

Хан отырды кешкі асына.
Керуен-тағам тізілді.
Басты салып көш басына,
Түпке тастап жүзімді.

Үйрек-тауық,
Құйрық-бауыр,
Кәуап, палау ілескен.
Ыстық самса,
Түйнек қауын,
Дастарқанда сірескен.

Қазы-қарта баппен пісіп,
Жетті етегі түріліп.
Кең өңешке сылқ-сылқ түсіп,
Кетіп жатыр бірігіп.

Хан тойынды.
Ох! Нажағай!
Шарт та шұрт биледі.
Дауыл келді, о, ғажабы-ай!
Қара бұлтын сүйреді.

Ұрғылады көк әйнекті,
Ақ қайыңның бұтағы,

Хан бәлішті көмейлепті,
Ақ айранды жұтады.

Тысыр-тысыр тамшылайды,
Нөсер емес әлі бұл.
Тастап алды, хан шыдай ма,
Жас сорпадан тағы бір.

Құйды-ау нөсер түйдек-түйдек.
Күткен ыстық тағатпен.
...Кенет ханның іші түйнеп,
Бұрап кетті, қап әттең!

Іш сыздады. Тентек пақыр
Мазаны алса бола ма!..
Сап жатқандай жентек тақым.
Ұлтабарды додаға.

Құйды-ай дейсің төпелеп кеп,
Көктің түбі тесіліп!
Жетті “сұмдық” төтелеп кеп,
Хан құлады көсіліп.

Айхай әлем!
Сарт та сұрт!
Деңбекшиді хан бірақ.
Аспан асты жарқ та жұрқ!
Хан қылжиды қалжырап.

Талабы ма, далбаса ма,
Пенде сырын кім ұққан?!
“Осы қарным болмаса да,
Жүзіп ішем тұнықтан”,

Құдіреттің қанатында,
Бір ғажайып оралды.

Сол-ақ екен, заматында
Ханның қарны жоғалды.

Ғаламат қой жұрт көрмеген!?
Шарасынан көз шықты.
Қарыны жоқ құр кеудеден
Жалын атқан сөз шықты:

“Бар әлемді сорғаныммен,
Толмайтындай қарын бер!
Көлдерімен, орманымен,
Орнайтындай қарын бер!”

Отырмысың қайран қалып,
Сезесің бе, тыңдаушым.
Бұл құпия қайдан дарып,
Естіді екен кім даусын?

Хан сипалап мес қарынды,
Шаттанды да шалқыды.
Атып жатыр аспанынды
Мақтаныштың қарқылы.

Кенет, кенет... (осы кенет!)
Жыласын кеп бәтшағар!
Қонысы бір, көші бөлек,
Пақыр екен патша да!...

Өйткені ол тұрам десе,
Тұрғызбады дәу қарын.
Мойнын артқа бұрам десе,
Бұрғызбады дәу қарын.

Өзегінен от аққандай,
Жыласын, ал, жыласын.

Тамырынан отатқандай,
Құласын, ал, құласын!

“Қарын емес - зелзаладан,
Құтылайын, қой, ойбай!
Өз қарным да олжа маған,
Кетсем де бір тоя алмай”.

Сол-ақ екен, бәз-баяғы,
Қайта оралды қалпына.
Жеңілдепті қол-аяғы,
Тұрды орынан талпына.

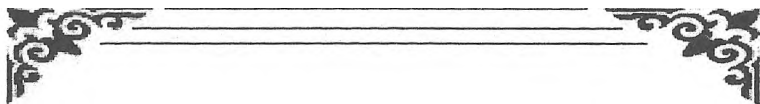
Ақырғы рет күн жарқ етіп,
Жел соңғы рет ышқынды.
Тау басына нұр жалт етіп,
Шашты сәуле-ұшқынды.

Бұлт ыдырап тарады да,
Нөсер жауын басылды.
Хан далаға қарады да,
Терезеге асылды.

“Доп болғанда толағай бас,
Хан ақылы - дүр ақыл!
Құл, қараға көне қоймас,
Мына дүлей сұрапыл!

Біреу болса менен басқа,
Бұйтпес еді білемін.
Айрылады сөз жоқ бастан,
Күлем, ойбай, күлемін!”

Деп отырды асып-тасып,
Хан ырза боп өзіне.

Сәулесін күн кетті шашып,
Ханның күңгірт көзіне.

Алтын нұрға қарай алмай
Жалт бұрылам дегенде,
Терезеден сырғып, самғай
Домалапты ол төменге.

Тыңда, інілер, құйып алып.
Ағаң айтқан ертекті.
Хан сүйегін жиып алып,
Халық отқа өртепті.

Тыныштықты тілеп өткен
Жас пен кәрі қуанды.
Хан өлімін тілек еткен
Ардақтапты ұланды.

Қош айтысып мұң-зарына,
Гүл жайнапты атырап.
Әнші құсты гүлзарында,
Аймалапты жапырақ.

Бейбіт, думан тіршілікке
Халық емей кім ие!
Күл орнына гүл шығыпты,
Құлпырыпты дүние.

Москва 1962 жыл

*Тау, Даламды оймен шарлап келейін,
Құшағына перзенті боп енейін.*

Аспанға анау оқтанары анық
Толқынға кірді желік бір.
Қап-қара бұлтты ноқталап алып,
Көк төсін жатыр еміп қыр.

*Көңіл дәптерінен
(2000-2004)*

ТАҢ

Бозала таңда боз қырау
Боз талды бүркеп басқанда,
Бөктерлей белді қос қылаң
Көсіле шауып қашқанда,

Бозына мінген бозбала
Қиқуға басты құраулап.
Дүбірлеп,
тулап боз дала,
Сілкініп қалды
бір аунап.

Дүбірге дүбір жалғасып,
Боз белден асты
боздап үн.
Қайыңды шоғыр,
жалды асып,
Шалқая қонды сазға Күн.

Боз тұман желпіп боз қырды,
Еңіске сусып,
сейілді.
Қозғады.
Тербеп оздырды
бозала түтін кей үйді.

Сөренің шиін қозғап тұр,
Шыға сап келін боз үйден.
Боталап көзі
боздап тұр,
Ботасын іздеп бозінген.

Нобайын қымтап түрлі іздің,
Сызды бұлт жапты аспанды.
Боздағы шыққан сұр күздің
Бұлыңғыр күні басталды.

АҚТАСТЫ

Ей, Ақтасты, Ақтасты!
Сенің мұздай суыңа
Иіп әкеп ақ басты,
Алмадым ғой жуына.

Алмас тастар домалап,
Құм атқылар көзіңді,
Көз мөлшермен жобалап,
Әрең таптым өзіңді.

Кеткенің бе тартылып,
Өшкенің бе жоғалып,
Жар түбіне жарты үміт
Қалғаны ма қамалып?

Ей Ақтастым,
бұлағым!
Уызымдай нәрім ең.
Үзіліпті-ау жыр-әннің,
Баз кешіпсің бәрінен.

Сылдыр-сыңғыр күлкіңді
Сіміруші ем суыңнан.
Сыңғыр-сылдыр күлкімді
Өксік іште қуырған.

Ей, Ақтастым, Ақтастым!
Сендей бұлақ таппаспын.

Нәрім едің,
әнім ең,
Шөл баспадым,
шоқ бастым!

Тоңбасақ,
һәм күймесек,
Бір сен үшін, Дүние!
Езгілесек,
илесек,
Сонда саған кім ие?

* * *

Күн батты деп кейіме,
Батқан күннің
таңы бар.
Жоғалғанның кейі де,
Іздесең,
бәлки табылар.

Түн басты деп түнерме,
Азанда түнек түрілер.
Төбеге туын тігерде,
Аман болсын ірілер.

Түннен күнді айырма,
Бөлектеме
егізді.
Құлақ түр сен қайырға,
Түптен сайла негізді.

Дөкірлік пен
қыз қылық
Жүрсе қашып,
тығылып,

Зұлымдық пен ізгілік
Алмасады құбылып.

Кейіме,
Күнің шығады.
Алаулап таңың атады.
Көбейсін әні,
шуағы,
Жетпесін
дерт пен шатағы.

ЖАЙЛАУДАҒЫ ТОЙ

Киіз үйдің түріп таста іргесін.
Саған дала,
Сен даламен біргесің!
Сарайыңды саф ауасы аралап,
Омырауыңды самалымен үрлесін.

Жасыл жайлау!
Жасыл сезім - көңілің.
Жасыл тартар назбен шығар көп үнің.
Ақ жаулығын көлбеңдеткен кейуана
Жұмсап жатыр ымымен-ақ келінін.

Бәйек таппай қайта-қайта үйден кеп,
От басында ақ әжем жүр күйбеңдеп.
Тіссіз иек кемсеңдейді,
Күледі.
Тентек шіркін - шөбересі үйленбек.

Жігіттер жүр көкпар сұрап жұлқына,
Тақым басқан тұлпар тұяқ жылқыға.
Өлең келді,
Ойын келді,
Той келді
Сауыққұмар ата қазақ жұртына!

Талай берік жүректерді жібіткен
Қыз күлкісі сыңғырлайды-ау үмітпен,
Ойхой шіркін,
Қос білегін сыбанып,
Жеңешем тұр күресем деп жігітпен.

... Дүр сілкініп дүниені әнімен,
Той жасайды жомарт қазақ жаны кең.
Қапа жүзді қасірет бұлтты торласа,
Арылады бір-ақ тойда бәрінен.

1974 ж.

* * *

Жел соқты суылдап,
Теректер шулады.
Жұлқынып қара бұлт туды әне!
Кеудемде бір дауыл бұлқынды,
Долдана туладым.

Көкірек ашына жұлқынды,
Найзағай түйреді бұлтымды.
Аспанға атылттым ашуды,
Көмейлеп күлкімді.

Сенбедің,
алдадың.
Келмедің.
Долыдай долданған көр мені!
Тау-тасты сілкілеп алсын бір
Бар ашу мендегі.

Жау, жаңбыр!
Құй, нөсер!
Шелекте!

Қосайын жасымды!
Керек пе?
Адамды,
Даламды жылатқан
Қыздар-ай желөкпе!..

* * *

Күмбез. Шағыл.
Алмасады дала, құм.
Көзіндей боп,
өзіндей боп бабаның.
Баба да жоқ,
мола да жоқ бүгінде
Жер баспайды, тас басады табаным.

Асфальт. Шоссе.
Жебедей боп тік ұшқан.
Атылады күнбатысқа шығыстан.
Күмбез түгіл құм белдер де тып-типыл,
Қу сүйектер жол шетіне ығысқан.

Ши пісірген отын жоқта
бет тақтай.
Бердік ерік бекерлікке бет қақпай.
Алпамыс пен Қобландының мұрдесін
Дөңгелектер төмпештейді тоқпақтай.

Мүрде дейсің.
Жер ғып тапап тауыңды,
Қолдан жасап зұлмат дүлей дауылды,
Қояндай ғып тыққан ажал торына,
Қазақ дейтін көнбіс момын қауымды.

Мәскеу күлген.
Қырылған тек қыр елі.
Жарылыспен жарылуда жүрегі.
Туған жердің топырағынан у дарып,
Тірісінде-ақ басқан тозақ түнегі.

Оба. Мола.
Ажал аты - Дала! Құм!
Ізін жұтқан бабаның һәм баланың.
Сарыарқамда сайрандап жүр зілзала
Сақ-сақ күліп,
түріп тастап балағын.

* * *

Жантая бермей, көк Тәңір!
Бұлтыңды біраз сілкіп өт.
Сусаған мынау көкке бір
Құйылсын жаңбыр сіркіреп.

Шұбырсын шайтан даладан
Аямай сілте қамшыңды.
Өліктер шықсын моладан,
Естіген сәтте даусыңды.

Аяма, Тәңір!
Тоқтама!
Күшене соқ, соқ дабылды.
Найзағайыңды оқта да,
Құтырта тулат дауылды.

Аспанға көлің шапшысын,
Дүбірлеп таулар сілкінсін!

Даланың қуыр апшысын,
Бусанып қалып,
бұлқынсын.

Дуылдат!
Шулат жер-көкті!
Қоюлат ию-қиюды!
Сергелдең қыл да
сергекті,
Жын, пері,
Қаптат диюды!

Азынап әлем түршіксін,
Азалы күйлі ғажаптан!
Тыпырлап тірлік тұншықсын,
Құтылсын сөйтіп азаптан!

Түршіксін ғалам,
Тұншықсын!
Безерген белді сазартып.
Жадырап сонсоң күн шықсын,
Жаңартып бәрін.
Тазартып!

ТҮЗДІКПІН

Түздікпін, көшпелімін,
далалықпын.
Даламнан,
жазығымнан жаралыппын.
Кеңдіктің бесігінде тербетіліп,
Аунаппын аясында даналықтың.

Қиырсыз қиянда өскем,
шектелмегем.
Қиялды жер шайқаған,
Көк тербеген.
Ойымды шарқ ұрғызған кең сахарам,
бойымды жалын шарпып,
От кернеген.

Көлденең көк асуда керілмегем,
Кең өлке шалқақтағам жерімде мен.
Төгілген төрімде өлең,
өрімде өлең.
Өлеңмен ауызданғам, ерінбегем.

Аңсарым асықтырмас тауға мені,
Қысылар далалықтың тауда демі.
Даламның ендігінен,
кеңдігінен
Бұйыртса көтерерміз тау денені.

Келгенде кемелденген кезіне нық,
Жерімнің жарқырап Күн көзі болып.
Бұлақ боп сай-сайына,
су боп ағып,
Даламның кетсем бе екен Өзі болып!

Зымырашы, зымырашы, ат-арба!
Қозған көңіл аздап желік татар ма.
Зымырашы жазығымен жанымның
Қайта оралтып жастық атты қатарға.

Шаң суырып құйындатшы жолменен,
Ұйып қаным,
Ұшқырлыққа шөлдегем.
Асып өтші,
Басып өтші кідірмей
Тау жатса да, бел жатса да көлденең.

Зымырашы, зымырашы, ат-арба!
Жүйткіп көңіл көп қызыққа батар ма?
Жете алмасын,
Ыза-кегі қайнасын
Жүргендердің оғы болмай атарға.

Соңымыздан ән менен шаң ілессін,
Сағыныштың санадағы мұңы өссін.
Көк мұнарды жарып, тіліп өтейік,
Қызғаныштың шаңы қауып,
Үні өшсін!

Зымырашы, зымырашы, ат-арбам!
Алаулатсын көңілімді от арман.
Желкеніміз желбіресін!
Жете алмай
Жатсын құлап, күйік құшып атарман.

...Ат-арбам жоқ.
Қалған бәрі алыста.
Көңіл ғана елегізер жарысқа.
Атарман көп тұс-тұсымнан қылтиып,
Шиті оғымен ши жүгіртер намысқа.

ДАУЫЛ

Даланы тербеп,
тауды парақтап,
Жөнелді дауыл ырғып-ақ.
Бармақтай тамшы
жауды салақтап,
Жартасты тырс-тырс ұрғылап.

Аспанға анау оқтанары анық,
Толқынға кірді желік бір.
Қап-қара бұлтты нөкталап алып,
Көк төсін жатыр еміп қыр.

Шатыр да шұтыр зеңбірек-жасын
Шайтанды кетті атқылап.
Көзінен тамған мөлдіреп
жасын
бір сығып алды ақбұлақ

Тәйір-ай сонша, дауыл ма мынау,
Жүректе дауыл тірілсе!
Қап-қара көзді
жауынға бұлау
Түк емес
Көңіл бүлінсе.

Алай да түлей іштегі толқын,
Шашырар жанар жай атып.
Азап пен шердің ішкелі өртін
Өксікті түртер оятып.

Жалын атқылап,
запыран құсып,
босатып ішкі жегісін.

Үміт пен күдік жатыр аңдысып,
Желкелеп,
жыртып жемісін.

Долданған дауыл бұлтылдап ауып,
Жарқ етіп аспан ашылар.
Аптыққан көңіл
бір тулап алып,
Ықылық атып,
басылар.

ОРАЛМАН - ӨЗ ҰЛЫҢ

Өзегін улаған
Сағыныш мұңы бар.
Кеудеде тулаған
Жан сырын кім ұғар?

Қиратса орысың,
Моласын бабаның.
Атаның қонысын
Баспаса табаның,

Тікенек кеудеңе
Шықпастай қадалып,
Келтірмей тәубеңе
Орнаса қара бұлт,

Қаңбақтай қуалап,
Жіберсе бездіріп,
Жадылап,
дуалап,
Естіні ез қылып,

ТІЛЕЙМІН ДАУЫЛДЫ

Жабырқау жаным тілейді,
Дүркіреп соғар дауылды.
Тілейді
алай-түлейлі
Нөсерлеп құяр жауынды.

Найзағай көктен түйресе,
Шықпыртып
жасын-қамшысын!
Кеудемде шерім
күйресе,
Бір-бірлеп таусып тамшысын.

Жарқ еткен жасыл жасынын
Қағып ап,
жаным жылынса,
Көмейден безіп
жасық үн
Тікенек шерім жұлынса,

Аспанға әнім атылып,
Кетер ед күйім күркіреп.
...Көгіме бұлтын шақырып,
Дауылды жаным тұр тілеп.

АЙ - ПЕРІШТЕМ, ПӘКТИГІМ

Астапыралла!
Ай тапталды табанға!
Не дермін мен мынау зұлмат заманға.
Ай - періштем
Пәктігінен айрылып,
Кәнизак боп
қосақталса адамға.

“Батыр!” дейді ел
Армстронг Нәйлді.
Мен бермеспін оған ешбір пейілді.
“Кір шалмайтын қас-иеттім - Ай!”
деуші ем,
Қалай бұзам сол ұйытқан зейінді,

Ой жүгіртіп,
көз жіберсем әріге -
Бүлдіршінді қосқандай-ау кәріге.
Ай аруды лас табанмен таптатқан
Құдіреттің құбылмалы кәрі ме?

Жыртқыш болса
адамдағы бет-бейне,
Хақтың кәрі тағылыққа өтпей ме?
Ғасырлардың ғашық қылған аяшы
Бір-ақ сәтте күңге айналып кетпей ме?

Мен қарсымын!
Тағылыққа көнбеймін.
Сұлулықтың соларына сенбеймін.
Тазалыққа іңкәр көңіл бар кезде,
Ай қылаңдап,
Тұрар көкте сөнбей Күн!

ГҮЛ

Ғасырлар жырлап шертеді,
“Елім-ай” сыр боп ертеді.

* * *

“Топырақ түтеп, құм ойнап,
Салғандай жерге жын ойнақ.
Әжімді жүзді жас жуып,
Ақша беттерде мұң ойнап,
Қасірет жетті тас буып.”

Жамылып шапан мұнардан,
Жалындап жанар құмардан,
Қыз бенен жігіт танысты.
Қос жүректе - гүл арман,
Бір арман солай табысты.

Имене күліп қарады,
Шошынып оқыс тарады,
Үзіліп түсті бір тамшы...
Құйғытып жігіт барады
Шықпыртып жанын мұң - қамшы.

Жаңғыртып атой жер-көкті
Үмітті күдік жерлепті...
Тамшы жас тамған бағы қыр
Жігіт пен қызды көрмепті.
Қауыштырмапты-ау тағы бір...

Көк сүңгі тесіп қалқанды,
Кеудеден жылып қан тамды.
Көлденең атқа сұлатты

Қаракөз мұңлық қалқамды...
... Арманды сөйтіп жылатты.

Оралды көктем қайтадан -
Ақ арман ба екен айтар ән.
Жас тамған қырға гүл өсті!
Самал жел баяу шайқаған
Күреңсе белді күнесті.

Жас тамған жерде - бәйшешек,
Қан тамған жерде - қызғалдақ!
Арудың жасы,
Ер қаны.
Тұрғандай ойшыл жүзді аулап
Даламның гүлді алқабы.

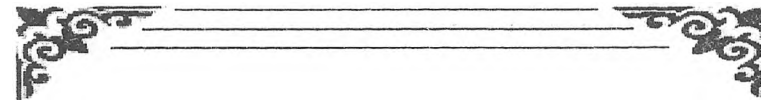
1975 жыл

*Махаббатты сала алмайсың кісенге,
Тазалықтың іші - әйелде,
Күші - ерде*

Шәмсиям, Шәкем, Шахминам,
Өзіңмен жаным тапты иман.
Жарқ еткен жалын жанарың
Сезім мен сырдан бақ құйған.

*Жүрек дәптерінен
(1963-2007)*

* * *

Өзің бар да сондай әсем мына күн,
Қуанамын,
хаққа тәуба қыламын.
Жарқыраған жанарыңнан нәр алып,
Жүрек тулап, айтып жатыр мың әнін.

Сен - аңсатқан кәусар мөлдір бұлағым,
Тар кеудемде толқындайды бір ағын.
Өзіңменен табысқанға қуанам,
Қуанғаннан келер кейде жылағым.

Разымын сен күлгенде бәріне,
Үңілемін бүгініме,
әріге.
Бұл жалғанда жарқыраған шолпандай
Айналдың ғой тірлігімнің мәніне.

Жұлдызымсың - одан артық не дейін,
Айта алмай тұр тәтті сөзді көмейім.
Өзің бар да Аспаныма самғайын,
“Қош!” десең сен...
Соқпа, жүрек!
Өлейін!

* * *

Ұрлатып мүлде сабырды,
Ынтызар болдым мен неге?
Жүрекке түскен қабірді
Кісәпір тағдыр: “Көр!” деме!

Тәттіге құмар баладай
Алқындым...
Саған талпындым.
Кеудем - бір елсіз даладай...
Аңсаумен сені шарқ ұрдым.

Жүректі сезім шерткенде,
Көгімде туып Сен келдің!
Өрт пе әлде ішім,
дерт пе әлде,
Алданыш таппай сенделдім.

Жарқ еттің!
Мүмкін жалт еттің...
Нұрыңнан көзім шағылды.
Келер ед саған ант еткім...
Ұқпас деп қорқам жанымды.

Тар ма едің, дүние,
кең бе едің?
Адастым,
әлде симадым.
Өзіңе сендім...
сенбедім?!
О, тағдыр, неге қинадың?

Ш...ҒА

1

Құлшынып көкке самғайды,
Қос деммен шыққан бір тыныс.
Жан менен жанды жалғайды,
Сағыну,
Аңсау,
Ұмтылыс.

Ұстатпай тізгін сабырға,
Көңілдің қараш құлауын.
Дәру боп енер тамырға
Дем түгіл анау тымауың.

Бір сенің кірпік, қасыңа,
Жымыған әсем көркіңе -
Берер ем бәрін асыға,
Әлемді қиса еркіме!

Айыпқа, қалқа, бұйырма,
Ынтыға білу - күштілік.
Айналып оттай құйынға,
Отырсақ қатар түшкіріп...

Көп тостым, бота көзім-ай,
Лүпілдеп тулап жүрегім.
Баянын күткен Қозыдай,
Төлештей аңсар Жібегін.

Сен жоқта тумас Ай маған.
Қараңғы тартар айналам.
Опалы жігіт,
Сұлу қыз
Сертінен ешбір таймаған.

Келмедің, неге келмедің?
Болдым ба әлде ермегің.
Кеудемнің зарын тыңдасаң, -
Тең келмес еді Жердегі үн.

Іздедім,
Күттім.
Аңсадым.
Қанша күн өтті,
Қанша түн.
Дауылын ұққын жанымның -
Кеудеңе кейде тамса мұң.

Салмасаң бота көзіңді,
Шыңдармын жігер,
Төзімді.
Тіленіп саусақ жайғанша,
Тежермін асау сезімді.

Артықтау кетсем,
Кеш, гүлім.
Қайтеіін ыстық көшті күн.

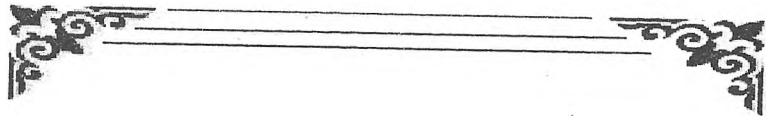
Қарындас бол да,
Аман жүр.
Зарығып, талған өшті үнім.

Ару-бике,
Аяш-бике,
Бибіжан!
Сені ойласам жүрек тулап,
Күйді жан.
Мөлдіреген сенің бота көзіңе
Бар ғаламның сұлулығын сиғызам.

Жан-Аруым,
Ән-Аяшым,
Қарындас!
Алып ұшқан жүрек қалай жарылмас.
Кеудемдегі жалынымды босатсам,
Жер ғана емес
Аспан да өрттен арылмас.

Саз -Аруым,
Наз - Аяшым -
Гүл жастық!
Ақын көңіл қойды өзіңмен сырлас қып.
Мен сыртыңнан сүйінем де
Күйінем,
Түнде жасқа шыланады бір жастық.

Ару, Аяш - арман аты ойдағы.
Оралды да өткен күннің сайраны
Еске түсті әсем кешім сайдағы,
Күлімсіреп қуант
Құшақ жай-дағы.

Аяш, Ару - арман аты ойдағы.
Қол түгілі
Қиял жетпес Айдағы.
“Жоқ!” десең де бір хабарын бере гөр,
Быт-шыт болып шықсын жүрек ойраны.

4

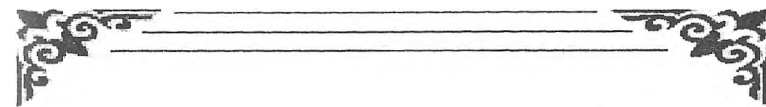
Қалай басам жанартауын көңілдің?
Тыныш едім!
Неге, неге көріндің?
Сен жоқ жерде Айы батып аспанның
Күлімдеген Күні сөнер көгімнің.

Алаулаған гүлімсің,
Ғаламдай ғажап сырымсың.
Махаббат атты ұғымсың,
Кеудемде тұнған жырымсың.

Жан айқайы жүрегіңе жете ме?
Жауап таппай құр күрсініп өте ме?
Ынтығуды кінәлауға болмайды,
Ғашық болған жетпісінде Гете де.

Лапылдаған жалынсың.
Мәңгі жырлар әнімсің.
Арайлап атқан таңымсың,
Жалынға түскен жанымсың.

Нартәуекел!
Айға құлаш сермелік.
Ұмтылмасақ - босқа опық жер ме едік.
Жүрегімнен жүрегіңе шоқ түссе,
Ромео мен Джульеттадан кем бе едік.

Мөп-мөлдір бота көзімсің.
Махаббат атты сезімсің.
Таптасаң - жүрек езілсін.
Бәрібір Тәңірім - Өзіңсің!

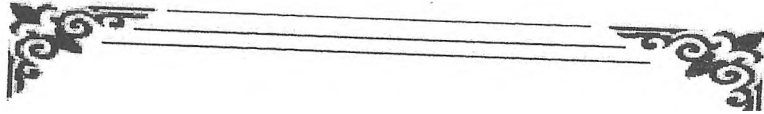
5

Өмір - әлем.
Адам соның иесі.
Ал махаббат - тазалықтың киесі.
Сыршыл жүрек сұлулыққа табынса,
Бұзылмас ед тіршіліктің жүйесі.

Сүю - арман.
Сезім - арман.
Бәрі Арман.
Біреу - мұңнан,
Біреу - жырдан табар мән.
Жүрегіңнің лүпілінен сыр ұғып,
Күн нұрымен жуынғандай жаңарғам.

Кездестірген тағдырыма ырзамын.
Жасарды да,
Бір түледі бұл жаным.
Қаяу емес,
Алау құйды-ау кеудеме -
Ұшқын атқан бота көзден нұр жалын.

Үзе алмаймын,
Бұза алмаймын әнімді.
Түсініпсің жаныңменен жанымды.
Сап-сап дегіш санамнан су себелеп,
Сөндірермін сезімдегі жалынды.

Жан сырыңды ашқаныңа қуанам
Үндес көңіл дос таптым деп жұбанам.
Анда-санда жанарыңмен жалт етші
Осы болсын талшық етер сыбағам.

*Киік станциясы.
1963 ж.*

ҚАРАЙ БЕРСІН... *(III-ға)*

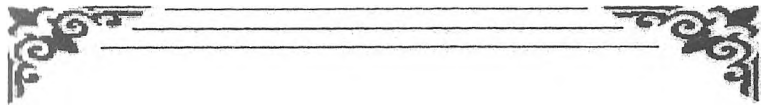
Қарай берсін Ай төбеден,
Сәулем, көңіл аударма.
Әуелетіп айтып өлең
Ту байлайық тауларға.

Ай төбеден қарай берсін,
Арай берсін көркіңе.
Нұрың шалқып тарай берсін,
Мен күйейін өртіңе!

Ашшы әппақ тамағыңды,
Тағы, тағы өбейін.
Жарқ еткізші жанарыңды,
Бақытың боп енейін.

Төбемізден Ай қарасын -
Түнгі аспанның шырағы.
Ай қарасын,
аймаласын,
үзілмесін жыр-әні.

Аймен бірге Айдай жаншы,
Бүркемеші жүзіңді.

Кірпігіңнен жалғыз тамшы.
Неге, сәулем, үзілді?

Төне берсін Ай төбеден
Айдан да артық Күнімсің.
Сұқтансын да
байтақ әлем
Саған ғана үңілсін.

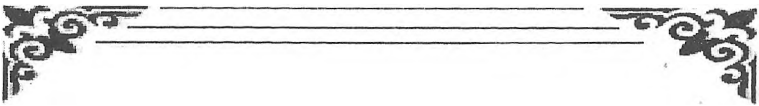
Қарай берсін Ай үңіліп,
Айдай садақ - қасыңа.
Құшағыма ен тығылып,
...Бақыт, сәулем, осы да!

АМАНАТ

Сөздер көп,
Жауаптар көп қайтармаған,
Түрің бар,
Ыңғайың бар байқалмаған.
Үндемей мен жұмбақ боп кете алмаймын
Сырымды өлеңменен айтам саған.

Мен сені іздеп келгем көріскелі,
Көп ойды, көп қиялды бөліскелі.
Неге біз сыр толқынын қақпайлаймыз
Тоғандар ақтарылса теріс пе еді.

Көз сөйлеп,
Тіл мен жаққа тыныс беріп,
Қаладың үндемеуді дұрыс көріп.
Ақтарып ішкі-тысқы құпияны,
Апырай, неге, неге бөліспедік.

Келгенде құшам деп ем,
Өбем деп ем,
Жылуын жүрегімнің төгем дегем.
Неліктен созған қолдар ашылмады,
Әлде бұл махаббат па төмендеген.

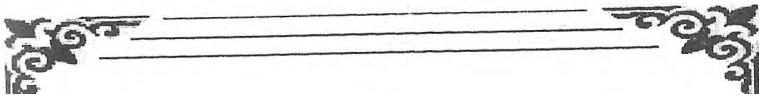
Ауылды қыдырдық та араладық,
Тұрмадық, бетпе-бет кеп қарамадық,
Уақыт қайырады,
Айырады,
Уайым тұла бойды барады алып.

Жиналып небір ойдың тіркестері,
Бұлқынтты, толғандырды бұл кеш мені.
Жаныңа бір сағатқа барғым келді
Тек қана ақ ниетпен сыр шешкелі.

Төсекте дөңбекшідім,
Жата алмадым,
Он тұрдым,
Он оқталдым бата алмадым.
Дариғай, арман неткен асау едің,
Жетпедім,
Жеткізбедің,
Тата алмадым.

Жарқылдап наз көңілдің жайсаң гүлін,
Жүректің толтырмас ем қай сандығын.
Күндер көп, көріскенше айлар қанша
Жабығып,
Жаралы боп қайтам бүгін.

Тақса да жүздеп өсек,
Мыңша кінә,
Сүйемін, сүйіп өтем бұл жасыма.
Адалмын,

Адал болып келем әлі
Қиянат жасағам жоқ бір басыңа.

Алдағы ұмытайын күн дүрмегін.
Көңілімді көлеңке алған күлдір менің.
Ойымды айта алмаған, қайқаңдаған
Бұл менің өлеңменен білдіргенім.

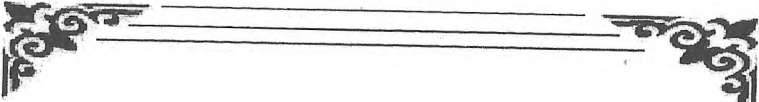
Келеді “таңым” дегім,
“Жаным” дегім,
Болса екен әр сөзімнің бәрінде күн.
Бұл менің саған жазған аманатым,
Қалсыншы өзім жоқта әнім менің.

*Сарысу совхозы
4.9.1964 жыл.*

* * *

Жан қылын шертеді,
Шертеді,
серпеді.
Күйдірді,
өртеді.
Бітпейтін ертеңі,
Таусылмас ертегі,
Бұл нендей дерт еді?!

Күйдірді
күлдірді.
Босатпай шылбырды
Тұзаққа ілдірді-
Сындырды,
бүлдірді.

Шыбын жан шыңғырды,
Кім білген құрғырды?

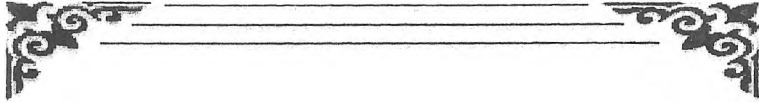
Күйдірді,
жандырды.
Есімнен тандырды.
Бас ауды,
қаңғырды.
У да шу жаңғырды,
Жүректі талдырды.
...Күлімдеп таң кірді.

Созылып, керіліп.
Тұруға ерініп,
Аққу боп көрініп,
Нұр болып өріліп,
Бір мені сері ғып,
Табылды-ау сыңарым,
Біржола беріліп.

ДҮРІЛДЕП ЕДІ БҰЛ ЖҮРЕК

Дүрілдеп еді бұл жүрек,
Дірілдеп еді.
Салама қосып ғаламды
Сіңірмек еді.
Өзіңнен басқаны көзге де ілер емес
Бұ не қылған жүгірмек еді?

Гүл қаланы да елемей,
Тың даланы да.
Қуанады да жүрек,
мұңданады да.
Ерніңнен күлкінді еме алмай бәлкім
Түксиіп тұлданады ма?

Іштегі шерді көретін көздер тұмантып,
Кетті ме әлде тылсымдай кездер жүк артып.
Өзектегі өрттің әуенін ғана ақтарар
Басқа түк сезбей құмартып.

Ұмытты жүрек,
ұмытты-ау Дала мен Тауды.
Бір гүлге бола
бар пейіл Әлемнен ауды.
Махаббат па екен ғаламды түгел сиғызған
Ғажайып ғаламат аулы?!

ШӘКЕМ ОПЕРАЦИЯДАН ШЫҒЫП КЕЛГЕНДЕ

Кімге керек жылағаның күлгенің,
Кімге керек құлағаның, жүргенің.
Жарың ғана араласқан жаныңмен,
Жүрегінің дүрсілімен бір демің.

Жарың барда елемейсің Күн, Айды
Кейде тіпті ұмытасың Құдайды.
Жар ауырса,
Жаның жарды жағалап,
Бар қызығың бір-ақ сәтте құлайды.

Сондай кезде туыс керек, дос керек,
Ағайыны көп адамда сес бөлек.
Шын жүректен, шын тілекпен дем берсе,
Қатар тұрып жайқалады қос терек.

Тағдыр-балта шаба жаздап дарақты,
Сөне жаздап қайта шалқып таң атты.
Тамыр тартып, бұтақ жайған қос терек
Тәңір тұтар Шәмшия мен Маратты.

Артқа тастап сол бір суық белесті,
“Ғұмыр!” дейтін кеуделерден ән есті.
Қос бәйтерек жапырақтарын билетіп,
Медет қылар Қалыш, Алтын, Кеңесті.

Тыныш болса аспан асты, жер үсті,
Қос бәйтерек табар талай жеңісті.
Қосып алып ну орманға айналар,
Шоқ-шоқ тоғай қос құдағи, Мэлсті.

Үміт-күдік алысты да жарысты,
Үміт жеңді.
Көкіректен ән ұшты.
Жапырақтары - Алмас, Манас, Жанары
Қастерлейді Есентай мен Балышты.

Махаббатты сала алмайсың кісенге.
Тазалықтың іші әйелде,
Күші ерде.
Қос ақ қайың сыбдыр-сыбдыр сыр айтар
Сарасына, Кәріма мен Үсенге.

Жарың жалғыз, қызыққанмен әр түске
Сыңарыңсыз адасасың талтүсте.
Емен, қайың өсер күнге бой созып,
Асығумен Күләндаға, Маркуске.

Күнәкәрді Хақтағала құптар ма,
Құдайшылмыз кірпіктерде шық барда.
Бекболат пен Зәбираға ырзамыз,
Сенімдіміз Кәмила мен Мұхтарға.

Жан қысылып, көзден жасың тамғанда,
Қолындағың айналғанда арманға,
Үміт көзін жапақ-жапақ қадайсың,
Иманғали, Хадишадай жандарға.

Үміт оты қайта шалқып жанғанда,
Ұмтыласың Роза мен Сарманға,
Қос еменнің күні ертең-ақ сенесің,
Бұлбұлы көп айналарын орманға.

Жарың панаң - үсісең де, күйсең де,
Өмір бар да ән де сенде, күй сенде.
Қос теректің бүгін сазын тыңдаттық
Тілектестер - Дариға мен Дүйсенге.

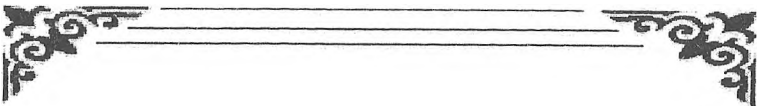
Сырымды айтып бүгінгіден,
Арғыдан.
Жасағанға қолым жайып, зар қылам.
Мезгілінен тез солмасын теректер
Көп жасасын қос ботам:
Жан, Марғұлан!

22 желтоқсан 1995 жыл.

ШӘКЕМЕ - 55

Сезсе де қарманғанмен
Дым өнбесін,
Сағынар жігіт жиырма,
Қыз онбесін.
Өзіме өзгермеген сезіміңмен
Әдемі дәл бүгінгі кілең бесің!

Жыл өсіп,
Ұлғайған жас алқымдасын,
Сабырмен жалын жүрек салқындасын.
Шәкем, сен өзім үшін
Әр сағатта
Баяғы ақ бантикті қалпыңдасың!

Түнімді сен бар жерде
Таң қыламын.
Өзіңмен өсті өркенім,
Жанды бағым!
Қуанып құттықтайды туған күнмен
Ұл-қызың,
Келіндер,
Жан, Марғұланың!

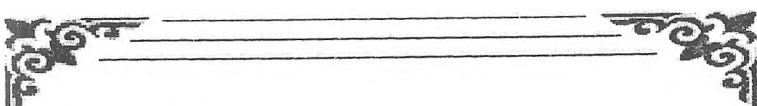
ШАХМИНАМНЫҢ ТОЙЫНА ТАРТУ

Жыл-керуеннің тоқтамайды ай, күні.
Жас дәуреннің артта қалды айдыны.
Мен ауылдың серкесі де серісі ем,
Сен ауылдың хор қызы едің әйгілі.

Бірге жұттық ауа, суын,
Күн нұрын,
Іздеріміз іздеп жатты бір-бірін.
Сен жанардан сыр құйғанда жаныма,
Мен ұсындым жүрегім мен қыр гүлін.

Қос жүректе бірге соққан сеніммен,
Білім қуып.
Біраз сенен бөлінгем.
Ыстық жастар түнде талай төгілген,
Уақыт шіркін өтпейтіндей көрінген.

Аңсап іздеп,
Төзім біраз талғанда,
Біз тілекті жалғағанбыз арманға.
Жас отаудың асып-тасқан бақыты
Сыймайтындай болушы еді-ау жалғанға.

Сол бақыттың шалқуына сендік біз,
Жастық дәурен өтпейтіндей көрдік біз.
Аш та болсақ, бақытқа мас көңілмен
Қуаныштың құшағына ендік біз.

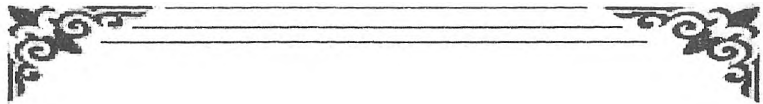
Қызуы мол күндер күнге жалғасты,
Қызығына құштар көңіл қанбас-ты.
Мені әке ғып,
Сені ана ғып бір сәтте,
Берді Тәңір тұңғышымыз Алмасты.

Манас туды,
Жанар келді өмірге.
Тәубе дедік тағдырға
һәм Тәңірге.
Отауымыз ақ орда боп үлкейіп,
Сен - ханшайым.
Мен айналдым өмірге.

Ұл мен қыздан жарылқады Жарықтық!
Кейде дәмнен,
Кейде сәннен тарықтық.
Кірбің шалмас қабағыңның жылуы
Қараңғымды жіберетін жарық қып!

Тойға айналып Аспан асты, Жер үсті,
Пашу шашып шаттығымызды бөлісті.
Құда қылды құт тілекпен Құдірет
Халиманды, Гүлнар менен Мәлсті.

Құдаң - құдай, жеткен салт боп арғыдан,
Ризалықпен жүрек Айға қарғыған.
Жеті әлемнің бар байлығын сыйлайды
Немерелер - Әнел мен Жан, Марғұлан.

Атасына дарытты олар жүз дарын.
Ұмыттырды өмірде күз, сыз барын.
Ай, мамасы-ау,
Динараң мен Әселің
Келін емес,
Еркелеткен қыздарың!

Той-думанға адам әсте қанар ма,
Арман... арман іздей берер тағы арна.
Үй ішінен үй тіккізсе ұлдарың,
Сондай тойды тілейміз көп Жанарға!

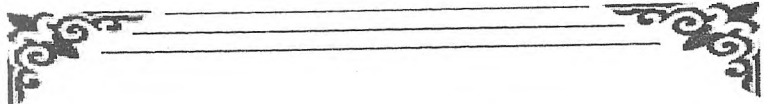
Лашыным, Алатаудай еңселім,
Гүл жүрегің бар әлемдей кең сенің.
Сәкенің мен Алтынайың аяңда,
Сенен алсын ізгіліктің өлшемін.

...Кідірмейді ай мен жылдар дүрмегі,
Сүйрей берді екеумізді ілгері.
Өзге түгіл Өзіңді де ұмытып,
Келесің сен аялаумен бір мені.

Сыры кетіп.
Өзгерсе де сәніміз,
Баяғы сол ғашықтармыз әлі біз.
Қос жүректе шырқалады әніміз,
Қос кеудеде бір қыстайды жанымыз.

Сүйеу болып бірімізге біріміз,
Бұл дүниеде асқақ әрі іріміз.
Еңкейсек те шашылмайды гүліміз,
Еңкеймейді Аспандағы Күніміз.

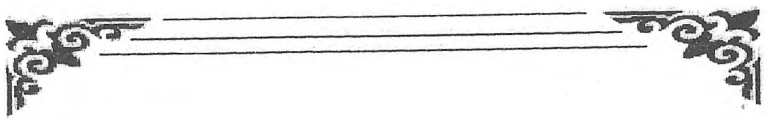
Іңгәмізбен басталып ед әніміз,
Жалғастыра берейікші әлі біз.

Шықса шықсын бір-ақ күнде жанымыз,
Бір қабірде қалсын бірге тәніміз.

Ғашық оты жүректерді жандырып,
Өтейікші бар ғұмырды ән қылып.
Кетейікші кейінгі ұрпақ есінде
Махаббатқа ескерткіш боп мәңгілік!

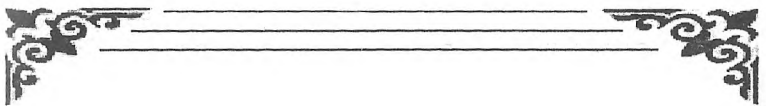
7 желтоқсан 2001 жыл.

*Көңілдің кейбір кездері
Жеткізсін мұңды көздегі.*

Мұңменен шырмап,
Күлкісін қуған жүзімнің.
Көктемде тұрып,
Ызғарын сезгем күзімнің.
Тіреген құзға көп “досым” мені қызғанып,
Келмеген бірақ мезгілсіз ерте үзілгім.

*Көңілкүй дәптерінен
(2000-2004)*

МІНӘЖАТ

Тілеген жоқпын болсын деп жолым осы ылғи,
Іздеген емен атақ пен даңқын,
Тосын күй.
Тас құрсау тірлік ыдырар бір күн қамаған,
Сілкін сен, Софы,
Жаныңды жеме,
Жасың тый!

Қашанғы умен шабақтай берем жас жанды?
Күлейін десем,
Көзімнен қанды жас тамды.
Көгімді торлап,
Жолымды тосқан кейбіреу
Қызғана берсін мен сүйген мынау аспанды.

Шыдадым, көндім.
Көтердім қорлық табасын.
Таусылды төзім.
Күрестен табам дауасын.
Кеңісе жері,
Қияр ем тіпті тірлікті,
Мен жұтып жүрсем солардың жұтар ауасын.

Мұңменен шырмап,
Күлкісін қуса жүзімнің,
Көктемде тұрып ызғарын сезем күзімнің.
Тіреді құзға көп “досым” мені қызғанып,
Келмейді бірақ мезгілсіз ерте үзілгім.

Жаңғырып шыққан әр даусым - атой зор даусым!
Сыйынарым да, сүйенерім де жоқ, қорғаушым.

Торыққан көңіл талпынып созды саусағын,
Сенерім, әділет,
Өзің-ақ болшы қолдаушым!
Жебеушім елім,
Сен ғана болшы қолдаушым!

1975 жыл Алматы.

ТҮРІКПЕН ДОСЫМА

“Бахар¹” десең, көктем деймін
Күлген кезде көкте күн.
Екеумізге ауа тегін,
Жыр да,
Сыр да теп-тегін.

Күлкі тегін,
Қызық тегін,
Тегін бұрым, гүл ерін!
Тегін емес нәрсе жоқтай
Ойдың алсаң шідерін.

“Яшлым²” десең, досым деймін
Жүрегімді тосамын.
Мен тыңдаймын яшлы айдымын³
Сен тыңдайсың дос әнін.

Достық бірақ тегін емес,
Ала алмайсың асылға.
Тамыры оның кеткен терең
Бойлап талай ғасырға.

¹ Бахар — көктем.

² Яшлы -дос.

³ Айдым - ән.

Дәм-тұзымыз араласқан,
Достық - ортақ мұрамыз,
Таусылар ма қос кеудеде
Күмбірлеген жыр-аңыз.

Дутар менен домбыраның
Шанағында сиқырлап,
Достық жайлы отырайық
Шайыр достым, күй тыңдап.

26.02.1977 жыл

ТҮРІКПЕН АЙДЫМЫ

Түрікпеннің шырқап шыққан айдымы -
Мүмкін жаны,
Мүмкін сыры,
Айдыны.
Қуып кетер кеуделерден күдікті,
Жуып өтер жанардағы қайғыны.

Кеминенің ыза толы сыры ма?
Тамшы жас па -
Ерімеген мұңына?
Аппақ нұрға қара өзекті бөлеген
Шайыр ата - Махтұмқұлы жыры ма?

Дұғасы ма,
Рухы ма халқының?
Теңгермеген бар дүниенің алтынын.
Ерлігі ме,
Өрлігі ме ұлының
Суытпаған семсерінің жарқылын?

Мүмкін айдым - Берді ағамен егіз-ді.
Белгісі ме құмға сіңген көп іздің?
Лебі ме ару-гөзал қызының,
Толқыны ма мұнай атқан теңіздің?

Бар білерім: жұтқан сайын шөлдетіп,
Әуелетіп,
Нөсерлетіп,
Селдетіп,
Қазақ жанын түрікпеннің әуені
Бара жатыр елжіретіп,
Тербетіп.

26.02.1977 жыл

ҚЫРЫҚҚА

Жалаңтөс, қамсыз күндер-ай!
Аңқылдақ көңіл, ақыл жас.
Күлкіге бөккен үндер-ай,
Қайтадан дәмін татырмас.

Көңілдің көктем шуағы
Көк тұлпар ерттеп жастыққа.
Төрт болып ішіп сыраны,
Армансыз ходқа бастық та.

Қайран сол асау, желік шақ
Молынан тиген несібе.
Көлеңдеп жетіп, көрік сап,
Ойнақтап түстің есіме.

Қалтаның түбін қаққыштап,
Әр күннен іздеп сауықты,
Қос қолмен мықты бақты ұстап,
Елемеуші едік уақытты.

Коммуна¹ үйі дүбірлеп,
Қазақтың шырқау әнімен.
Қызынып, шулап, күбірлеп,
Табушы ек ләззат бәрінен.

Сталевик ек, екпінді ек,
Тұрушы ед қыздар мұндалап.
Ойхой да, шіркін, от күндер,
Алыстап кетті-ау сырғанап!

Тежейік күйді дүрліккен
Үркетін қырық жас па екен.
Адамға берген тірліктен
Енді асты уақыт сәскеден.

Жасарып кетер күлгенде,
Екі есе жиырма немене.
Қырындап қызға жүргенде,
Танымай қалсын немере.

1981 жыл

¹ Коммуна - Болат институтының жатақханасы.

СОФЫНЫҢ АШУЫ МЕН ӨЗІНЕ АЙТҚАН БАСУЫ

(Қонақұйдің табалдырығы алдындағы сөз)

Әдейілеп шеше ме?..
Жүрек сыздап,
Жан талды.
Дірдектетіп көшеде,
Қақпа алдында қаңтарды.

Жолаушының жолы тар,
Өз тумасын қорлай ма?
Тас кеудені жылытар,
Бас сұғарлық жер қайда?

Аңсап іздей елімді
Талай келдім -
Белге ұрды.
Алып-ұшқан көңілді
Сөндірді де,
Жер қылды.

Әдет-ғұрпың көнерген
Айыптаман, Жезқазған!
Қадір қашып өнерден,
Шақ жетті ме Сөз тозған?

Қара қабақ,
Керенау
Ер сыйламас ел ме едің?
Өз ұлыңды япырау,
Қайтіп қана көрмедің?

Кетсін дей ме кек қатып,
Намыс қайда?
Ар қайда?

Қаз дауысын көкке атып,
Қазыбек айқай салмай ма?...

Сап, сап, Софы, сабыр ет!
Жас баладай тыз етпе!
Өз үйіңе тағы кеп,
Тағы есікті күзет сен!

Ағайынға өкпенің
Жүрмейтінін сез бүгін.
Жақынына текке кім
Жалаңдатар кездігін.

Аш көзіңді,
Әу, бала!
Тайраңдайтын кім едің?
Келтіреді тәубаңа
Менсінбей-ақ бұл елің.

Жыла!
Жалын!
Жапақта!
Қасірет шек кішкене!
Қадір?..
Құрмет?..
Пейіл ме?-
Бере қоймас түсте де.

Бұлдағаның - үш томың!
Шатпақтамас оны кім.
Болмаған соң столың
Екі аяғың - көлігің!

Құлағынан құдайдың
Ұстағандай шіренбе!
Құралай кім?

Құдай кім?
Беп-белгілі бұл елге.

Құралай ғып қуар ма?
Құдай тұтып,
Өбер ме?..
Жаспен жанды суар да,
Ій басынды сен елге!

*Жезқазған
23.09.1984 ж.*

СӘУЛЕ ІЗДЕДІМ КЕУДЕМНЕН...

(Сыр - толғақ)

Не тындырдым,
Не бітірдім,
Не бердім?
Қандай сауал қояр екен келер күн?
Мүмкін әлде көкте Күн боп жанармын,
Мүмкін әлсіз шырақтай боп сөнермін.

Күн бола алмай,
Шырақтай боп сөнерде,
Не дер едім жауап күткен мен елге?
Елжіреген ыстық қанды жанымнан
Шуақ құйдым дегеніме сенер ме?

Не тындырдым,
Не бітірдім,
Не бердім?
Ел деп соққан жүрегіме сенер кім?
Мансабымды тәрк қылып кетпеп пе ем,
Ақын ұлын сақтаймын деп мен Елдің.

Бірақ оған өкінбеймін мүлде мен,
Озбырлықпен сиыспайды жыр деген.
Адалдыққа азу басса айуандық,
Тал бойымда тіріледі дүрбелең.

Сол дүрбелең атойлайды кеудемде,
Анам тілін тым ертерек көмгенде,
Ақылдыны ақымақтар жеңгенде,
Бір қазақты жіктеп үшке бөлгенде.

Дар-дар болып жыртылғанда ынтымақ,
Жатса арманым бір жығылып,
Бір құлап,
Жүректегі жұлып тастап әнімді
Сол дүрбелең жетіп келер жұлқылап.

Қыл қобыздай күңгіренер сезімім,
Бөздей тозар төстабандай төзімім.
Қара көзді сәбилерді қарақтап,
“Ертөстікті!”¹ көп көргенде өз інім.

Сол дүрбелең ереуілдер қанымда,
Әке, бала тілмаш күткен шағында.
Қасиетімді қай қиырда жоғалттым,
Салт-дәстүрді айналдырып сағымға?

“Жүзшіл” дескен,
“Жершіл” дескен,
Шуласқан,
Сұрқай кезде торланды ма нұрлы аспан?
Шетімізден интернационалист болып ап,
Жөнелдік пе жөнге мойын бұрмастан?

¹ “Ертөстік” - Алматыдағы балабақша.

Жерден көріп,
Тілден көріп “кінәні”,
Сонша неге болдық екен “қырағы”.
Басқалар ше?
Құлаған жоқ аспаны!
Шуақ шашып Ай мен Күні тұр әлі.

Жасаймыз деп жаннат бақты жұмақты,
Тілгіледік тынды,
Көңді,
Қыратты.
Көлді - шөлге,
Құмға айналттық бұлақты,
Өзендерде уға толы су ақты.

Жұмақ қайда?
Қандай бүгін даламыз?
Отап, жайғап қайда кетіп барамыз?
Айғыздаймыз Туған жерді аямай,
Жазылардай жүректегі жарамыз.

Мөлдірейтін айдынында Күн ойнап,
Тұнығымды жібергенде ылайлап.
Тілім, ділім,
Салт-дәстүрім сырғақсып,
Еркімді алар кеудемдегі жын ойнақ.

Жын ойнаққа қояр едім тосқауыл,
Есін жиса дерт жайлаған ескі ауыл.
Аралымды қайта орнына қондырса,
Орыс ағам, өзбек, армян, дос, бауыр.

Кінә артпас ем мен беймаза заманға,
Жауапкерлік жүктеледі маған да.
Жерден іздеп,

Көктен көріп қайтеміз,
Барлық пәле гомо сапиенс - адамда!

2

Айтыңдаршы неге, неге, неліктен,
Тоғышарлар қаптап кетті зеріккен?
Ғұрпын жойған әкімдерді көріп ем,
Ұлтын жоймақ биліктіні көріп пең?

Ғасырда да көр тасырлық қалмайды, ә!
Малшылықты басып беріп маңдайға:
‘Тазды жұтып,
Жұмысшы боп қайтеді,
Қойын құрттап еркін жүрмей шалғайда?

Қазақ неге көше таптап кезеді?
Қазақ неге қой бағудан безеді?
Оқып қойды!” - деген қазақ әкімнің
Ойбайынан жаным сұмдық сезеді.

Байбайынан жаным сұмдық сезеді.
Қой ғана емес,
Ойды бақса өз елі,
“Жеткен жоқ - деп, - әлеуметтік кезегі”
Өртенеді өкініштен өзегі.

Ескермесең,
Тексермесең мұндайды,
Бір қайғыдан туындайды мың қайғы.
Азаматын азаматы ұқпаса,
Бітеу көңіл кімді кімдер тыңдайды.

Жүректерін жібіте алса қас қағым,
Ойлар еді-ау ұлттың қамын,

Дос қамын.
“Ұшпады - деп, - Байқоңырдан бір қазақ”
Кейімес пед бәлки сонда достарым?

Өкінбеймен ұшпады деп жерлесім.
Мен де - пенде.
Ол да,
Сен де - пендесің.
Тек әйтеуір пенделіктен арылып,
Тазартсақ қой көңілдердің көмбесін.

Өзгерте алсам азамат қып пендесін,
Дәлелдер ем көктегі Күн сөнбесін!
Арамыздан әлгілерді лақтырсақ,
Арымызға сенер ем сөз ермесін!

3

Не тындырдым,
Не жасадым мен Елге?
Түк бітірмей өкінішпен өлем бе?
Бал тамызбай қасиетті тілімнен,
Қарт абыздай шерлі күйік шегем бе?

Жылар кезде неге мәз боп күлемін,
Бұлқынбайды неге шоршып жүрегім?
Арқа сүйер алып жұртым қансырап,
Сықырласа сүйенетін тірегім,
Жұлқынбайды неге шынжау жүрегім?!

Қонақжайлық
Сіңген әбден санама
Момындық боп қан тамырда аға ма?
Жанарынан жанын құйып шай берер
Көнбіс болған қазақ атты бар ана.

Сәл нәрседен әсерленіп,
Жанамыз.
Әз халықпыз -
Данамыз һәм баламыз!
Үш Татьяна ән салды деп қазақша
Қуанғаннан өліп-өшіп қаламыз.

Өзімізден озғандарды көрмейміз.
Көру қайда,
Жатып келіп жерлейміз!
Қазақша айтар Надеждалар тұрғанда,
Мұқағалиға да сыйлық бермейміз.

Бауырмалдық билеп алған сананы,
“Ұлы достық!” -
Одан басқа жоқ әні.
Сыртымыздан сыртта отырған кей білгіш
“Ұлтшыл!” дейді,
Қара бояу жағады.

Халық түгел қарау бірақ бола алмас,
Уақыт - қазы,
Ел - таразы,
Ер - алмас!
Тұғырына бір шыққанда әділет
Бетің күйіп безе қашпа, замандас!

Қан шеңгелмен сығымдай бер жағамды,
Жұлмалай бер жүндеп,
Түтіп даламды.
Тек, жарқыным, құшақ жайса,
Қорлама
Кең пейілді қазақ дейтін анамды.

Күн көзіндей мейірімі ананың,
Сол мейірмен сені өзімдей санадым.

Ұланымыз бір отанның, бір елдің,
Шағыстыру - әрекеті шаланың.

Отан - ана -
Баға жетпес киелім!
Шәк келтірсең,
Сырқырайды сүйегім.
Сен Отанды күліп тұрып сүйе алсаң,
Мен де Отанды жылап тұрып сүйемін.

4

Ақиқаттан тайсақтаймын неге мен,
Демеуші ме ем: “Елім үшін мен өлем!”
Жас нәресте туа салып көз жұмса,
Тірі жүріп қай қызыққа кенелем.

Атойламай бұғып қалам мен неге,
Жердің зары жетпей ме әлде зердеме?
Жеткізбесем - орден тағып кеудеме,
Жүлде алармын
Жетпесем де көмбеге.

Атақ-даңққа шаш етекпен батармын.
Депутат боп, татпастан дәм татармын,
Жо-жоқ!
Онда атпай қалсын атар Күн!
Арды аттасам -
Ел мен Жерді сатармын!

Ел мен Жерім - мәңгі жырлар ардағым!
Елім барда арайланар алдағым.
Жер аманда көңілімде бар ма мұң!
Жүрегімнен нәр алмай ма жан-жағым!

Атақ аңсап атыратын әр таңын,
Мансап үшін шырқын бұзар ортаның.
Елін, ерін құрбан етіп шалып кеп,
Көзден жасын көлдеткеннен қорқамын.

Олар үшін қажет емес жарық Күн,
Қасиеті мен Қасіреті халықтың.
Жаны исінбес тоғышардан торықтым,
Жаны күймес жалғандықтан жалықтым.

Солар үшін дүниенің мұң-зарын
Құлақ болып құлап жатып тыңдадым.
Үзілсе де,
Шаңқобыз боп шыңғырды
Жүректегі екі-үш нәзік қылдарым.

Мен құладым.
Ауырмайды көркеуде.
Күлер еді мен табытқа енгенде,
Күлер еді көктегі Күн сөнгенде,
Ізгілікті зұлымдық күш жеңгенде.

Құрту үшін көркеудені кек сауған,
Нәр аламын қара жерден, ақ таудан.
Жалықпаспын мәңгі қалғып кеткенше,
Әділет пен ақиқатты жақтаудан.

Еміренген “Ел!” деп көңілім - көл тегі.
Көлдей көңілім елгезек күй шертеді...
...Жетпесе екен ядролық зілзала
Туған жердің тумай қалып ертеңі...

Ұлы болып не жасадым халқыма,
Көз жұмам ба жалтақтаумен артыма?
Қызыну мен кіжінуден аса алмай,
Бүтін көңіл айналар ма жартыға?

Борыш, парыз!
Неткен асқақ тылсым ең!
Азаймайсың!
Азайта алмай күрсінем.
Жер дүмпуі тербеткенде бесікті,
Тұла бойым үрей болып түршігем.

Сол үрейдің тартып келем азабын,
Қанды кернеп шырқырайды азалы үн.
Бар пәлені улы ауадан көремін
Тұмаумен-ақ ауырса да қазағым.

Кетем кейде өз-өзімнен ашынып:
“Неткен елміз көне бергіш асығып.
Сене бергіш,
Ере бергіш үмітпен
Құр уәдеге құрақ ұша бас ұрып”.

Ерте ойласақ улы бұлтсыз таң нұрын,
Ерте ойласақ Елдің мұңсыз ән, жырын.
Бермес пе едік кездейсоқтық апатқа,
Елдің емес,
Жұмыр Жердің тағдырын?

Неге безем тым ертерек жанымнан?
Неге айрылам арайланған таңымнан?
Қол қусырып қарап тұра берем бе,
Көрейін деп сорымнан не бағымнан.

Мойын сұнып жазмышыма көнем бе?
Бұлқынтпайтын тағдыр-тұзақ деген не?
Анемия,
Улы ісікті рак па,
Су қылатын қызыл қанды денемде?

“Мен қазақ ем, мың тірілген, мың өліп”.
Бүгінгі атым - қаны ағарған тірі өлік.
Халық аты тауарихтан өшер ме?
Қанжар-сұрақ алқымға тұр тіреліп.

Мұңға батам жауап таппас сауалдан.
Қалмай барад сау үміт пен сау арман.
Жұмақ емес тозақ болып жалмайды
Уға бөккен
Өзен,
Көлім,
Тау,
Орман.

Үндемеймін...
Үндемейміз неге біз?
Үндемеумен сонда кімді жеңеміз?
Ел қырылып,
Жер тілініп кеткенше,
Қандай ғана құдіретке сенеміз?

Туламаймыз,
Шуламаймыз неге біз?
Бас изейміз,
Шыбындаймыз,
Көнеміз.

Даламыздың тұс-тұсынан жарылған
Тақсіретін неге атомның шегеміз?

Иінге иін тіремейміз неге біз,
Жүрек өліп,
Тас болған ба денеміз?
Бүйте берсек жер айрылып оқыста -
Бір-ақ сәтте ортақ көрге енеміз.

Саусақ сипап
Кнопканы өпкенде,
Табан жолым мөңкіп қалып...
Шөккенде,
Қақ жарылған қара жерден бұлт шығып,
Қас қағымда сөнеді ме шоқ кеуде?

Қиялымнан қорқам осы алды мұң -
Тасқа айналтар бәрін, бәрін жандының.
Табылар ма бір халықтан бір адам
Жоғалтпастай ұрпақтардың қалдығын?

Жалғастыра ұрпақтардың тізбегін,
Тірі қалар бір үмітті іздедім.
Аулақ, Үрей!
Жоғалмайды іздерім.
Ізгіліктен күдерімді үзбедім!

Аулақ, Үрей!
Маңайлама,
Жолама!
Тал бесігім -
Мәңгі жаса, Жер-ана!
Сенімімнің сызат бермес кепілі -
Халқым өзі қолдап кеткен “Невада”!

Апрель-май 1989 жыл.

МАЯСАРҒА

Қиянат бір айналса тас қамалға,
Шындық пен әділеттен жасқанар ма?
Біраз жыл ұмыттырып Майекемді
Жүлдені үйіп-төкті басқаларға.

Ер жатты табармын деп ақты кімнен,
Ел жатты айырылып отты тілден.
Жан шықпай, жақсы шықпай пейіл берер,
Сен жаттың қайта оралар сәт күтумен.

Көміп ең шаң-тозаңға ақындарды,
Жатталмай, жарияланбай атың қалды.
Шаң жүқпас шашасына саңлақ бабам,
Сені емес мақтап келдік пақырларды.

Хас мықты пенде болып бас ұрмайды,
Өкініш бірақ әлі басылмайды.
Шұлығытып Кенен, Доскей, Нұрпейісті
Майекем тәнті қылған Шашубайды!

Құйғандай шырқап кетсең жылы жаңбыр,
Таңдағы тыңдатқандай бұлбұлдан жыр.
Үніне Майекемнің Нартай балқып,
Бас иіп, бата берген дүлдүл Жамбыл.

Перзент боп жүз он рет тусаң бүгін,
Елжіреп бусанды жер, бусанды Күн.
Жұртыңа жолың тосқан сағынышпен
Ашылды ақтарылып жыр-сандығың.

Жетеді еркін даусың қыр ұлына,
Билеп тұр туған жердің құмы мына.
Аюлың ізгі әнінңі аспандатса,
Жаңғыртар Тағылың мен Бұғылы да!

Дүбірлесін кең аспан, мидай далам!
Тойыңа шартараптан жиналды адам.
Өзіңнің аруағыңды ту көтерді,
Шаттықтан сабасына симай балаң!

Шабытым шарықтамай аянсын қалай,
Даусымнан тау дірілдеп, оянсын тоғай!
Дәл мынау бүгінгі той сендердікі -
Қаракесек, Кәрсөн, Қояншы-Танай!

Халқың бар қайта түлеп қабылдаған,
Атағың Сарыарқада дабылдаған.
Бір қазақ жер бетінде тірі жүрсе,
Атыңды ұмытпайды тауың, далаң!

25 июль 1989 жыл.

САМҒА, ШАШЕКЕМ !

(Шашубайға)

Құрағында құм сусыса,
Жер өлер.
Көл тартылса,
Қайырлайды кемелер.
Кәрі жартас су мен желден мүжіліп,
Тауға айналар кей елеусіз төбелер.

Жау бетіне қарсы қояр тірек қып,
Ел қорғаны батыр-дағы - бір оқтық.
Бір ысынып,
Бір суыған кеудеде
Мезгіл жетсе,
Сезбей қалар жүрек түк.

Ақын ғана - мәңгі тірі,
Өлмейді.
Адам түгіл
Ажал да оны жеңбейді.
Әні - азаңдай,
Сөзі - имандай жатталып,
Жаққан оты кеуделерде сөнбейді.

Ақын ғана ең алыбы алыптың.
Ақын ойы - мәңгі сөнбес жарық Күн.
Қазағымнан туа салған Шашубай -
Ардақ тұтар белбаласы халықтың.

Өзегінде өнер қайнап сан түрлі
Өз елінде ән мен жырың жаңғырды.
Айтыс десе - арқаң қозып,
Жыр буып,
Сүріндірдің,
Сүйіндірдің Жамбылды.

Адалдық пен арамдыққа қырағы,
Кең даланың қолға үйренбес қыраны
Жем тілемес,
Шен тілемес ешкімнен
Пенделіктен ылғи биік тұрады.

Кей әкімдер лауазымын бұлдаған
Көп жүлденді көрнеу көзге ұрлаған.
Жарты ғасыр ұмыттырған атыңды
Бүгін міне елің ұйып тыңдаған.

Соған сенем,
Саған сенем, Шашекем.
Мақтау - жел сөз.
Алтын, күміс - тас екен.
Шын таразы - әкім емес,

Уақыт!
Мен өзіңі бар ақынға бас етем.

Қазақ бүгін бөлінбейді -
Бәрі ұлың.
Кеуделерді кернеп жатыр сарының.
Дүрілдетер,
Дүбірлетер тойыңды
Бар Тобықты,
Әлтеке мен Сарымың.

Өзің - әнші,
Өзің - циркач,
Сал - сері.
Қазақтағы бар өнердің бал-сөлі!
Ақыным деп,
Жақыным деп мақтанар
Осы өңірдің Кернейі мен Кәрсөні.

Шашу етер Бектауата әр тасын.
Толқындатып буырқанар Балқашың.
Ұстаз бабам жырдан күмбез сомдаған
Сен мен үшін Алатаусың,
Арқасың!

Халқың сыйлар жүрегінің жүлдесін,
Бұзып шықтың үнсіздіктің түрмесін.
Өшіре алмас атағыңды,
Атыңды.
Сен қазақпен мәңгі бақи біргесің!

1990 жыл

ЗАМАНБЕККЕ

Шіріп жатыр, шіріп жатыр
Кітап дейтін қазына.
Сағат сайын құрып жатыр
Айтылса да базына.

Жойып алсақ ұлтымыздың
Рухани байлығын.
Болмаймыз ба жұртымыздың
Батырғандай Ай, Күнін?

Ұлы едің ғой, ері едің ғой
Елжіреген еліңнің!
Жаны жайсаң сері едің ғой,
Басқаша боп көріндің.

Сәл нәрседен өкпелесіп,
Дос көңіліміз іри ме?
Өнегеміз кеткен өсіп,
Тіріліп пе бір үйге?

Пенделер - ғой адам көбі,
Сен - құлы едің арыңның!
Заманымның Заманбегі,
Неге сонша тарылдың?

Әз елімнің азаматы!
Адалдық ед - шешкенің.
Тарихтан қазақ аты
Тілеймісің көшкенің?

Тілін, ділін қайтара алмай,
Халқың бүгін шер кеуде.
Жел өтінде қалған шамдай
Тырысады сөнбеуге.

Қанымыздан қан құюға,
Ұмтылмасақ жөндеуге -
Қасиетіміз - қол жию ма?
Бір-бірімізге сенбеу ме?

Тұтастықты серттей берік
Дар-дар қылып, бөлінсек,
Жерімізді женттей бөліп,
Күйсемей ме келісек?

Түсінер деп ақын жанын
Көңіліне алмас деп,
Ақ жүрегің, ақын жаның
Қиянатқа бармас деп,

Азамат деп ақ алмастай,
Ер мінезді, айбынды.
Қымтап, бүркеп ала қашпай,
Аштым саған қайғымды.

Сөзге тоқтар қазақ едік -
Бар түйінді өзің кес.
Жаны ауырар аз-ақ едік...
Арыңа сенем көз ілмес...

1990 жыл

* * *

Талай көктем оралып төкті шуақ,
Балалық та, жастық та кетті шұбап.
Жас кездегі армандар Айға ұмтылтып,
Көктем сайын жаңарып, жетті сынап.

Әлі есімде алқызыл көктем гүлі,
Шуақ төккен жүрекке көктем күні.
Әлі есімде көзімнен ұшқан тамшы.
Арман жегіп ауылдан кеткен күні.

Дәл сол сәтте бойдағы толқын үміт,
Жұмыр жерді бұлқынтқан толқыны ұрып.
Кірпіш болып ұмтылдым қалануға,
Мен әлемді қылмасқа олқы қылып.

Қыран құстай ұшырып аспанымда,
Жігерімді жарысқа қосқанымда,
Жасу білмес жүрегім жарып өтіп,
Жүйткүші еді бөгелмей тосқауылға.

Қуантатын ақыл мен тән жастығы,
Суға батпас, алауға жанбастығы.
Досқа деген пейілдің солмастығы,
Жарға деген мейірдің қанбастығы!

Әлі есімде жастықтың албырттығы,
Өр рухтың әлемді жаңғыртты үні!
Аңдаусызда аяңдап келіп қапты-ау,
Жер айырық - Елудің салғырт күні.

Жо-жоқ, мынау Елуім - Ер болғаным,
Өр болғаным, сөз бастар төр болғаным.
Әжім түссе маңдайға, түсе берсін.
Әжім түссе жүрекке қор болғаның!

Думаны мол Елуім - жаз аяғы.
Ұмтылмасаң - көп қызық азаяды.
Көне қобыз әуені әсемірек,
Өр бестінің болады өз аяғы.

Маған таныс сұлудың тану күйін,
Солған гүлден әсемдік табу қиын.
Ыстық жүрек кеудеде баяуласса,
Елу түгіл отызда жану қиын.

Елу -жігіт, кәрілік ерте дейін,
Елім бар да өмірге еркелейін.
Алпыс, жетпіс, сексенге келсем-дағы
Жалынымен жастықтың өртенейін!

2- 3 май 1991 жыл.

ЕЛУГЕ НАЗ

Сағынушы ем көптен бері,
Сонау балғын күндерді.
Жетер ме екен көктем лебі,
Берер ме екен бір белгі?..

Ай зымырап.
Жыл жүгіріп,
Тоқтамаушы ед жарысып.
Бүгін міне тұр кідіріп,
Жаз бен күзім табысып.

Ойланамын жеткен кезде
Елу атты бір белге.
Үңілемін өткен кезге -
Жастық, мастық күндерге!

Аңсатады бала шағым,
Желдей ескен тай күнім!

Мамыр емес қарашаның
Бұлт торлапты-ау Ай, Күнін.

Бұлдыраған ала сағым,
Еске ұстатар қай күнін?
Көмескілеу болашағым,
Естелігім - байлығым!

Бозала таң,
Кештерімді
Бозбала боп іздеймін.
Жоғалтсам да ескегімді,
Күдерімді үзбеймін.

Сағынамын өткенімді,
Күю менен жануды.
Қызуы мол көктемімді,
Қасымдағы аруды!

Сағынамын ауылымды,
Әлпештеген анамды.
Сағынамын сауығымды,
Сары адырлы даламды!

Аялайды мидай далам,
Кіндік жібім үзілмей.
Ізім қалған шимайлаған
Қаныш ағам ізіндей.

Оймен мына Елуімді
Сынап көрсем бір рет,
Осы асуға келуімді
Сездіргендей құдірет.

Толғандырған шақта мына
Көп күдіктен көз талған.

Сезім болып ақтарылар
Туған өлкем - Жезқазған!

Жетер мені бу ғып ұстап,
Ер мен елі егіз деп.
Туыстықты ту ғып ұстап,
Бінтымаққа негіздеп.

Бар қазақты туыс санап,
Құшағымды ашайын.
Арманымды уыстап ап,
Шашу қылып шашайын!

Туған жердің өпсе желі,
Алсам халқым алғысын,
Елу әлі - көктем лебі,
Алда жазым - алпысым!

Даңқ кумай,
Сауық құрып,
Парызымды өтейін.
Бар әлемге таныттырып,
Елім деумен жетейін!

Алматы
27.05.91 жыл.

АРМЫСЫҢ, АҒА

Тәңірімсің, пірімсің, Қасым аға!
Шеуілдегіш ежелгі қасың, аға,
Қиянатын тағы да жасамақшы
Сексендегі дәл мынау жасыңа да.

Әулиемсің, ірімсің, Қасым аға!
Жармасқандар тауға өрлер, тасыңа да,
Ел көгіне самғаған есіміңді
Өшіруге тұс-тұстан асығады, ә.

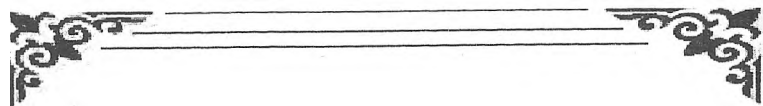
Құдіретімсің, үнімсің, Қасым аға!
Табылады түбінде хошың, аға.
Қызғаншақтар сыбырлап қошеметтер
Мысы басып кетер деп шошына ма?

Пайғамбарсың, туымсың, Қасым аға!
Үйірсеңші соларға жасың, аға!
Тай-тулаққа алтыннан жабу жауып,
Арғымағын басқа ұрып басына ма?

Шуақ шашқан нұрымсың, Қасым аға!
Туысың көп,
Көп және досың, аға.
Қазақтың Поэзия алыбысың
Мысың, десің мәңгілік басым, аға!

Шырқау биік шыңымсың, Қасым аға!
Шолақтардан шеттеткіш жасыма, аға,
Бар қазақтың ұлысың, ұранысың,
Ғасырларға бет алды көшің, аға.

2 шілде 1991 жыл.

АҚЖОЛТАЙЫМ АҒАКЕМ, АҒЫБАЙЫМ!

Тағдыр сені тым ертерек есті ғып,
Көп кеудеден, батыр, саған көшті үміт.
Шылбырыңа жармасса да көп қазақ,
Етегіңнен тартса дағы ескілік,

Қазағымның басын қоссам деп едің,
Жасықтарға жасын қоссам деп едің,
Отар елді атар таңға жеткізіп,
Тас қияда қасын тоссам деп едің.

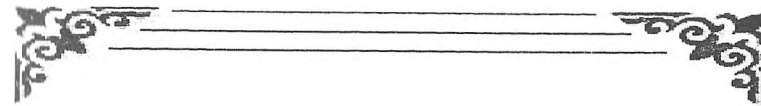
Азаттығын әперемін деп едің,
Ұлт шаңырағын көтеремін деп едің,
Ел тізгінін өз қолына ұстатсам,
Арманыма жетер едім деп едің,

Ұлдарымды ұлан етсем деп едің,
Құлдарымды қыран етсем деп едің,
Кең ордамды Кенем жайып Даламда,
Еркіндікті ұран етсем деп едің.

Кешір жатсақ кеш ісініп, кеш біліп,
Жетті аруағың Аспан, Көктен естіліп!
Ардақ бабам, Ақжолтайым, Ағакем,
Сенен маған мұраң болып көшті үміт.

Мен де жұртқа тілеу болсам деп едім,
Ел иланар біреу болсам деп едім,
Жалыққан мен жабыққанды жұбатып,
Тарыққанға тіреу болсам деп едім,

Ақылдыға қайғы берсем деп едім,
Ақымақтан ойды көрсем деп едім,
Қалғып кеткен қазағымды оятып,
Жүрегіне бойлап енсем деп едім,

Шырылдасам жүз тіріліп, жүз өліп,
Кетсінші деп елім көші түзеліп.
Көп қазағым келемеждеп күледі,
Қан тамшылар жүрегінен мұз өніп!

Дегеніме жете алғам жоқ мен әлі.
Сенің, баба, өр-рухың жоғары!
Екі ғасыр “Елім!” деумен еміренген
Ат-аруағың жұлдыз болып жанады.

Сен қазақтың дара туған ұлысың,
Хан Кенемен қатар тұрар ірісің!
Ар ғып ұстар бар алаштың туысың,
Халқың бар да мәңгі өлмейсің, тірісің!

23 шілде 1992 жыл

ҚАЛАМҒЕР-КЕМЕҢҒЕР

(Ғ. Мұстафинге)

Ризамын тағдырға сырлас қылған,
Туған жердің сүрлеуін бір бастырған.
Өткен, кеткен, бүгінге үңілдіртіп,
Сыршыл жүрек қылымен сырды аштырған.
Әрқайсымыз тарланбыз тас шайнаған,
Мың шибөрі сескенер бір қасқырдан.

Қамқоршысы, жоқшысы қазағының,
Тіл мен ділдің аңсаған тазалығын.
Дербес ел боп көтерген көк байрағын
Көрмей кеттің ұлтыңның ғажап үнін.
Тобымызда тоқсанда тірі жүрсең,
Иіскер ең-ау далаңның таза гүлін!

Аман болдың тілену, жағынғаннан,
Арман қудың, күтпедің тағыңды алдан.
Таптың тақты халқыңның қақ төрінен
Қыдыр дарып, бақ қарап, бағынды арман.
Бірақ... бірақ... армансыз жан болмайды,
Туған жерді күрсіндің сағынғаннан.

Жер кетменмен
Тұрса да төбенде Күн
Оралмадың,
Келмеді төмендегің.
Ана тілім аулымнан естілсе деп,
Іштен тынып, үн-түнсіз елеңдедің.
Сол Еліңе Өзіңді таныстырам,
Қаламгерім, сөзгерім, кемеңгерім!

Сарбала едің, ұлысың бар даланың,
Жүректерде қалам боп жорғаладың.
“Қарағандыда” “Көз көрген” “Миллионерім”
Сөз алтынын тынымсыз арбаладың.
Алсаңдағы тірліктің бар қамалын.
Ұлдан бұрын тіл болды қорғамағың.

Ана тілің - аялар арың, жаның.
Жалғыз шауып көтердің ел ұранын.
Аз исініп, көпшілік бүлк етпесе,
Мәңгүрттіктің көкбеті еді қалың.
Қайдан білсін менменшіл төрешілер
Көкте тәңір өзіңді танығанын.

Елің үшін, ұлт үшін, арың үшін.
Жидың бойға атомның жарылысын.
Данышпанға талғампаз табиғаттың
Санап қана беретін дарынысың!
Үнісің сен жусанды боздалаңның,
Толастамас тарихтың сарынысың!

Періштеге жете алса Ел тілегі,
Қыран болып самғайды Жер түлегі.
Сарыарқадан басталған атағыңды
Ел біледі, жұп-жұмыр Жер біледі!
Артып кеткен халқыңа аманатың
Тәуелсіз ел туында желбіреді!

Бұзып-жарып өтіп ең тосқауылды,
Сырға бөлеп жұртыңды, дос, қауымды.
Жер бетінде бір қазақ тірі жүрсе,
Мәңгі-бақи көтерер шашбауыңды.
Туған Жерің тойлайды бүгін, Ғаба.
Басқа жерді іздетпей, басқа ауылды.

7 қазан 1992 жыл

ШІЛДЕХАНА ТОЙЫНДА

Алғандаймын Күнді, Айды
Жаным күйді тыңдайды.
Немерелер уілімен
Жоғалады мың қайғы.

Жан ботамды, Жанымды,
Тосып жаным сағынды.
Ақ түйенің қарыны
Бір-ақ сәтте жарылды.

Бойды кернеп жылы ағын.
Қуаныштан жыладым.
Шаштым көңіл шашуын,
Аштым шаттық бұлағын.

Сырды шертсем арғыдан,
Құпиямды жар ғылам.
Тебіrentіп жүректі,
Ай боп туды Марғұлан.

Көктегі Күн мен Айдың кең,
Нұрына құшақ жайдым мен.
Уілдесе қос бөбек.
Көңілім тоқ, қайғым кем.

Іңгәсімен мың күйдің
Көкірегіме күн құйдым.
Жан мен Мардың күлкісі -
Іші менен сырты үйдің.

Қос қозым боп күлмесем,
Қос ботам деп жүрмесем,
Немересін сағынғыш
Ата сырын білмес ем.

Мен талпынсам өнерге,
Тартты екеуі мені өрге.
Әлі жүзге жетемін
Екеуіне ерем де.

Мәңгі ыстық сезімдей
Тұрсын бағым көз ілмей.
Шаттық құрсын өзгелер
Дәл бақытты өзімдей!

25 маусым 1994 жыл.

БАҚҰЛ БОЛ, ӘБЕ!

(Әбу Сәрсенбаевқа)

Өттің сен өткелектен өкпе білмей,
Шуағың төктің жұртқа көкте күндей.
Шарт сындың сынбас дейтін дарағым-ай,
Түсірген мейірімін көпке бірдей.

Келмейтін өсек-аяң, жұлығынан,
Дәл жүзге самғар деуші ек тірі қыран.
Қазақты жүз бен жікке бөлмейтұғын
Айрылдық алаштың хас бір ұлынан!

Елемей жердегі әкім, көкте Құдай,
Қалғанда қаламгерлер шетте былай,
Орнына әділетті орната алмай,
Абызым, алаң көңіл кеткенің-ай!

Шашылған әр талыңның бұйрасынан,
Шындықтың айрылмаспыз бұйдасынан.
Әбеке, қалың қазақ есте тұтар,
Көз жазып қалса-дағы қимасынан.

1995 ж.

ҚОНДЫҢ-АУ БИІК ТҰҒЫРҒА

Азудан¹ тартып көш басын, суарған малын Байқалдан,
Аргуньда жатқдн Арғынның жығылмай туы жайқалған.
Хан ордасы сықырлап, шаңырақ бір кез шайқалған,
Бірлігі кетіп, бақ тайып, бие ұстаған байталдан,
Жұртқа нәубет төнгеңде саясат атты сайқалдан,
Қазақтың туын көтеріп, елінің сөзін айта алған,
Көмір боп жауын ерітіп, намыс пен кекті қайтарған,
Халқына деген тілінен бал аралас май тамған.
Майталман-ай, Майталман!

Атадан озып сөйлесе, әруағы асқан назы деп,
Әділдік үшін айқасып, ақ үшін күйер қазы деп,
Ел үшін жаны езілер өзі құл және өзі бек,
Қара қылды қақ жарған ақиқаттың сөзі деп,
Ту ғып ұстар әманда алты алаштың өзі деп,
Жылуын төккен жүректің, жанының жайсаң жазы көп,
Қаздауысты Қазыбек!

Сөз білген жанға бүгінде атақ пен бедел жуыр ма,
Тақты әкім, бақты қалталы жоламас ділге жуырда.
Күніміз түсіп тұрғанда саны жоқ өңшең сығырға,
Тиген соң шұлғып көнеміз бидегі билік қыңырға,
Жалғаншыл мынау заманда, алдамшы мынау ғұмырда,
Қырандай, бабам, сілкініп, түкіріп күбір-сыбырға,
Шықтың-ау әрең тұғырға...
Қондың-ау биік тұғырға!

1995 жыл

¹ Азу - Азов теңізі.

ҒАСЫРЛАР ТОҒЫСЫ

Далам - анам.
Даламда ел өскен еді.
Дала ғана қазаққа сес береді.
Замананың шеруі тоқтамаған
Ғасырларды тиеп ап көш келеді.

Мынау керуен тасыған бір ғасырды,
Зарды жыр ғып,
Жалғаған мұңға сырды.
“Оян қазақ!” деуменен жол басында
Ахаң, Жақаң бұл көшті қырға асырды.

Оянбады-ау сал халқым,
Үндемеді.
Артып қойып үмітке құр дәмені.
Селк еткізіп даламды шаң бұрқ етті,
Он алтының жеткенде дүрбелеңі.

“Теңдік!” дедік,
Қанға ұран араласты.
Жерден көкке сол сөзді ала қашты.
Ел серпіліп,
Ер сергіп тұрған кезде
Қызыл қуды,
Ақ қырды,
Дала қашты.

Дала састы.
Айрылды мал-жанынан.
Аштық...
Өштік қоршады жан-жағынан.
Қыр құланы қырылды қиыр жатқан
Құтылмады саясат болжамынан.

Көш ұзады қанжоса жайлауынан.
Кек-намысты тағы да қайрады ән.
Іші - жылан,
Сырты - абыз коммунистер
Тағы айырды қазақты қаймағынан!

Оқ бораны шалғанда бар ғаламды,
Соғыс өрті шарпыды маң даламды.
“Тың” келді де,
Жын келді.
Бүлік енді.
Жер бүлінді.
Тіл өшті,
Ел тоналды.

Тың араны,
Мылқау тіл.
Оқ бораны
Бөгемеді,
Көш-керуен тоқтамады!
Дана дала азаттық таңын аңсап,
Көкжиекке телміріп көп қарады.

Атқан таңды Даламның көзі көрді.
Азаттықты Тәңірдің өзі берді!
Мүлгіп жатқан оятып ұлт санасын
Абылайы оралды,
Қазыбегі!

Қайта туды батыр, би,
Нар ұлдары.
Қуаныштан жүректер жарылмады.
Ту көтерді Бөгенбай,
Наурызбайлар,
Бастап кетті сол көшті Жарылғабы!

Жаңа ғасыр басталар баспалдағы,
Қыран далам алады асқарды әлі.
Тереземіз теңесті барша жұртпен
Ел рухы ғарышқа аспандады.

Енер кезде ғасырлар тоғысына,
Келер күннің асығып табысына,
Көш-керуенді қарсы алып Ұлан Далам
Айналады Молшылық Қонысына.

2000 ж

ҚАРАҒАНДЫМ - ҚАЗЫҒЫ КІНДІГІМНІҢ

Жетпіс жыл деп атқанда сырғанап таң,
Нұр құйылды кеудеме мұңға батқан.
Тас қалаға,
Бозбала жас қалама
Ұмтылармын торды үзіп мың қабаттан.

Өзің болып өзіңді сезе білген,
Сағынышым сарқылар өзегімнен.
Қарағандым - қазығы кіндігімнің
Жалғастырған жеріммен,
Өз еліммен.

Қара астанам,
Қара орман - Қарағандым!
Әнің болып,
Дәнің боп тарағанмын.
Сенің тойың - өз тойым,
Сән, мерекем,
Дерт айығар бойымнан.
Санадан - мұң.

Сенің ауаң - жұтқаным.
Ауам менің!
Туған жерім - жұмағым,
Дауам, демім!
Ұлың едім!
Көмейде тұр тығылып,
“Қолдан келсе, нұр болып жауам!” дегім.

Қолдан келсе, нұр болып жауар едім.
Жауар едім!
Зәмзәм боп ауар едім.
Жерлестерге асыққан жүрегімнің
Дүрсілінен жанымды табар Елім!.

Қара жердің қыртысын қазып өттің.
Болашаққа қайлаңмен жазып өттің.
Ордасысың жұмысшы қауымымның,
Отауысың Бұқардың, Қазыбектің.

Сен - ұясың қарындас қандасыма,
(Шақырмады-ау,
Шығар ем жолға асыға).
Өз ұланың - алғашқы космонав та,
Сенен ұшқан бүгінгі Елбасы да!

Атын жазған қара тас,
Ақ тасына,
Өкпем болмас
Ауалас, оттасыма.
Өзгең емес - өзіңмін!
Өзгермеймін.
Бақ тілеймін әр үйге,
От басына.

Бар жанына қаламның бақ тілеймін
Ақ сәуле боп кеудемнен ақты пейлім.
Аспаннан нұр,
Жерден нәр алған кентім,
Жүрегімнен мәңгі орнын тапты деймін!

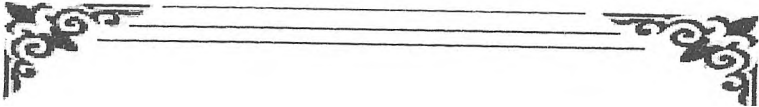
2006 ж

БІР АҚЫНҒА ЖАУАП

Бәсін ойлап,
Басын ойлап
Сәл нәрседен төмендер,
Қолын жайып,
Көзін сүзіп
Зарламаған кемеңгер.
Бар қазаққа даусың жетсе,
Сол қырқаңнан қылаң бер.
Азаматын ардақ тұтып,
Ел мен жұртың елеңдер.

Әр төбеге бір күл төгіп,
Жұрт жаңғырту мақсат па?
Аға табу оңай емес,
Көп ініні тапсақ та.
Бар кінәні өзгеге артып,
Өзің абзал болмақ па ең.
Ісіп-кеуіп ілінердей
Елден бұрын жақсы атқа.

Ақынға ешбір жараспайды
Сылтау іздеу сұраққа.
Неге сонша шүйлігесің
Су - анасы бұлаққа.

Ел мен жерге нәр беретін
Кәусар суға не жетсін.
Аяқ асты үгітіліп
Тас қалады бірақ та.

1985 жыл.

ҚАЗАҚТЫҢ ҚОБЫЗЫ

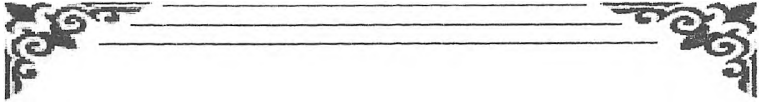
Шұбыртты,
шұбатты
Қойқаптан мол ызың.
Жылатты,
жұбатты
Қазақтың қобызы.

Сол ызың шүйілді,
Құйындай құтырып.
Түйнектей түйілді
көмейге ықылық.

Тұлабой бұлқыңды
Бұғауын үзердей.
Жүрегім жұлқыңды,
Әлемді түзердей.

Тарылды тынысым,
Алқымым ісінді.
Тұншыққан дыбысым
Ақтарды ішімді.

Босадым,
таусылдым.
Тесілдім -
қуыспын.

Үні жоқ даусымның,
Дымы жоқ -
уыспын.
Көзден жас көп шықты
Өзіндей азаптың.
Егілтті,
өксітті
Қобызы қазақтың.

АНАНЫҢ ТІЛЕГІ

Осы бір күрсіністі көршілес кейуананың аузынан
естіп едім кеудеме симаған соң көпшілікпен бөлісуге
тәуекел еттім.

Автор

Іңгәннен кеудем нәр алып,
Жесірлік күйге төзгемін.
Жүзіңнен шуақ таралып,
Сейіліп кеткен өзге мұң.

Түн ұйқымды төрт бөліп,
Қалқан ғып тостым жанымды.
Күйгенде денең өрт болып,
Саусақпен сордым жалынды.

Әлемнің таптым қызығын
Сен алғаш, ұлым, күлгенде.
Қаз басқан сәтте, қызығым,
Ән менде болды-ау,
Жыр менде.

Қараған сайын хал жинап
Көзіңнен көрдім сәулені.
Отқа да түстім жан қинап,
Хаққа да айттым тәубені.

Мерейім, әнім, мерекем -
Мектептің аштың есігін.
“Жалғызым - жайсаң берекем, -
Тебірендім - мұңсыз, өс ұлым!”

Көңілімді жүрді-ау от кернеп,
Жел сипап өтсе кекілді.
Оңаша кейбір сәттерде
Көзімнен бұршақ секірді.

Ойнақтап ұшқан лақтай
Зымырар жылдар тізбегі.
Сырғытып жасты сынаптай
Жетіп те келді күз демі.

Шүкір ғой шүкір,
О, тоба!
Тарқамас мейрім үздіккен.
Жап-жас қой дейтін ботама
Қарайтын болды қыз біткен.

Ілгергі күнді медет қып,
Аңсауым да алда,
Ой алда.
Бәріне ұлын себеп қып,
Арманға ана тояр ма.

Тоймадым,
Терең бойладым,
Сен алғаш айлық тапқанда.
Қондырып алдым бойға Күн,
Кеудемде Таңым атқанда.

Тәубе ғой, тәубе, Жасаған!
Шаттықтан жүзім шырайлы.

Келінді болды-ау босағам,
Бақытқа жаным шыдайды.

Бақытқа жүрек шыдайды.
Балалы болдың, жан балам!
Ақ жүзің неге мұңайды?
Кез бар мед бағың жанбаған?

Көзіңнен көрсем кіреуке.
Айналар кеудем сырнайға.
Дүние бір кеш, бір ерте
Айналып өтіп тұрмай ма.

Бәріне төздім сен үшін
Тербеттім тағы бесікті.
Түгендеп тірлік кемісін,
Құлпы да болдым есіктің.

Жұрты да болдым қоныстың
Қаңырап ауылы көшкенде.
Нәрімді сарқа бөлістім,
Шыңғырып шерім өскенде.

Мен бөлек бүгін,
Сен бөлек,
Қақпамды келіп қақпайсың.
Күнім боп көкте дөңгелеп,
Таңым боп енді атпайсың.

Саусақпен қармап үмітті,
Жанармен жолға телмірем.
Бурыл шаш әрбір жігітті
Өзің деп жанды сендірем.

Сенер ме бірақ...
Сөнер ме?

Білмеймін, ұлым,
Қиналдым.
Сабаудан бүршік өнер ме?
Қажет-ау
Көрге жиналғым...

1976 ж

КЕЙУАНАНЫҢ ҚЫЗЫНА АЙТҚАНЫ

Тыныш едім,
Бұлтсыз еді бұған дейін аспаным.
Жүрегімді бұлқындырып неге дауыл тастадың.
Өн бойымды ойран еттің,
Қандай едің тым қатал
Әлде саған ойыншық па өртенгені басқаның?

Қорқынышты білмеуші едім,
Күлуші едім бұрын мен.
Бүгін жаным түршікті ғой оқыс шыққан бір үннен.
Тамұқ оттан тұтанғандай
Өртеп тынар жат сөзді
Қалай айтты дәті шыдап,
Қызыл ернің бүрілген?

Қайтіп қана тілің барды,
Күтіп пе едім сенен мен?
Күнім қайда қуанышқа, жұбанышқа бөленген?
Жүрегіңнің түкпірінде қыбырлаған ұлыңды
Қайтіп қиып тастамақсың
Жер қойнына денеңнен?

Сағым қуып,
Қиял кезіп,
Ергенің бе елеске,
Аймалайтын нәзік саусақ жармасқандай өңешке.

Күн мен нұрға талпынады
Адам түгіл жапырақ
Ойға алғның, өзің айтшы,
Кісі өлтіру емес пе!

Тітірентіп тұла бойды,
Мұздаттың ғой сезімді.
Күлкісінен немеремнің неге жаның безінді?
Қаз басқаны?
Былдыр тілі -
Той - думаннан кем бе еді,
Қиясың ба сол сәбиді
“Ана” дейтін өзінді.

Арқалама ғұмыр бойы ауыр зілін азаптың.
Өтіп кетер “қызық шағың”
Көз ілеспей аз-ақ күн.
Табылмайтын адам - асыл,
Адам - мүлде ғаламат
Өлтірмеші жаудырайтын қара көзін қазақтың.

Күтіп алшы жолын тосып,
Тас емшегің жібісін.
Жарыңды ойла,
Үзіп алма жалғастырған жіп ұшын.
Қуаныңдар күліп кірер жаңа адамды аймалап,
Қуаныңдар елти тыңдап, іңгәлаған дыбысын!

1976 ж.

Өксікпенен ауысты күлкім менің,
Жотам тостым қамшыға, бүлкілдедім.

Тәуелсізбін.
Жеткендеймін мұратқа.
Тәуелсізбін.
Жұмыссызбын бірақта.
Тәнім менің нан сұрайды қол жайып,
Жаным менің қожасы жоқ жұмақта.

ЖАРАМСАҚТАР - АРАМ, СОТҚАР

Килікпендер,
Тиіспендер!
Басым қатты онсыз да.
Менен аулақ сүйіскендер
Ұнар бәрі құнсызға.

Жуымаңдар,
Жоламаңдар!
Жолым тосып тұрмаңдар.
Олжабайлар,
Жоламаңдар
Бүгін, бүгін ырбаңдар.

Атағым жоқ,
Шатағым көп.
Қазір мені кім білсін.
“Таза емеспін,
шатамын!” деп
Кім күмілжіп,
Кім күлсін.

Маған оның қажеті де аз,
Керегі де жоқ енді.
Қорқақтардың өжеті мәз
Оймақ болып төбемді.

Ақ Үйден мен кеше ғана
Шыққан кезде шәниіп.
Тосқандардан көше тола
Иілетін көп иық.

Иілетін,
Бүгілетін
Көзін сатып,
Мөлиіп,
Сөгілетін,
Тігілетін,
Бүрісетін көп иық.

Жарамсақтар жалпылдайтын
Жан-жағымнан жармасып.
Етегімен жол сипайтын,
Қалмасын деп қар басып.

Анаусына анау керек,
Танаурайтын делиіп.
Жыртығына жамау керек,
Жылтыңдайды кем иық.

Мынау жазғыш кердең еді,
Елемейтін ешкімді.
Есігімді бермей енді
Ерте күнді кеш қылды.

Бастық болған заманында
Жүруші еді барымта ап.
Сол беделге оралуға
Керек сондай орынтақ.

Ал, ақынға атақ керек.
Атақ болса -
Бәрі бар.
“Атақтыға матап беред,
Бас шұлғысып,
Табынар!”

Талап осы,
Тілек осы!
Ал, тыңдамай көр енді.
Бірі ағаң,
Бірі досың
Төбе қылған төбеңді.

Төменіңді елемейді
Төре тұтып,
Төр беріп.
Шенеунік қып шегелейді,
Шен беретін ер көріп.

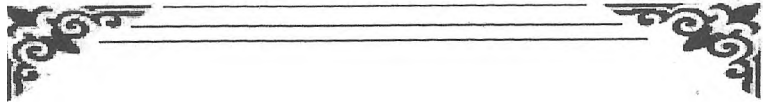
Алды-артыңды орап алып,
Сый табағын ұсынар.
Шелек-шелек шарап алып,
Кетер дейсің қысып ал.

Отырасың үнсіз мүлгіп,
Көп шуылдақ ішінде.
Қостағансып,
Тілсіз шұлғып,
Нақ пайғамбар пішінде.

Асты-үстіңе түседі-ай кеп,
Ұрлап, тонап нәріңді.
Сөз күбісін піседі-ай кеп,
“Жоқ - деп, - Сізден дарынды!”

Бір кездері жұлып алып,
Бөлме толы ызыңнан,
Сыңғыр-сыңғыр күліп алып,
Кәдімгідей сызылған,

Бір келіншек қас кереді,
Бетте ойнатып қызыл қан.

Қылмындайды,
Дес береді -
Ниеті бар бұзылған.

Бұнысы кім көзбен атқан,
Әйелі ме,
Қызы ма?
Жалыққанда сөз-бұлақтан
Тамсанасың қызыға.

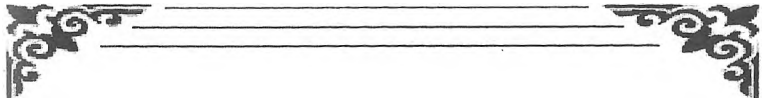
Тамсанасың,
Күрсінесің,
Бүрісесің қайтадан.
Отырасың құр сіресіп,
Жаның енді айта ма ән?

Әй, жауады-ау қардай борап
Қасаң, масаң талаптар.
Көздер,
Сөздер торлай орап,
Тұс-тұсыңнан жалақтар.

Шаршауыңды елемейді.
Тілектері бітпейді.
Екі езуді егелейді.
Салмақ салып,
Жүктейді.

Ішкен ауыз не демейді,
Әрнені айтып көпіріп.
“Неге? Неге? Негелейді”
Күліп алып өтірік.

Сен кетесің уәдені
Бермесің де
Бергендей.

Жоғалғандай бір Әлемің,
Бір қызығың сөнгендей.

Жерінесің сезбес Пірді
Мансапқорлық қылықтан.
Ақ Үй сөйтіп кездестірді
Талайлармен құныққан.

Босап едім!...
Сол-ақ екен
Әлгілерім өзгерді.
Оқ қып атты алабөтен
Небір ғайбат сөздерді.

Мақтау...
Даттау
Қажеті де аз,
Керегі де жоқ енді!
Қорқағының өжеті мәз
“Оям - деумен - төбенді!”

Килікпендер,
Жоламаңдар!
Қадір білмес шіркіндер!
Жолбикелер,
Жоламаңдар
Шен алдында бүлкілдер.

ТӘУЕЛСІЗБІН

Тәуелді едім кеше ғана жасыған,
Тәуелсізбін.

Көк Тәңірге бас ұрам.
Ақ сақалдан тәубе жасы секірсе,
Ел ұранын асқақтатты жас ұлан.

Тәуелсізбін.
Бойда қаным тасыған.
Еркін мүлде әр күніме асығам...
...Еркімді алып,
ер кіндігін матаған
Жоқшылықта кіріптар боп ашынам.

Тәуелсізбін.
Көргім келер сау елді.
Тәуелсізбін.
Тілім әлі тәуелді.
“Өрісің тар - орыс тілін білмесең!”
Қайталаймыз сол баяғы әуенді.

Тәуелсіздік рас таңы атқаны,
Құзғындай боп шетелдіктер қаптады.
Құрышына жер мен көлдің тоймастан,
Бірысыма қолын салды қаптағы.

Тәуелсізбін.
ыризамын Құдайға.
Тік қаратқан азат елді Күн, Айға!
Бірақ, бірақ жерде құдай көбейді.
Бір қазақты сөйтіп енді сынай ма?

Тәуелсізбін.
Жеткендеймін мұратқа.
Тәуелсізбін.

Жұмыссызбын бірақ та.
Тәнім менің нан сұрайды қол жайып,
Жаным менің қожасы жоқ жұмақта.

Тәуелсізбін.
Тәуелдімін қарынға.
Үкімет жоқ қарайласар дарынға.
Қолжазбамды кітап болып шықпаған
Оқи алмас ең болмаса жарым да.

Ұмыт қалдым.
Тәуелсізбін ешкімнен.
Дауысым жоқ Жер мен Көкке естілген.
Абылай жоқ тыңдайтұғын Бұқарды,
Әкімдер көп кек қайтарған өш күннен.

Әкімдер көп тәуелсізді шырмаған,
Ақындар көп өзін-өзі ұрлаған.
Малсыз Дала шұбырады қалаға,
Өксік болып естіледі қырдағы ән.

Тәуелсізбін!
Еркін Елмін!
білемін.
“Азатпын!” деп дүбірлейді жүрегім.
Жан да,
тән де тәуелсіз боп жаңарып,
Азат Алаш мәңгі болсын! -
тілегім.

2002 ж

ШЫДА, ШЫДА!

“Шыда!” дейді төзімім,
Жас толғанда көзіме.
Естілмейді өз үнім,
Өзгеге емес,
өзіме.

Ұрып төсті жіберді,
Жүдеп жүрек
дүрліккен.
“Тыңда - дейді ол - жігерді.
Түңілгенде тірліктен!”

Өз-өзінен
қитығып,
Екеу болды
бір дене.
Көкіректе ит ұлып,
Мияулайды мұң неме,

Өкпелейсің өмірге,
Өмір толы
өксікке.
Күнің түсіп жебірге,
Ал уызың -
көк сүтке.

Қиналасың,
қимайсың
Өткен күннің шырынын.
Бос орынға симайсың,
Шырылдайды шыбының.

“Бәрі, бәрі өтпелі,
Саған да күн туады...”

Қайда соның өткелі?
Бұлт астында
шуағы?

Шыдай, шыдай төзімді
Таусып, алдым.
Білемін!
Өзгені емес,
өзімді
Тыңдамайды жүрегім.

Өзіме емес
өзгеге
Өртенеді өзегім.
Түсінбеген,
сезбеген
Өз Отаным,
өз елім!..

2002 ж

“ҚАЗАҚ!” АТТЫ МЫҚТЫЛЫҚ

Қара шәлі-бұлт жамылып,
Аспан нені тұр күтіп?
Кеше ғана жұрт жабығып,
Алған жанын үркітіп.

Жанды үркіткен жабайылық -
Кремльдің дүмпуі.
Бір халықты жабайы ғып,
Жатырқанып үркуі!

Еркін Елдің Бәйтерегін
Тамырынан қопарды,
Қаныңды ішсе -

Қайтер едің,
Өзек өрттен от алды.

Қайран Дала
Қайран қалып,
Ішін тарта тыншыды.
Зар тілегі ойрандалып,
Көзден тамды мұң шығы.

Көзден тамды дерт тамшысы,
Өкіртіп,
һәм өкініп.
Тиді қолға серт қамшысы,
Намыс кегін бекініп.

Алашымның шықты ұл-қызы
Алаң атты - майданға.
Ар жалауын тікті ұл-қызы
Туын Түнек жайғанда.

Шықты кекті тізе біліп,
Қазақ дейтін мықтылық!
Көнбеу үшін тізе бүгіп,
Өлу үшін тік тұрып!

Сөнбеу үшін ұлт боп өшіп,
Көнбеу үшін қорлыққа,
Сел боп тасып,
Бұлт боп өсіп,
Атты ашуын зорлыққа.

Жер сілкінбей,
Ел сілкінді.
Селкілдеді Кремль.
Дүниені сілкіндірді

Кілең қыз бен
Кілең ұл.

Сөнбеу үшін халық болып,
Самғау үшін ғарышқа,
“Аттан!” деуі анық болып,
Кек қайрады намысқа.

Төрде отырған төрелерім,
Үн қата алмай телмірді.
Көрсетпесе төбелерін -
Бетке ұстаған Ел кімді?

Ұры көздер жылт-жылт еткен,
Жалақтады төменге.
Сұрқай аспан жылты кеткен
Тұнып қапты төбемде.

Тұнып қалды,
Тынып қалды
Аспан ғана мелшиіп.
Көнбестігі сынып мәңгі
Кетті алаңға
ЕЛ СИЫП.

Ел ұраны -
Ер ұланын
Таппақ іздеп табынып.
Танкісімен
Ел ұланын
Таптап жатты тағылық!

Тосып алып жарқ-жұрқ отты,
Тастап қапас өмірді,
Сәби саусақ сарт-сұрт соқты
Тас броньды темірді!

От пен оққа карсы атылды,
Қазақ атты - мықтылық.
Лақ еткізіп барша мұңды,
Өлу үшін тік тұрып.

Жеткізді үнін
Жер мен Көкке,
Намыс, Кегін ұқтырып.
Сіңді солай әр жүрекке
“Қазақ!” дейтін мықтылық!

2002 жс

КҮН ТҮНЕРДІ

Қар жаумады, қан жауды,
Күн қызара түнерді.
Тот торлады қанжарды,
Қына басты жігерді.

Қанды азудың арылы
Қанға бояп есікті,
Көкке атылған зар үні,
Әлдиледі бесікті.

Зардан құлақ тұнады,
Жүрек-көрге үңілген.
Қыран, жылан шығады
Кезек-кезек бір іннен.

Көре, көре ет өлді,
Ұмыт болды қас қағым.
Соққылайды шекемді.
Бұрынғыдан басқа мұң.

Жылы-жұмсақ қылғытқан,
Талай әкім кенелді.
“Елім-ай!” деп мұң жұтқан
Жоғалтам ба Мен Елді?...

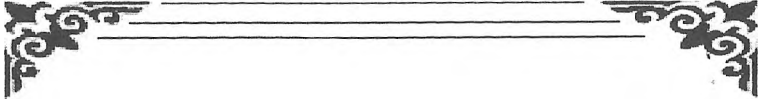
03.06.97 жс

* * *

Күбірлейтін көмейім,
бүлкілдейтін
Көңілімнің төгері
іркілмейтін.
Көк жүзінен қуалап қара бұлтты
Көкірегімнің жасыны күркілдейтін.

Таңдайымнан бал тамған
ауық-ауық,
Тамар жерін білгендей
тауып анық.
Бал астынан азу тіс сақылдайтын,
Ақ балтырын талайдың қауып алып.

Су орнына у тамған
таңдайымнан,
Мен жармасқам
Болмыстың шалғайына.
Қара аспанның оқ болып
төсін тескем,
Қара жердің кірш еткем
маңдайына.

...Өксікпенен алмасты
күлкім менің.
Ентіккенім - тынғаным,
іркілгенім.
Көк жүзінде қара бұлт қаптап кетті,
Атылмады кеудемнен
күркілдерім.

Жаутаңтадым,
бүкшидім,
бүлкілдедім.

2000 ж

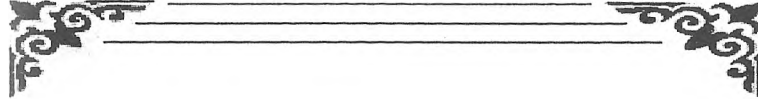
АЗАМАТ ЕДІ...

Қайсы бір жылдың
қай күні
Жоқ еді-ау онда айбыны.
Араққа қосып қылғитын
Куаныш, қызық,
қайғыны.

Күнді де ол онда
Күн дейтін.
Гүлді де қызыл гүл дейтін.
Жылайтын жерде жылайтын,
Күлмейтін жерде күлмейтін.

Жездедей қинап жездені,
Жеңгедей силап жеңгені.
Әнге бір басқан кездері
Азамат еді-ау ең кемі.

Білмеймін қай кез,
қай күні,

Қабаттап туып
Ай, Күні.
Тұғырға қонды тым биік
Асқақтап айбар,
айбыны.

Киліге кетіп көлденең,
Санаспай тіпті
Елменен.
Құдай тұтқанмен ол өзін
Аса алмай қалды
пендеден.

2000 ж

СӨКПЕ, БАЛА

Әр кімге бір кінә артып,
сөкпе, бала.
Өз күнәңді итерме
көпке, бала.
Күнә, кінә жасайтын сен болғанмен,
Хикметтің үлкені
Көкте ғана.

Жазықсызды жазғырмай,
тоқта, бала.
Еркін тұсап,
жігерін ноқталама.
Жазықты да, жазалы пенде болса,
Хикметі көктегі
сотта ғана.

Барды жоқ қып,
Нәрсізге көрік төгіп,

Құл ғып ерді,
құнсызға ерік беріп,
Ізгі жанға зұлымды айдап салып,
Көк жатыр ғой
сұмдықты теріп, төгіп.

Байқа, бала,
ешкімді кінәлама.
Зұлымдықты сыналар кіл араға
Бөле басы -
Көктегі лауазымда!
Биіктерде!
Билікте!
Мұнарада!

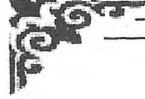
2000 ж

* * *

Бытырай қашып сабырым,
Жамырап
мазам безінді.
Күйттеумен даудың дабырын,
Жоғалтып алдым сезімді.

Құмармын
бітпес әлекке.
Жүйкені түтіп,
шығындап.
Желпінтіп
Желік желөкпе
Уысына алды сығымдап.

Қиясқа бердім
ерікті.

Қайыстым,
сындым,
үзілдім.
Нысана қылдым елікті,
Ырқынан шықпай ызыңның.

Адыра қалып
іңкәрлік,
Бетімді бұрдым қыңырға.
Қара қарғаны сұңқар ғып,
Қондырдым биік тұғырға.

Өсегім желдей желеді,
Сазына елтіп жат әннің.
Биікті шолғым келеді,
Ішінде жатып апанның.

Көрсем де
мүлде көрмеймін
Келімсек көрді ақтарса!
Қазаққа азу сермеймін,
Тырнаймын сонсоң,
Жақ талса.

Өзімдік түрдің бәрінен,
Төбемді ұстап баз кешем.
Қазақы үннен
жерігем,
Жерімей қайтем,
Сезбесем.

Әр ұлтқа бір-бір
жалтақтай
Миғұла болдым,
Мәңгірдім.

Еліме
өзім жол таппай,
Ішінде-ақ жүріп,
Қаңғырдым.

2000 ж

* * *

“Ақынмын ба
кеудеде қызған әні?
Ақын болсам,
Соңымда із қалады!”
Деуші ем бұрын.
Жерідім сол ойымнан
Өз көңілім өзімді қызғанады.

Пысқырмаушы ем әкімге,
Тәңіріме.
Жел тигізбей қол түгіл өңіріме.
Сигызушы ем әлемді уысыма,
Игізуші ем ханға бас
әміріме.

Ғажап еді тәуелсіз
еркіндігім.
Өлең болып желпуші ем
Ел түндігін.
Арыстан боп Ай, Күнге атылушы ем,
Архимедше бұраушы ем
Жер кіндігін.

Бәр-бәрінен айрылдым
бір-ақ сәтте,
Ұшып түстім “тағымнан”
құрақ шөптей.

Қымызынан босаған местей солып,
Кете бардым
Сесімнен жырақ шеттей.

Пәк жүрегім шошиды,
кірлеген бе?
Тозақ оты дуылдап тұр денемде.
Отқа күймей
Ақ жүрек шошымас ед
Бір шенеунік бас салып,
үрмегенде.
Қорлық табы шыжғырып тұр денемде
Артық болып азабы
түрмеден де.

Мынау жалған шынымен
кірлеген бе?

2001 ж

ҚОРЫҚТЫМ-АУ...

Не бүлдірдім?
Апырмай, не істеп едім?
Өң боп шықты-ау
қорқыныш түс дегенім.
Тырнағында кетем бе шеңгелдінің?
Азуында кетем бе тістегеннің?

Оқтай түзу сынды ма қырым мүлде?
Еңсем түсті,
Бәкідей бүгілдім де.
Жарқ-жүрқ етер жанарды жалтақтатып
Көзім сатам көлгірсіп бүгін кімге?

Өршелендім
жабар деп ауызды кім.
Айтып салдым
жауыздың жауыздығын!
Шенеуніктер араның ұясындай
Қарш-қарш шайнап, бас салды ауыздығын!

Илеп түсті
биліктің зіл батпаны.
Қарғыс болды -
зіркілдеп тіл қатқаны!
Сақ-сақ етіп ақсиды Азулары,
Сүңгідей боп сорайды Тырнақтары!

Нем бар еді,
апырай, Әкімінде?
Астананың жарылды-ау өті мүлде.
Қаулысымен бауырлар шыжғырылып,
Өшіп кетер өкпелер
өкімінде.

Қорықтым-ау...
Тығылды ішке демім.
Әлсіреді,
Тұншықғы күшті Өлеңім...
...Күні құрсын биліксіз
кішкененің.

2001 ж

ДҮБІР ДЕ ДҮБІР ДҮНИЕ

Қуаныш берем,
Қайғы алам.
Уақыт таппай,
Ой бағам.
Дүбір де дүбір Дүние,
Сыбыр да сыбыр айналам.

Көре алмай мынау көп тойды,
Кеудеме күнде от қойды.
Көбейді өсек,
күңкілдер:
“Ап қойды!
Ойбай! Жеп қойды!”

“Жеу үшін ауыз тесік қой.
Өңештен өткен несіп қой.”
Қиралаң етіп ес-санам,
Ақсаңдай басып,
кешікті ой.

“Тулақ қып сатты Даланы!”
“Бастық қып қойды баланы!”
Күбірден осы басталды
Қажыған мидың алаңы.

Жаныма,
миға мұң үйе,
Барады не боп Дүние?
Жаралы мынау Жалғанға.
Тәңір ме,
Хан ба,
Кім ие?

Иесі болса,
Көрмей ме.
Емдей ме,
Әлде тергей ме.
Тезірек енді жетсе екен,
...Пендеге әлде сенбей ме.?.

Ойланам,
Қажып, қиналам.
Күдік көп
Миға симаған.
Дүбір де дүбір Дүние
Сыбыры бітпей қинаған.

2002 ж

қамықтым

Қапамын,
қамықтым,
Тілдесер жан таппай.
Отында тамұқтың
Шыжылдап жатқандай.

Зарлымын,
мұңлымын.
Күрсінем жырақта.
Қор болып, тынды үнім
Естілмес құлаққа.

Шерменде шерлімін,
Айға қол сермеген.
Өзгенің ерлігін
Өзінен көрмеген.

Жарлымын,
зарлы үнім
Күңіренген моладай.
Іздейді Зарлығын
Қу басым толағай.

Ғұмырдың шолағы-ай!
Ашылды,
жабылды.
Құл тірлік шалағай
Күйдірет жаныңды.

Шалағай күл тірлік
Кеуденді бүреді.
Түк білмес білгірлік
Шәуілдеп үреді.

Үреді қаншық ит
Үңірейген кеудеңде.
Үмітің қан сиіп,
Жарамас емдеуге.

Құлатар арманды
Қанатын сындырып.
Күшік қып
арланды,
Естіні
Жынды ғып.

Жабықтым,
жалықтым.
Түңіліп көбінен.
Көрмеуін
Жарық күн
кеткенін көгінен.

Білмеуін
Тілінің
қысқара түскенін
Білмеуін
Тілініп
Іскенін іште мұң.

Қапамын,
қамықтым.
Отырмын жалтақтай.
Ішінде-ақ халықтың
Ұғысар жан таппай.

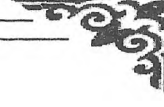
2002 ж

ШУЫЛ

Басымның іші толады.
Ауырады бір тынбай.
Найзағайын жағады
Тамыздың қара бұлтындай.

Бәйбішеме шүйілем,
өзімді өзім қамшылай.
Соныма сонсоң
күйінем,
Отырамын қан жылай.

Басымның іші
ап-ауыр,
Құйғандай суық қорғасын.
Қонғандай жайлап
жат ауыл
Сықырлатып кеп арбасын.

Апшыны ап,
діңке қуырған,
Қаңғыртқан бас пен құлақты
Қашар ем бітпес шуылдан
Табылса
Мініп бір атты.

Басымның ішін кернеген
Жабыққан елдің
мұңы ма?
“Азабын тартып көр!” деген
Шығармашылық құны ма?

2002 ж

ҚАРТАЙДЫҚ

Қартайдық түк ойламай,
қайдағы арман.
Ұрлаған қырдағы шоқ,
ойдағы орман.
Жүргенде қыз-қырқын деп қызық қуып,
Айрылдық ойдағы сыр,
бойдағы ардан.

Қартайдық,
ойлантатын қайғы қайда?
Көгіңнен қайғы ойласаң,
Ай құлай ма?
Қу басты тасқа соқтық, тауға соқтық,
Жетем деп кедей байға,
бай құдайға.

Қартайдық,
Ой ойлатпай ұйқы басты.

Арсыздың арсылдаған сиқы қашты.
Дауға емес,
Жауға да емес,
қыз қойнына
Сан салдық сақалы өскен күйкі басты.

Қималдық қартайғанды енді біліп,
Кеудеге қырқылжың ой енді күліп.
Ойлайсың өзгені емес,
өз олжаңды
Жатсын деп шырқын бұзып Елді бүлік.

Қартайдық арман қумай,
қашып ойдан.
Біздерге ой мен арман қашық Айдан.
Жас иіс,
мас иісті құрықтайтын
Әйтеуір қартаймасын сасық айлам...

2002 ж

* * *

Үндемей
өзімді өзім күрмегенім, -
Өтерін дүниенің білмегенім.
Жалғанның жалғандығын айта алмаса,
Ет болар бір жапырақ - тіл дегенің.

Шындықтың шыңғыра алмай алыстығын,
Көміліп көмейімде қарысты үнім.
Көкке де,
Көк үйге де көз алартпас
Мен болдым сасық кеуде
таныс құлың.

Озбырдың өзек тесті мың сан қылы,
Тіл қайда тіліп түсер қыршаңқыны.
Кеудемнен қашан ғана атылады,
Қыранның ең болмаса бір шаңқылы?

Бабамнан қалған мұра - Тау, Даланы
Көп құнсыз ұлтарақтай саудалады.
Қызбасам,
қызынбасам,
Бұғып қалып,
Кеудемде құр сүлдерім сау қалады.

Қапты ма айдаһардың жүз араны,
Күн неге қан жаққандай қызарады?
Тұс-тұсқа тіленшідей көз сатқызған,
Қысқа тіл қашан енді ұзарады?

Көрсек де көрмеген боп қиянатты,
Көп үрей жүрегіме ұялапты.
Аруаққа аттандатып үн қосқызбай,
Қамады төрт қабырға - үй-абақты.

Татырмай тамшы суды кіл адалға,
Жем болдық анаған да, мынаған да.
Құл қылып телмендеттік миллионды
Аузынан ақ май аққан мың адамға.

Қорқыныш көкіректі жайламаса,
Осылай бас изер ме ек,
айла қаша.
Жер кетсе,
алға түсер мал қалмайды,
Қазақтың өзін мал ғып байламаса.

Болар ма жерім бөтен,
аспан бөтен,
Шыдамым шымыр ма едің, тастан бекем?
Бас кеспек болсадағы тіл кеспек жоқ,
Ашынып бір айғайға бассам ба екен...

2003 ж

* * *

Өтпейтіндей көрінер өмір мүлде.
Бәрі өткінші -
Уақытты кемірдің бе.
Судың да өзі құрдымға сіңіп кетсе,
Тот басары белгілі темірдің де.

Талантсыздар тағдырға телміреді.
Өлмес жанды өзі емес,
Ел біледі.
Талай пенде жапанда көмусіз қап,
Талай желкен жағада желбіреді.

Ер болмасаң,
тірлігің кімге керек.
Ез бен ерге Ай бөлек,
Күн де бөлек.
Ез болғанның
әй, кейде зияны жоқ.
Өз жақсысын қазағым күндеп әлек.

Туғаныңды көре алмай,
өлгеніңді.
Талай саққа жүгіртер
әр кебіңді.
Жылап тұрып күледі-ау ыржың-ыржың,

Тексерместен көмгенін
көрге кімді.

Олар сенен,
Сен одан түңілдің бе,
Қажет болмас мынау сұм өмір мүлде.
Қара жердің қойнына
еніп кеттің,
Жетесіздің сотынан жеңілдің де.

...Өтпейтіндей көруші ең
өмір мүлде.

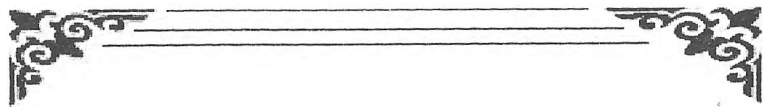
2002 ж

* * *

Ақымақтар бүгін енді жоқ дейміз.
Екілене дәлелдейміз.
Өктейміз.
Ақымақтар шыныменен жоқ болса,
Тұрар еді кетпей жаз да,
өтпей күз.

Көзге шұқып,
білгіш болсаң менен де,
Ақымақты
ақымақ деп дәлелде.
Отырмай ма сол шіркіндер
ел билеп,
Данышпан боп,
бас шұлғытып сан елде.

Кейбіреудің алқасы олар,
Қалқасы.
Сең соқса да,
солқылдамас жартасы.

Қара жерде қаздаң басып жүргенің,
Біле білсең,
ақымақтың арқасы.

Олар барда ширай түсер серіппең,
Дүр сілкінтер
кездеріңде зеріккен.
Тіпті мынау зымыраған тірліктің
Сен оларсыз қозғалғанын көріп пең.

Сен соларға қарсы тұрып,
талпынып,
Жығылсаң да,
ұмтылғансың алқынып.
Ерегісте есең қайтып,
еселеп,
Бүтін болып кетпеуші мед
жарты үміт.

Ақымақсыз селт етпейді бұл дала,
Ақымақ жоқ дегендерді тыңдама.
Соларменен арпалысып,
айқасып,
Ақырында айналасың тұлғаға.

2001 ж

*Ентігіп, екіленіп, ерегісіп,
Шапшып қан,
Аласұрар денеде ысып.*

Төгіліп, сусып жапырақтарым,
Сиретіп алды тізбегін.
Мамырда емес,
Ақыраптамын¹
Бізғары молдау күз - демім.

¹ Ақырап - қазанның ескіше аты.

*Сезім дәптерінен
(2000-2003)*

* * *

Жанымның жапырағын мұңға малып,
Отырам мың тіреліп,
мың қамалып,
Құбылғыш,
Бәрі өткінші дегендерді
Япырмай, неге,
неге тыңдамадық?!

Ентігіп,
екілене ерегісіп,
Шапшып қан
Алас ұрар денеде ысып.
Қыз десе,
қызық десе,
Апыр-топыр
Бұл жүрек ұясынан береді ұшып.

Ілесіп серіңмен де,
періңмен де,
Жүрегім жүйіткуінен ерінген бе.
Тыпырлап бұрым көрсе,
бұлқынатын.
Жалпылдап үрген иттей
көрінгенге.

Еліріп,
елегізіп,
есі кетіп.
Қалардай ұмтылмаса өші кетіп.
Сұңгітін қара көздің айдынына
Қақпасын тар кеудемнің тесіп өтіп.

Жастықтың әсем ару -
тұмары деп,
Қозатын сұлу көрсе,
құмары көп.
Ал бүгін жапан түзде жалғыз қалып,
Соғады жүрек әлсіз...
сыңары жоқ.

Жанымның жапырағын дертке малып,
Отырам тығырыққа күрт қамалып.
...Жүректі біржолата жарсам ба екен,
Шараптан тойғанымша
ұрттап алып?!

2001 жс

* * *

Самайды қырау шалғанын көріп,
Тұрса да күдік көзімде.
Тағдырдың басқа салғанын көріп,
Жөнелдім еріп Сезімге!

Төгіліп,
сусып жапырақтарым,
Сиретіп алды тізбегін.
Мамырда емес,
ақыраптамын,
Бізғары молдау күз - демім.

Болатын бірақ шуақты күні
Қыраулы мынау күздің де.
Жандырдым іште шырақты, міне
Ерікті беріп тізгінге.

Қалтылдап жанған шыраққа сол бір
Қадалса шіркін бал шырай! -
Тыншығып жатқан суатқа мөлдір
Тырс етіп тамған тамшыдай!

Солқ етіп жүрек алқынар-еді-ау,
Ұрғылап төсті тесердей!
Көгіне қайта талпынар еді-ау,
Дүркіреп жауар нөсердей!

Алыстан балқып елжірегенмен,
Жатыр ғой ішім күрсініп.
Сезбейсің бірақ сен жүрегімнен
Өткенін мөлдір Күн сіңіп.

Қалтырар даусым көкірегімнен
Қосайын десем құстарға үн.
Ләззаттан кейін өкіре білген,
Өкінішке де құштармын.

Шырақты көрмей,
шырайды бермей,
Қайтейін, кеттің бұрылып...
Қайтадан сөнді
Күн, Айды көрмей,
Тұтана берген бір үміт.

Ағаңның тулап,
тыншып жүрегі,
Сыртыңнан ғана бас ұрған.
Жаным, бұл құпия тылсым сыр еді,
Әлемнен, жаннан жасырған.

2002 ж

МҰҢ

Бара жатыр қап-қараңғы түн ауып,
Кірпіктерім ілінбеді-ау бір ауық.
Тамшы тескен темір шатыр дүбірлеп,
Болып кетті Аслан неге жылауық?

Неге ояумын,
Неге аяулым білмейді?
Бәлкім ол да кірпіктерін ілмейді.
Өрттен де ыстық жалынымды жоя алмас,
Жаңбырымен сабаласын түн мейлі.

Меңіреуге сәуле шашпай сәлге тым,
Орап алды ой-бойымды сәлде-түн.
Мен ояумын,
Сен де, аяулым,
ояусың,
Әлде сені аймалай ма әлдекім?!

Аймалай ма...
Ой қамай ма,
Білмедім.
Қара мұңның қара торын түрмедім.
Тірегіме,
түнегіме айналып,
Тұншықтырар тұңғиығым - түн менің!

Кірпігімді ұзақ таңға ілмедім.
Жылағам жоқ,
Бірақ және күлмедім.

...Бұдан артық керегі не түрменің...

2001 ж

* * *

Ән де, едің қалқам, саз да едің.
Өзгерген сазбен өзге мұң.
Кәусардай еді сөздерің,
Қазақы ділмен сезгенім.
Өзіңді ғана аңсадым,
Оралып жастық кездегім.

Аулақпын, қалқам, әзілден,
Жүректі шерткен сезім де ең.
Іңкәрлік іздеп көзіңнен,
Ояңды-ау жүрек
көз ілген.
Бір сені ғана аңсадым,
Айрылып мүлде төзімнен.

Қиратқан мұңның түнегін,
Халқыңның ғажап тілі едің!
Бірге еді жұртпен тілегің,
Еліңнің нағыз гүлі едің.
Алаштың асқақ даусы едің,
Қазаққа біткен үн едің.
Антенна болып аулайды
Сол үнді ынтық жүрегім!

Мөп-мөлдір шықтай
сыр да едің.
Күміс сыңғырлы күлгенің.
Даусыңнан артықты білмедім
Суырып алар жүректі
Ішінен кеуде - түрменің.
Бармын ба саған,
білмегім.

Жоқ! десең онда жүректі
Ішінде-ақ қалдыр түрменің.

2001 ж

* * *

Сен елік едің!
Сұқтанып көріп едім.
Сұп-сұлу көрік едің!
Тамсана беріп едім...

Бүгінгі жаралым-ай!
Жалтаңкөз маралым-ай!
Панаң да бола алмапты-ау
Басқаға пана құдай.
Қайтейін, қарағым-ай!

Көз жасың көміп кетті.
Ақты да,
көрік кетті.
Жүруші ең жерден нәр ап,
Күлуші ең еміп Көкті,
Сұлулық еріп кетті...

Алаңсыз елік едің,
Еркелеп келіп едің,
Өмірге жерік едің
Сурет ең,
көрік едің,
Баршаға сеніп едің.

Оқ тиді,
қансырадың,
Сөндіріп жан шырағын.
Сұрақ боп тамып жатыр

Қып-қызыл тамшыларың -
Дүрелер қамшыларым.

Сен елік едің,
Сүйкімді көрік едің,
Несіне көріп едім...

2002 ж

ӨКІНІШ

Тимеді,
талай рет тақап аттым.
Қыз емес,
өзім құлар тақау-ақ күн.
Қасірет ой-бойымды шырмап алса,
Не ғылам құдіретін махаббаттың?

Талпындым,
шыға алмадым.
Құлдырадым.
Жанымның қыл шектерін мың бұрадым.
Жаңғырық өтпеген соң,
жетпеген соң,
Жапаңда жалғыз қалып,
шыңғырамын.

Ол - қайың жапырақ жайған,
Мен - кәрі емен.
Ырсиған
арса-арса боп әр керегем.
Әнім жоқ шымырлатар жан жүрегін,
Тыңдар ма жас құлағы ертегі-өлең.

Көнер ем,
көтерер ем еркелігін,
Жете алмай
көкірегім шертеді мұң.
Апырай, қол созам деп
адастым ба,
Байқаусыз батып кетіп ерте Күнім?

Қайтейін,
қайта ұмтылдым,
қия алмадым.
Ән салдым,
зар жүректен күй арнадым.
Аңырап армандарым аласұрып,
Қирады быт-шыт болып
қиялдарым.

Махаббат құдіреті міне бітті...
Қасиет қасіретке тіреліпті.
Қыз да жоқ,
қызық та жоқ,
жүрек семіп,
Сұм тірлік тәлкек етті
тірі өлікті.

2002 ж

* * *

Сен сүйесің өзгеше,
Ол сүйеді басқаша.
Сүйе берсін,
сезінсе,
Жаңа бір ойын бастаса.

Гүл сүйеді күн нұрын,
Гүлді сүйер бал ара?
Сүюде мән кімді кім,
Басқасына қарама.
Жендет іздер балтасын,
Қошқар табар тұсағын.
Бұлт - оралар жартасын,
Сұлу - ердің құшағын.

Сүю мәні - іздеуде,
Сүю құны - табуда.
Үмітіңді үзбеуде,
Өрт боп күйіп-жануда.

Сен сүйесің өзгеше,
Ол сүйеді өзгеше.
Құр сүюдің несі сән,
Махаббатты сезбесе.

* * *

Еске алудың қиыны-ай,
Жеткізбейді қиыры-ай!
Шырқ үйіріп кететін,
Жас дәуреннің құйыны-ай!

Уылжыған жас еді,
Сезім тоймас, аш еді.
Бойжеткеннің сұлуы,
Кермиықтың әсемі.

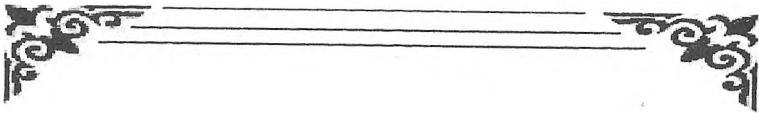
Көздегі нұр нұр еді,
Құшақ толы гүл еді.
Мөлдір еді іңкәрі,
Тұнық еді жүрегі.

Серігі еді Жұлдыздар,
Құрбысы еді гүл қыздар.
Жүруші еді күндей боп,
Құрушы еді-ау ыңдыздар.

Әндей еді-ау күлгені,
Қандай еді-ау өңдегі.
Маңдайы еді-ау топ қыздың
Таңдай еді-ау әндегі.

Шырқап “Ахау Семейден”
Ән төгетін көмейден.
Бал таматын көмейден,
...Жылдар жылжып,
көбейген.

Қара шашын қар басқан,
Ақша беттен әр қашқан.

Шиыр-шиыр әжімдер,
Ақ маңдайға жармасқан.

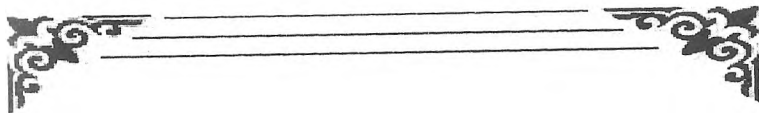
Жылдар басып иіннен,
Солқылдақ бел иілген.
Көздің нұрын ұрлап ап,
Жанарға дақ үйілген.

Күйтабақты тыңдайды,
...Өре тұрды тың қайғы.
Көкіректің сырылы,
Ысқырынып тынбайды.

...Анау әнші өзі еді,
Кеткен өтіп кезеңі.
Өзін-өзі танымай,
Өртенеді өзегі.

2002 ж

* * *

Тауда да бар бүлдірген,
Бауда да бар бүлдірген.
Бүлдіргенді тергенде,
Базынамды білдіргем.

Базынамды тыңдады,
Қазынамды ұрлады.
Күлдірді де бүлдірді,
Берген сертте тұрмады.

Баданадай бүлдірген,
Доланадай бүлдірген.
Бұлдыр-бұлдыр күндер-ай,
Жылатқан да күлдірген.

2001 ж

Көңіл ынтық күнеске,
Күнестегі гүл есте.
Ән шықпайды өңештен,
Түскенімен жыр еске.

Айналдым ба пендеге,
Шалқымайды ән неге?
Үдете ме шер үні,
Жүдете ме әлдене.

Асқақ еді-ау қиялым,
Шалған айдың қияғын.
Мұртын басып жұлдыздың,
Қаққан күннің тұяғын.

Қиял қайда,
ән қайда,
Бал тамбай ма таңдайға.
Кекселік пе кескестер,
Ізін салып маңдайға.

2001 ж

* * *

Тылсым түнді тыңдадым,
Жұлдыздармен тілдестім.
Ұқтым түнде мұң барын,
Толқып мұңды бір кештім.

Түнеретін түн емес,
Тұлданатын адамдар.
Түннің үні - мұң емес,
Мұңданатын адамдар.

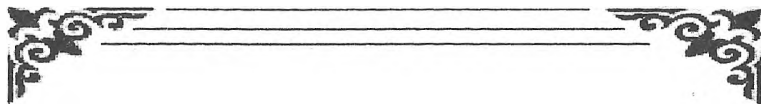
Аз болғандай күйгені
Мұң боп ішке бөлінді от.
Түсіп отыр сүйгені,
Жат ошаққа келін боп.

Күйді ол,
күйдім қосылып,
Сипап тесік жүрегін.
Ғашықтардың досы - үміт,
Табар бәлки бір емін...

...Қара көзден жас тамған,
Көрдім,
күйдім,
езілдім.
Баданадай жастардан,
Алданғанын сезіндім.

Тыңдап түннің тылсымын,
Жұлдыздармен тілдесіп.
Күрсіндім де тыншыдым,
Көкіректен мұң көшіп.

2001 ж

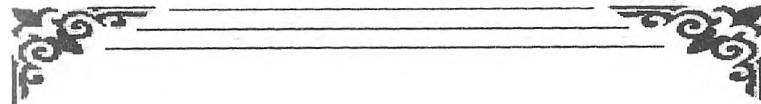

* * *

Маңдайы өрт,
табаны от,
Шамшырақ боп жүрегі.
Баласызға пана боп
Лаулап жанып жүреді.

Өсек шаншып, су құйып,
Жала кеулеп сөндірді.
Батырды да тұңғиық,
Қатырды да сең қылды.

2001 ж

* * *

Бір досым бар жымыып күле білген,
Нұр шашатын суырып түнегінен.
Бар ғаламның ғаламат - жылылығы,
Ақтарылып кететін жүрегінен.

Күлкісімен сұлуға гүл беретін,
Күлудің ол игерген мүлде ретін.
Бойы биік бағалы ағаларға,
Елден бұрын күлімдеп үлгеретін.

Езу тартар елпілдеп жеңгелерге,
Еріндегі күлмеңге тең келер не.
Мың құбылар жүзінен күн көрінер,
Өзектеске өзім дер өң берерде.

Ұмтылмайды өңмеңдеп елден бұрын,
Байқатпайда шоқтығын,
кердеңдігін.
Ыржиюмен, еңкейіп, иілумен,
Талай биік төрге озған еркем бүгін.

Қарқылдамас біз құсап құдай ұрып,
Күлер жерде күледі ол ұдайы нық.
Сәл болса да ерінін бүлк еткізер,
Табар ма екен шіркін-ай шынайылық.

2001 ж

* * *

Сен барда көңілімнің шалқып,
Құмартып тасқанын сездім.
Сен бірақ күмілжіп толқып,
Ілгері баспадың, төздім.

Сені ойлап қуанып кейде,
Жолыңды тосқаным рас.
Келмесең қуарып гөйге,
Еріксіз басқаным рас.

Қалқам-ай, қалыңа мынау,
Алмас ем басқаның меңін.
Өзіңмен жарқырап тұр-ау
Төбемде аспаным менің.

Қалқаш-ау, төбеде көктің,
Ашығын қалайық мәңгі.
Жүректен жырымды төктім,
Ғашығым, салайық әнді.

2001 ж

ТӘЛКЕК ӨМІР

Сен күліп ең,
Мен жыладым еңіреп.
Жүре берді түнек болып төңірек.
Сен жылап ең,
Мен күлкіге көмілдім.
Неткен ғана тасжүрек ек,
Темір ек.

Мен жалынып жылап едім,
Сен күлдің.
Батып кеттім тереңіне мен мұңның.
Мен күлгенде,
Сен тарығып жыладың,
Түгі қалмай кешегі айдай көркіңнің.

Тәлкегі ме тіршіліктің әлде бұл,
Түйсігіңді тірілтпейтін сәлге бір.
Бір жылаумен,
Бір күлумен жүргенде
Отқа жанған теректей боп қалды өмір.

17.08.03 ж.

ШАГАНЭ

Шаганэм қайда,
періштем менің?
Сергейден нем кем,
Серімін!
Ерінмен талай өбіскен ерін
Басқан жоқ әлі желігін.

Толқыған түнгі егінге баяу,
Ақ сүтін Айым төкпей ме,
Мүлгіген дала
көңілге баяу
Мұңлы бір әуен сеппей ме?

Бадана көзді далалық жігіт
Ұмтылып саған, Шаганэ,
Жарқ еткен оттан жаралып үміт,
Жар етсе сені,
Шара не.

Жайлауға шығып,
қырыма өрлеп,
Даламнан ғана нәр алам.
Дауылы шайқап,
бораны тербеп,
Шашымды желі тараған.

Селеудей емес самалға төзбес,
Шашым да қою,
қап-қара.
Шын сүйсең мені
амалда, кездес,
Бермейін тәж бен таққа да.

Жұлдызым ірі,
Айым да әппақ,
Тауыңнан далам кем бе еді.
Шаганэм, жүрсең шайымды баптап,
Көгерттер едің сен мені!

Шаганэм менің,
періштем менің.
Сергейдей емес
сүйем шын.
Өртеніп шықса өбіскен демім,
Жанымды буған киемсің!

Саусақта саусақ,
кетейік кезіп
Ақ сүтке бөккен даламды.
Шапшыған қанмен өтейік сезіп,
Махаббат дейтін ғаламды.

09.09.03 жс.

ХОРАСАН БАҒЫ

“Ай сәулесі күңгірт неге,
Бұлт бүркенді тағы да.
Әлде реніш білдірте ме,
Хорасанның бағына?”

Деп сұрасам Лала қыздан
Лала қыздан ай жүзді.
Жалт етті де даламыздан
Тана көзді тайғызды.

Тана көзді тайғызды да,
Тұрып,
Тынып, тайсақтап,
Ашты сонсоң ой бұзды да.
Келген сырды Ай сақтап:

“Хорасанның сертке берік,
Сертке берік қыздары!
Шаганэ ғой - желікке еріп,
Сертті ұстамай бұзғаны.

Өзге көзге шөп шалмайды
Арулары Шығыстың.
Сыңғырымен ақталмайды
Алтынның һәм күмістің.

Ал, Шаганэ - аяр сұлу
Азар берді арысқа.
Жағар дей ме аярыну
Селеу шашты орысқа.

Өзгеге ашты от құшақты,
Тасыды да жас қаны.

Өрттей лаулап,
Өпті жатты,
Аймалады басқаны.

Аймалады,
Ай қарады.
Ай қадалды биіктен.
Ай ұялып,
Тайғанады.
Бұлт бүркенді күйіктен.

Содан бері Хорасанның
Ай төнбейді бағына.
Орап алып орасан мұң
Маза бермес жаныма...”

Кірпігінде Лала қыздың
Дана қыздың жас тұрды.
...Солқ етті де дала біздің
Шаганэні тас қылды.

08.09.03 ж.

НЕГЕ ТАППАДЫҢ?

Кездеспедің бе?
Жолдарымыз түйіспеді ме?
Із кеспедім бе?
Иықтарымыз тиіспеді ме?
Енді міне қызғана қараймын
Басқамен сенің сүйіскеніңе..

Неге көрмедім,
сонау бір жалын күндерімізде?
Сонда сен менің
Сыңарым болар ең бүгінгі күзде!
Шуақ құяр ек ұл-қызымызға -
Екеуімізге ортақ гүлдерімізге.

Неге таппадың?
Неге таппадым өзінді іздеп?
Басқан шақта мұң
Жарқ етсең ғой: “көзіңді сүз!” деп.
Отырмын енді өксікті жұтып,
Алау боп шарпыр сезімді тіздеп.

Неге кездестік,
жауап таппасақ кешіккеніме?
Тағдыр ма сезбес түк,
Әлде оның да өшіккені ме?
Қайтейік енді
періште сезім
Қайрылмай кетті-ау көшіп көгіне...

2003 ж

СОЛАЙ МА ПЕШЕНЕҢ

Сен асау едің,
Мен бәсең ем.
Мен осал едім,
Сен әсем ең.
Кездескен кезде алғаш екеуіміз
Сен бойжеткен едің,
Мен жасаң ем.

Сен жалын едің,
Мен қоз едім.
Сен жанып едің,
Өртенді өзегім.
Бара алмай қасыңа қиналдым,
Өтіп кеткен соң көрікті кезеңім.

Сен ашық едің,
Мен жасық ем.
Шуақ шашып едің,
Мен ғашық ем.
Жастықтың буымен сен тасып ең,
Су себелеп мен өртімді басып ем.

Сен асау едің,
Сен әсем ең!
Мен осал едім,
Мен бәсең ем.
Сен аспандап әкімге сыңар болдың,
Мен ақын болдым,
Көгеріп көсегем.

Бүгін жуассың,
Кеше әсем ең.
Ал мен алғырмын,
Кеше бәсең ем:

Жасқана маған жаутаңдап қарадың,
Көргенде өзіңді кездейсоқ көшеден.

Апырмай, әсем ең!
Танымай қалдым ғой кеше мен...
Солай ма ед пешенең?!

2003 ж

ЖҮРЕГІМ

Жүрегіме өкпем көп,
Ырқыма бір көнбеген.
Қар басса да
өктемдеп,
Қызуынан сөнбеген.

Қанағаттың қарынын
Мешкейлене сыпалап.
Жібегіме әлі күн
Жібереді-ау шыт орап.

Бұрым көрсе,
бұлқынып.
Есі кете өрекіп,
Кеуделейді-ау жұлқынып,
Іліккенді
қорек қып.

Тату да жоқ,
талғау жоқ -
Бұл не деген тойымсыз!
Арбауы көп,
алдау көп
Жоқтай өмір
ойынсыз.

Аласұрып,
аһ ұрып,
Ұшқын көрсе көздерден.
Ұясынан атылып,
Ұшып-қонып,
өзгерген.

Қызыл көрсе қызығып,
Сәттігіне аңсардың
үздігіп,
һәм үзіліп,
Бітеп қояр карсы алдын.

Тілік-тілік болса да,
Алқынудан тынбаған.
Бұл не желік соншама
Өзін-өзі ұрлаған?

Жүрегіме қапамын
Еліткіш те еліккіш.
Тарта-тарта шатағын
Бара жатыр сөніп күш.

О тәңірім!
Бүлк етті
Көріп қалып бұрымды.
Тулап қаны,
бұрқ етті.
...Жүрек тағы тірілді..

2003 ж

СҰЛУЛАР-АЙ!

Сұлулар-ай!
Сұлулары-ай қаланың.
Неге сонша тесірейіп қарадың.
Ұнамай ма бозбаласы даланың?
Ұнамай ма жер сипаған балағым?
Сұлулар-ай,
сипама аузын жараның.

Арулар-ай!
Көше кезген сұлулар,
Көздеріңнен жоғалмасын жылулар.
Далалық бар,
қалалық бар,
білсеңдер.
Әндету бар бұл өмірде,
ұлу бар.
Ұлымаңдар,
Әндетіңдер, сұлулар!

Шіркін,
шіркін!
Сұлуының көбін-ай!
Таң қаламын,
тамсанамын мен ұдай.
Былтыр ғана кеткен мұнда көрші қыз
Бүгін міне тұр ғой мені танымай.
Сұлуларды соқыр қылма,
а, құдай!

Сұлулар-ай,
мұнша неге көрікті ең!
Аққу ма едің,
еркелеген елік пе ең.
Бөгелместен өте шықтың неліктен?

Өкпелердей бұрын мені көріп пе ең?
Ақыл шіркін сай болса ғой көрікпен..

...Сұлулар-ай,
қала десе желіккен.

* * *

Түсе қап кенет көліктен,
Жөнелді ол жалғыз неліктен.
Бар ма екен жанда азабы,
Жан ба екен әлде желіккен?

Үймелей тосып тұрмыз біз.
Құйындай ұшты құрғыр қыз.
Алыстап кетті ақ бейне
Аққандай көктен бір жұлдыз.

Жоғалды,
өшті таң қылып,
Үзілді ізі жаңғырып.
Кете алмай,
кызға жете алмай
Біз тұрмыз үнсіз мәңгіріп.

Ойларды кешіп әртүрлі,
Қитұрқы қиял шарқ ұрды.
Кейбіреу күйіп-піскенде,
Ісірді біреу алқымды.

Қадалып ыза топшыдан,
“Күтуге қызды жоқ шыдам,
Кетейік енді!” дегенде
Естілді оқыс өксік ән.

Дірілдеп, көктен сорғалап,
Лапылдап,
лықсып,
қорғалап,
Күрсінді,
өксіп, өкірді,
Кеуде біткенге зар қамап!

Қыз емес
біз ғой еріккен.
Жүректі ән-ау еріткен.
Жүгірдік әнге,
әншіге,
Түсе сап түгел көліктен.

...Ойлаймыз келте неліктен?

2003 ж

ІЗДЕРІМ-АУ

Барасың қайда бастап, іздерім-ау,
Іздерім-ау, не сұмдық іздедің-ау.
Сүйрейсің өткеніме,
көктеміме,
Тұрғанда иек артып күзге мынау.

Қыраулы қыстың басы күз дегенің,
Көктем ғой,
күншуақ қой іздегенің.
Шыдар ма нәзік гүлі мамырыңның
Деміне,
лебіне мұз дененің?

Бастайсың, іздерім-ау,
мамырыңа,

Желтініп,
жел үрлейсің тамырыма.
Көктемнің жапырағын жапсырмақ пең,
Қатайған қарашаның қабығына.

Ілбідің, іздерім-ау, бұралаңдап,
Жеткізбей мамыр-сағым тұрар алдап.
Қайтейін, із жеткенге біз өтпейміз.
Не өнер дәметкенмен құр алаңдап.

Тоқташы, еңтікпеші, іздерім-ау!
Кезінде, мүйіз шықса, іздедім-ау.
Мамырды сабыр етіп аңсамайын,
Түскенде күзге қырау,
жүзге қырау.

2003 ж

ҰЙТҚИДЫ ҚАР

Ұйтқиды қар,
Үйіреді,
Үйіреді боранын.
Ақ түтегін иіреді,
Уілдейді қар әнін.

Уілдейді, тыншымайды
Суық сұсты екпіні.
Ызаланып қыңсылайды,
Үскіріктің кекті үні!

Аспан жерге көшті міне,
Ақ құйынға қысып ап.
...Мен тығылам пеш түбіне
Өз-өзімнен пысынап.

Алай-түлей ақ түтекті
Үйіре ме жүрегім,
Көзден жасым ақты, кетті,
Тулақ болды... жібегім.

Тіл қата алмай Жібегіме
Көңілімнің сыздауын...
Сықаған ба жүрегіме
Дүниенің мұз-қарын?..

Ұйтқиды қар,
Үйіреді,
Иіреді түтегін.
...Сую неткен күйік еді!
Күйінем де
Күтемін...

2003 ж

ГҮЛДЕРІМ ҚАЙДА?

Гүлдерім қайда
Ойнаған исі қанымда?
Күндерім қайда
Айналған сәті жалынға?
Түндерім қайда
Аспаннан шуақ төккізіп,
Жап-жарық қылар
Атқызып таңды жанымда?

Гүлдерім солған
Жамбастап жерге жығылып.
Күндерім озған
Тоқтамай зырлап жүгіріп.
Түндерім тозған

Қараңғы мынау түнектен
Төнеді ылғи төбемнен мылқау жұдырық.

Ұмтылам кейде алаулай жанған гүлдерге,
Ынтығам сонау жалынды жастық күндерге.
Жанымның дертін жалынға орап өртейтін,
Оралам үнсіз өксікпен ғана түндерге.

Құшады-ау төске,
Қысады-ау төске гүлімді,
Менен де өткір бозбала боздақ бүгінгі!
Ай астындағы
өзгені өпкен аруға
Күрсінем әлсіз жеткізе алмай үнімді.

2003 ж

ДИАЛОГ

- Бармаймын! - дедің,
Бармасаң, барма, құрбым.
- Арбаймын! - дедің,
Арбасаң, арба, құрбым.
Бармайтын да арбайтын өзің бар да,
Басқаға айтар дал басам бар ма, құрбым.

- Келмеймін! - дедің.
Келмесең, келме, сәулем.
- Ермеймін! - дедің,
Ермесең, ерме, сәулем.
Келмейтін де ермейтін сен тұрғанда,
Басқаны іздеп,
шөлдесем, сенбе, сәулем!

- Көрмеймін! - дедің,
Көрмесең, көрме, жаным.

- Көнбеймін! - дедің,
Көнбесең, көнбе, жаным.
Көрмейтін де көнбейтін болсаң мүлде,
болмас енді
кірмесем көрге, жаным!..

2003 ж

АРУЛАР-БИКЕШТЕР

Кызыл, жасыл
Алаулаған гүлдер көп.
Арман қуған түндер менен күндер көп,
Азаматтың азаматы болса да,
Аруларды аялаумен күн көрмек.

Бикеш бар да байсың,
Әрі мырзасың.
Дүниеге келгеніңе ырзасың.
Бикең бар да
Төрт құбылаң түгел ғой.
Әйел жоқта түтіні жоқ мұржасың.

Әйел-ана
Әлдилейтін бар әні.
Әйел - арман
Билеп алар сананы.
Әйел ерін мұрындықтап алған соң
Шырағыңды жарқыратып жағады.

Бикештердің ұйыықшы әніне,
Тамсанайық,
Қызығайық сәніне.
Аруларды Ай мен Күнге теңейік,
Ал әйелге тең келмейді бәрі де!

2003 ж

КҮЛДІ ӨЛЕҢ

Аспанда шалқып, күлді өлең
Күлді өлең, балқып тұрды Әлем.
Сіңірдім, әнді сімірдім,
Өлең боп жырлап тұр денем!

Аспанды тесіп ән кетті.
Ән кетті билеп Жер, Көкті.
Өлеңді жұттым көмейлеп,
Тал бойым толқып әндетті.

Аспанда әуен жаңғырды.
Жаңғыртты шарлап ән қырды.
Әуезді іштім,
қанбадым,
Күйді ішім,
басым қаңғырды.

Осы бір әннің тосыны-ай!
Дірілдеп жүрек шошуы-ай!
Әнші қыз әнін қалт тиіп,
Жалт берді күліп досыма-ай!

Ойнайсың, тағдыр, осылай...

2003 ж

СОЛ БІР ТҮН

Түнгі елес түгел көмескі,
Көлеңке басқан айнала.
Қалқиды баяу ән ескі,
Мүлгиді жым-жырт ай ғана.

Отырмыз ол да, мен де үнсіз,
Жанарлар жарқ-жұрқ арбасты.
Бойжеткен бір сәт үн-түнсіз,
Тіземе кенет жармасты.

Қойдым ба ыстық от ішіп,
Саумын ба әлде маспын ба?
Қап-қара көзден от ұшып,
Тұтанды кірпік астында.

Сезімді шаншып инелер
Шыдамай төзім сөгілді.
...Үзілді бырт-бырт түймелер
Иықтан көйлек төгілді.

Аппақ тән жатқан бүк түсіп,
Сорым ба, менің бағым ба?!
...Сүңгіп бір кеттім от құшып,
Орандым алау жалынға.

Құдай-ай неден сескенгем,
Жұмақтың дәмін үздім ғой...
Тоят ап аппақ төстен мен
Ләззатта балқып жүздім ғой!

Осы бір сәтім өтпесе,
Осы бір шағым кетпесе,
Құшағым толы от кеше,
Өтер ем дозаққа өт десе!..

Ыңырсып құштар ән болып,
Қыздырып, бойда қанды айдап...
Бір жұтым ауа зар болып,
Талықсып кеттім мен бейбақ.

Ұрғашы жаны - сірі тым,
Талдырды.
Естен тандырды.

Езіліп іріп ұры түн.
Мүләйім күліп таң кірді.

Ерніме тосып құлағын,
Хан етті ол мені жалғанға!
...Келеді кейде жылағым
Сол түнді еске алғанда.

2003 ж

КІТАП ПАЛАТАСЫНЫҢ АРУЛАРЫНА

Бойжеткен.
Ару - өмірдің мәні ол.
Қыз - көктем.
Жас түгіл шалға махаббат әнін іздеткен.
Аққудай жүзген арулар тобы ішінде,
Бүгін де тағы жүрегім тулап,
Қызды өкпем.

Арулар - арман.
Жұпарға толы көп гүлдер!
Жалынды жүрек қол созып гүлге екпіндер.
Қайран он сегіз,
Жиырмабестерді сағынтып,
Қаракөз ару күрсінтіп қайда кеттіңдер.

Солмайды гүлдер!
Өмірді ару сән етер.
Арудан гүлді жігіттің жаны дәметер.
Жарқ етіп қарап,
Саңқ етіп ару күлгенде.
Түнінді күн ғып,
Тірлікті мынау ән етер!

Қызғалдақ өссе бермес пе көрік далаға.
Қызғалдақ - қыздар!
Ән болып енші санама.
Қырмызы қалпын сақтаған қайран арулар
Қызғалдақ қыздан айналса да асыл анаға.

Арулар - арман.
Арманға адам жеткен бе.
Арманға жүрек саусағын созар көктемде.
Кеудеңе шуақ құйылып кетер жылытып,
Ақ тісі күліп,
Күлімдеп ару өткенде.

Қайтесің, ақын,
Қиялдап босқа қайтесің,
Жолатпас жұлдыз,
Ұстатпас көкте Ай төсін...
Қаламыңды ал да
Оңаша күйден ой аула,
Қиып ед саған Муза-арулар қай кешін.

Желкенін жинап,
Жағаға тіреп кемесін,
Бұл ақын неге қартайды ерте демесін.
Жанымды сипап Арулар жылжып өткенде,
Тіріліп кетер баяғы жастық елесім.

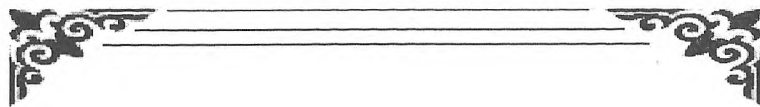
Көңілдің күйін Арулар үшін жазды ақын.
Жүрегім сөзі -
Білмеймін көп пе,
Аз ба тым.
Сендерге беріп,
Сендерден табам жүректі,
Сыйластық дейтін тілектес көңіл ләзатын.

2001 ж

ТОЙҒА ШАШУ

Палатасы қырғыздың -
Ордасы кілең үр қыздың!
Алпысқа толды дегенде,
Көк буканы союшуп,
Көп капаны жоюшуп,
Жүректе қаны тасыған,
Алматының басынан,
Бала қаздай қарқылдап,
Туған күндей жарқылдап,
Туғанлар сәлем әкелді
Қазақтың палатасынан!

Қазағы, өзбек, татары,
Келгенде толып қатары,
Меймандос жұрты қырғыздың
Ықыласын төгіп жатады.
Алдыңқы эрдин шалпайтып,
Эки өркөчүн аркайтып,
Өрдөк мойун тоэни
Айдап келип сойди эми,
Қонақтар етке тоиди эми.
Өлеңін қазақ ақыны
Сүйүнчуте қойды эми:
“Палатасы қырғыздың,

Ушул сөзиме илансаң,
Жылқыдан тулпар малымды ал!
Аздык кылса бергеним,
Ып-ыстык жүрек канымды ал!
Мүлкүмдү жыйнап, бөзүмдү ал,
Ошунуң барын аз көрсөң,
Мына менин өзүмдү ал!”
Ботадай бели ийилип,
Чийдей кашы чийилип,
Аркасы кайкы, аркар төш,
Ай чырайлуу, бото көз,
Кызыл жүзү нұрданған,
Кыпча бели буралған
Аяштар менен арулар,
Ағалар менен бауырлар!
Ып-ыстық сәлем әкелдім
Достығын тілеп екі елдің,
Құшағыңды аш та, қабыл ал!
Қазақпын,
Кейде қырғызбын,
Екі елге ортақ жұлдызбын.
Сендерге құшақ жайдым да,
Жүректі дүрс-дүрс ұрғыздым.

Достықпен біздер - алыппыз.
Күйіппіз.
Бірге жаныппыз.
Кітаптың екі бетіндей
Бөлінбес туыс халықпыз.
Чырпықгары чинар дай,
Чинарлары мунардай
Нағыз чоң жұрт анық биз.
Құтманду болсын тойуңуз,
Тойлауға келіп қалыппыз.

14 қазан 1999 жыл.

*Қызық аңсап, шеккен талай шыжықты,
Таяқ жегем түзеймін деп бұзықты.*

Елім барда еркемін,
Қой бастаған серкемін.
Аямаса бүгінім,
Аялайды ертеңім.

ӨКСІК

Ата сыйлар ел едік,
Ардақ тұтқан Ананы.
Көлді құмға бөледік,
Құлазыттық даланы.

Ар, иманды құрттық,
Әуестеніп әрнеге.
Тіл мен Ділді ұмыттық,
Айналдық та пендеге.

Өнегеден жерініп,
Аластадық дәстүрді.
Келімсектер еліріп,
Көзге шұқып,
басқа ұрды.

Арақ іштік,
есірдік,
Жерінбедік күнә ғып.
Ұлдан тентек өсірдік,
Таяқ жедік,
жыладық.

Ата салтын аздырдық,
Өгей етіп, жетім ғып.
Жасағанды жазғырдық,
Жазғырдық та өкіндік.

Өшіп ұлттық санамыз,
Өріс іздеп өзгеден,
Мәңгүрт болып барамыз,
Анаға оқ көздеген.

Қарғап,
қорлап күй, әнді,
Отқа жақтық қобызды.
Жоғалттық та қиялды,
Мал ғып бақтық доңызды.

Ескермедік өнерді,
Талақ еттік аруақты.
Күтуден көз көгерді,
Кеш тістедік бармақты.

Орысшадан қозғаймыз,
Ана тілін менсінбей.
Безіп кете жаздаймыз,
Атажұртты жерсінбей.

Түн ғып өтсең күніңді,
Кеш қылғанда таңыңды,
Ұрламас па үніңді,
Байламас па бағыңды?

Ей, ағайын, ағайын!
Қайда бұрдың көшіңді?
Әлсіз шырақ жағайын,
Жинармысың есіңді?

Қарармысың өткенге,
Ғасырларға сүзіліп?
Даналарым көк белге
Шыға келсін тізіліп!

Қорқыт бабам, Фараби,
Асан қайғы, Жәнібек.

Ақын, жырау, дара би
Тіл қатады бәрі кеп.

Ел болғамыз іргелі,
Әуелеткен өз әнін.
Қолпаштамай кірмені
Еркін болған қазағым!

Сол күніңді тапсаңшы,
Сілкінсеңші бірауық.
Өз отынды жақсаңшы,
Бола бермей жылауық.

Қашсын көңіл мұнары,
Көзден перде алынсын.
Қансын елдің құмары,
Бақ мерейі табылсын.

Айналайын, ел ішім,
Сендерде құт берекем!
Арта түссің кеңісің,
Шалқи түссін мерекең!

Өссін ақыл-ойыңыз,
Жырмен дабыл қағайын!
Құтты болсын тойыңыз
Тойға келген, ағайын!

Мамыр, 1991 жыл, Алматы

ТІЛЕК

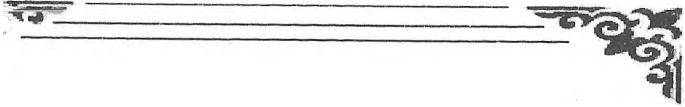
Армандатқан күндер-ай!
Арманды атқан күндер-ай!..
Жан тербейтін үндер-ай,
Өң бермейтін кімдер-ай...

Кімім жоқ та,
кімім бар,
Дымым жоқ та,
тілім бар.
Сөзім жоқ та,
үнім бар
Сезім жоқ та,
мұңым бар.

Құлақ таппай ұғымды,
Айта алмаймын мұңымды.
Өзге ұнатпас
бүгінгі
Өзім білем мінімді.

Хан емеспін,
қарамын.
Жалпы емеспін,
дарамын,
Жолатпайтын жаным
Пенделердің арамын.

Екшеп құм мен асылды,
Көксеп талай ғасырды,
Шалқақ ұстап басымды
Келем,
білем бәсімді.

Елім бар да еркемін,
Қой бастаған серкемін.
Аямаса бүгінім,
Аялайды Ертеңім!

Қалар мәңгі іздерім,
Ізгілікті іздедім.
Алдан күтіп жақсылық
Күдерімді үзбедім.

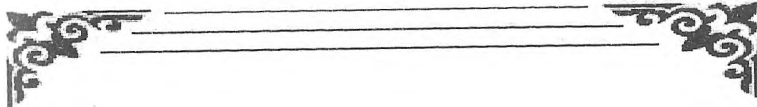
Ұстатпай көз сүзгенім,
Жаным - жалын,
мұз - демім.
Қармағаным - құр сағым,
Жолатпайды түздегім.

Ес тандырап бүгіннен,
Тарыққам да түңілгем.
Құрысқам да бүріскем,
Шықпастай боп інімнен.

Халқым пәс пе,
алып па,
Өкпе артпаймын халыққа.
Халқым емес кінәлі
Шыға алмасам жарыққа.

Үйеледім,
ұйлықтым,
Күйбеңдеген күйді ұқтым.
Төмпештеген төбемнен
Төрелері биліктің.

Солар билеп төбемде,
Батып барам тереңге.

Жұлып берді есемді
Менен құны төменге.

...Туар күні әркімнің,
Міне, тағы талпындым.
Азаматым келіпті
Мәнін сезер парқымның.

Жағып отын үміттің,
Жүрегімді жібіттім.
Табылды ма біреуі
Еркелетер Жігіттің!

Шығаратын Күнімді,
Елетпейтін мінімді,
Берші маған, Дүние,
“Елім!” дейтін інімді!

Жыртқызбайтын жағамды,
Аспандатар бағамды,
Ей, Жаратқан, жақындат
Адал жүрек Адамды!

Жолатпайтын дауылды,
Сілкіп тастар ауырды,
Берші, Тәңірім, біржола
Өкпесі жоқ бауырды!

Бір ұмтылдым,
бір тындым.
Бір жығылдым,
бір тұрдым.
О, Жасаған жалғастыр
Тұлғасымен Ұлтымның!

ХАС ДӘРІГЕР

Дүбірлейді кеудемде күй қамалып,
Жүрегімнің қылымен қинап ағып.
Көп адамға араша болған жанға
Орден тағып, біз неге сыйламадық?

Аяулысын өзге жұрт гүлге бөлеп,
Ардақтаса,
Ал қазақ мүлде бөлек:
Өз жерлесін шөлтитіп,
Әкім сайлап,
Ел жақсысын күңкілдеп күндеп әлек.

Жақсыны ұқпас менменнің жазасы мың.
Әкім емес,
Ел білер өз асылын.
Шәмшиядай алғысқа бөленген жан -
Эталоны Адамзат баласының!

Көңілі қалып көр соқыр надандардан
Сенделгенде
Бар қазақ саған барған.
Ауырғанда нар қазақ саған барған
Үміт шоғы сөнерде жанарлардан.

Ұлы жанның таусылмас әбігері,
Емің,
Үнің сүйрейді бәрі ілгері.
Нар қазақты аяққа тік тұрғызып,
Бар қазақтың атандың Дәрігері.

Тарыққанға нұрың - Күн,
Жаның - сырнай.
Бас шұлғиды бар Алаш танысындай.

Елін сүйген еміренгіш ет жүрегің
Тұра алмайды кеудеңнен ән ұшырмай.

Жүзі жылтыр кей бикеш,
Арға сырдаң
Мәнін емес,
Жалтылдақ сәнді асырған.
Қазағым деп мақтанып көрсететін
Сендей саңлақ бір туар әр ғасырдан.

Жаны - жайсаң,
Жүзі - жаз,
Көңлі - көктем,
Көкіректе мейірбан көл дір еткен.
Бір қазақтан шыр етіп туған Шәкем
Бар қазаққа шуағын мөлдіреткен.

Әкім,
Бастық,
Министр бәрінен де
Сен мықтысың!
Дарыған нәрің елге.
Құрметтейміз біз бүгін халық қызын,
Бас иеміз ең ізгі Дәрігерге!

Алтай, Орал,
Атырау,
Арқа жақты
Дүбірлетіп тойлаймыз шартарапты.
Қаракесек дәл бүгін дүр сілкінсін,
Аялаймыз екінші Қарқабатты!

Тебірен Далам!
Бір сілкін, уа Дүния!
Әуеніме бүгінгі әдейі ұна.

Тойың тойға ұлассын, аяулы әпкем,
Мәңгі жаса Шәмшия Мәдиевна!

18 тамыз 2000 ж.

ҚОНДЫРДЫ ТУҒАН ЕЛІ ТҰҒЫРЫНА

Жүрген соң талай-талай арада есек,
Жақсыға күйе жағып тарады өсек.
Өсек түгіл жалаға пысқырмаған
Арғынның элитасы Қаракесек.

Пенденің пенделігі түр-түсінде,
Жарамсақ ыржақтағыш күлкісінде.
Адалдық Азаматты ардақ тұтқан
Еңсесін биік қылып жұрт ішінде.

Басса да озбыр тобыр иінінен,
Түспейді тұлға шыққан биігінен.
Асқақтап күн-күн сайын оза берер,
Күншілдер бықсығанда күйігімен.

“Атыңнан айналайын, Қарқаралы!”
Киелім,
Атажұртым Арқадағы.
Алса да азаттығын елім кеше,
Қайғысын кей алашым тартады әлі.

Тартсақ та нақақ күйдің азы-көбін,
Халқымның сезем шарпыр наз-лебін.
Алады өз ауданын өзі қайта
Жазықсыз жапа шеккен Қазыбегім!

Есіне ап ерегісте есептінің,
Қазақтың айғақ еткен кесектігін
Қасқайып қарлы шыңдай Мәди тұрар
“Кім екен Қаракесек - десек - бүтін?”

Әуені аспанға өрлеп арындаған,
Сорғалап бұлт үстінде дамылдаған.
Қаздауысты Қазыбек бабасындай
Тіріде тірі жанға жалынбаған.

Өнердің өртіменен жанып өткен,
Нұр сепкен,
Шуақ шашқан,
Жалындаған.

Әкім боп көз алартса әркім бүгін,
Қыңбаймын,
Бәсім артық,
Парқым мығым.
Өнерден ешкім бізді кетіре алмас,
Биліктен қуылса да Арғын бүгін.

Сыйғызған ән мен сазды жұмырына,
Өнері өзек болған ғұмырына,
Мәдіін мәңгілік қып,
биліксіз-ақ
Қондырды туған елі тұғырына

10 қыркүйек 2007 жыл.

СЫР

(операциядан кейін)

Сіңірлі саусақ қысып уысына,
Тартқанда қара жердің қуысына.
Кеудемнен қарпып ұстап тұрып қалды
Айналып барша қазақ туысыма.

Жармасқан жағама кеп Өлім бе едің?
Жібертпес саған мені көлім, белім!
Елжіреп “Елім-ай!” деп жүрген мені
“Ұлым!” деп жұлып алар Елім менің!

Қимадым қу тынысын жарық күннің,
Қадірін түнек түнге барып білдім.
Сол сәтте Аллаһ мейірі нұр боп жауып,
Ісініп ақ тер, көк тер жанып тұрдым.

Сездім мен жол түсерін алдағыма,
Жанымның жалғасарын жан жарыма.
Сездім мен сол мейірім сезімімен
Арындап жетерімді Арманыма.

Сол нұрмен бел сыбанып Нұртас, Тоқан
Шап берді.
Іліп алды бір тоспадан.
Гүлзада, Гүлпарадай гүл арулар
Қан құйды.
Жас аққызбай бір тостаған.

Қақпасын ашып көрдің, қайта қайттым,
Тәңірге алғысымды айта қайттым.
Кеудемнен қош деп ұшар көк үйректі
Келмейді жиырма жылсыз қайталатқым.

Табынбай әзәзілдей арамдыққа,
Үй берсең тар кеудеңнен Адалдыққа,
Қақпасы сарт жабылып қасіреттің
Айналар періштеге Адам-тұтқа.

Тоқтатып жас тамғызбай сызды бұлтты,
Жайнатып ғұмырыңды қыз қылықты,
Ішінде пірің болса, жоғалтпайсың
Мәңгілік мейірім мен ізгілікті.

29 шілде 2002 ж.

ТАҒЫ ДА СЫР

(Ауыр операциядан кейін)

Қуанғанда не дейін,
Қуарғанда не дейін.
Көрдім басқа салғанды -
Халдің
бай мен кедейін.

Зауладық та
іркілдік.
Бәрі-бәрі - бір күндік.
Мынау жұмбақ жалғанда
Бір жыладық,
бір күлдік.

Суалдық,
һәм тасыдық.
Сан құладық асығып.
Денсаулыққа түк жетпес,
Жасамалық асылық.

...Бір-ақ күнде бүрілдім
Сәтте өлдім де...
Тірілдім.
Су ішері ұзарды
‘Елім!’ деген бір ұлдың.

Түн оралтып
таңыма,
Тұзақ түсіп жаныма,
Қақтым ажал қақпасын...
...Қайта оралдым
бағыма.

Жұртым, ұлтым әбігер...
Шыдайды екен бәріне ер.
Қайта атырған Таңымды
Тәңір екен - Дәрігер!

Тасығанда не дейін,
Жасығанда не дейін.
Күбірлейді ерінім,
Бүлкілдейді көмейім.

Жалбарынба жалғанға
Көңілің жасып қалғанда.
Қолыңды соз Үмітке,
Иегіңді арт Арманға.

Толдым бүгін бір жасқа!
Сырым басқа,
мұң басқа.
Әлем сиып кеткендей
Шақшадай-ақ бұл басқа.

Толдым міне бір жасқа!
Бүгінгі ән мен жыр басқа.

Кеудемді ашып тастадым
Аспан, Жерге,
мұңдасқа!

2003 ж.

ҰСТАЗ

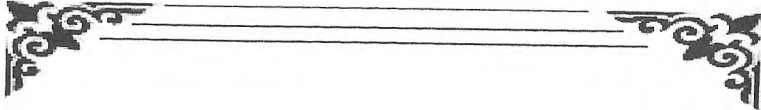
Халқымыздың ардақты азаматы, ұлағатты ұстазы
Хасен Сәәінжіпұлының туғанына жүз жыл толыпты.
Жаралған топырағымыз, нәр алған бұлағымыз, жар
салған ұранымыз бір болған асыл ағаға деген
құрметімді өлеңмен білдіріп отырмын.

Белбаласы атақты Сәрінжіптің,
Өлең сөздің тумастан нәрін жұттың.
Жарысқанның бәрінен озып шығып,
Алысқанның аямай бәрін жықтың.

Бөлек едің,
ерек ең тегіңменен,
Бесігіңе уыз боп төгілді өлең.
Содан болар жаныңның жайсаңдығы,
Содан болар рухың жеңілмеген.

Ұрпағысың Далаңның - кәрі шалдың,
Жалаңаяқ желімен жарыса алдың.
Топырағынан жаралдың Сарыарқаның,
Алладан һәм молдадан дәріс алдың.

Бір өзіңе мейірі аударылған,
Дәріс алдың далаң мен тауларыңнан.
Бала көңіл ұмтылып даналыққа
Көкірегіңе үміт боп жауған ұран.

Маңдайға ерін тигенде,
арқаңа Күн,
Шолдың көзбен өмірдің әр тарабын.
Алақанға салып ап әлдиледі
Төрт кластық біліммен Қарқаралың.

Өрге сүйреп мақсат пен мұраттарың,
Өмір жолын келмеді құр аттағың.
Сүрлеуімді даңғылға жетісізсем деп,
Қарағанды тауыстың рабфағын.

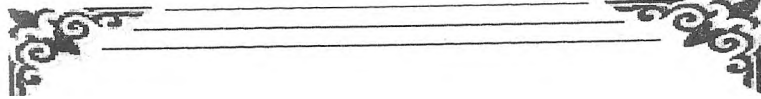
Кешегіден үңілсем бүгінге мен,
Нар тұлғанды көремін бүгілмеген.
Жүрегінді естимін дірілдеген,
Тілегінді естимін дүрілдеген.

Іздерінді байқаймын кідірмеген,
Сөздерінді ұғамын мүдірмеген.
Сембаев боп, Машанов¹, өзің болып
Үнің қалды кеудемде күбірлеген.

Бірге оқыған, бір ұшқан егіздерім,
Білім құған мықты еді-ау негіздерің.
Қараңғылық көгіне күн боп жанып,
Сүйіндірген халқыңа ем іздеуің.

Жыр мен күйді жүректен төкті ата мың,
Жалғастырып жақсы ісін текті атаның.
Тас мектебін салғызып ауданыңа
Ауыздардан ауызға кетті атағың.

Шәкірттерге жаныңның нәрін идің,
Ауыр зілді көтерді қалың иінің.
Ұстаз атын шығардың ұшпағына,
Өз қолынан орден ап Калининнің.

Ел жұртыңның айналып сырласына,
Адалдықты шығардың шың басына.
Иініңе халқыңнан қарыз артып,
Иығыңа ағайын жүрді асыла.

Саған қарап шәкірттер қиялдаған,
Жанарыңнан,
жаныңнан күй аулаған.
Сенен тапса тауларым асқақтықты,
Сенен алған кеңдікті қиян далам.

Төтеп беріп тірліктің дауылына,
Сыйлы болдың халқыңа, қауымыңа.
Сені іздейді ағайын,
ел іздейді
Кетсеңдағы келместің ауылына.

Туған жердің құрмет қып асылына,
Сені аңсайды кәрісі, жасы мына.
Бір мектепке атыңды беріп салып,
Шашу шашар ғұмырлық ғасырыңа.

Асып-тасып сыймастан жер көкке мен,
Аюлыма,
бұл тойға сен деп келем.
Біліміңмен еліңе шуақ құйған,
Білігіңмен жеріңе өрнектеген.

Көп болса да арадан кеткеніңе,
Қайта оралдың халқыңа,
Шетке міне.
Тілегімді ұшырдым көк аспанға
Көңілімнің қондырып кептеріне!

2005 жс.

¹Хамит Сембаев, Ақжан Машановтар Хасекеңмен Қарқаралы педучилище-сінде бірге оқыған.

ҚАЗАҚТЫҢ МОНОЛОГЫ

Қазақпын өлмей кешеден жеткен бүгінге,
Жоғала жаздап, алып боп тұрар түбінде.
Тәуелсіз елдің шаңырағын көкке көтерген
Жеті жарғылы” өз Тәуке ханның күнінде.

Иілгенге иіліп, шалқайғанға шалқайғам,
Жар салып сарбаз жинағам Атыраудан Алтайдан.
Батыс, Шығысқа бас имей еркін тең тұрып,
Ала байрағын ұлтымның сес қып марқайғам.

Тәуке хан барда дербес әм азат ел едік.
Тәуке өлген соң тұтастық, бірлік демедік.
Ірітіп іштен сұлтандар таққа таласып,
Ынтымағымызды қап-қара жерге бөледік.

Алауыз елге қарғыс боп тиді жұдырық,
Шаңырағымыз құлап, туымыз қалды жығылып.
Дау сауған елді жау шаппай қашан тұрушы ед,
Тоз-тоз боп тозып, ақтабан болдық шұбырып.

Бірігу қайда, әркімнің мұңы - өз қамы.
Ар жатты өліп, намыс пен кегім қозбады.
Атадан бала, анадан қызы айырылып,
Елім-ай” зары даламды кернеп, боздады.

Елім-ай” дедім, елім мен жерім боздады.
Өлмепті арым, намысты шерім қозғады.
Хан емес халық атамекен деп атой сап,
Оққа ұшып жатты омырауын төсеп боздағы.

Өлмейді арым кеудемде шыбын жан барда,
Азаттық әнін тәңір үнімен жалғарда.

“А, құдайлап” шапты ел үшін туған ұлдарым,
“Абылайлап” шапты болашақ ханым жоңғарға.

Кезеңде сол бір ынтымақ қашып, бақ ұшқан,
Қоршады дұшпан Шығыстан және Батыстан.
Бір тұтас қазақ бөлініп қайта үш жүзге,
Жікшілдік дейтін кесірлі дертке шатысқан.

Тұс-тұстан орыс, сұғынып кіріп далама,
Киргиз, қайсақ деп тұз септі ескі жарама.
Жоңғар мен шүршіт сілкілеп жатты шаңымды,
Қоқаңдап Қоқан жармасты мықтап жағама.

Ержүрек ұлттың намыс пен кегін жанымай,
Қазақты қазақ қалғанда мүлде танымай,
Іріген елді ұйытам деп бірлікке
Ұрандап шықты халқымның ұлы - Абылай.

* * *

Абылай өлді қайғыға бөлеп жер-көкті,
Тақ кетіп елден, далама кілкіп шер бөкті.
Патшалық езгі қасірет белдеуін құрып ап,
Батырып таңды, отарлық күйін тербетті...

Күл болып өшіп халқымның терген-жиганы,
Қазақтың дербес хандығы солай қирады.
Біртұтас, отан округтерге бөлініп,
Тоналды ары, тәуелсіздігі, иманы.

Бақ тайып бастан, бәтуа қашты Алаштан,
Мұң мен түн сеуіп түнеріп тәнді қара аспан.
Жемтік қып тықты өз халқын жыртқыш көмейге,
Сұлтан мен хандар шекпен мен шенге таласқан.

* * *

Қалғанда сөніп қазақтың күні көгінде,
Оранған кезде сахара сұрқай кебінге,
Елдікті қайта тірілтем деген арманмен
Хан Кене шықты өз басын тігіп өлімге.

Хандықгы қайта орнатам деген арманмен,
Айқасып өтті ол патшамен, ұсақ хандармен.
Шайқасып өтті ол ақырғы демі біткенше,
Отансыз сатқын, опасыз азғын жандармен.

Ел деген Ерге тағдырдың тиді ауыры,
Жұлқылап жатты тарихтың долы дауылы.
Далаға симай тауына Кенем келгенде
Манабы емес, өлтірген қазақ бауыры!

Жүйрігім еді. Мерт болды жетпей кермеге.
Азаттық дабыл жоқтау боп түсті пернеге.
Даланың ұлы тағдырға сөйтіп жем болды,
Азамат біткен айналған кезде пендеге.

* * *

Еркіндік кетті, ноқтаға басым керілді
Есікте қалдым, жайлады кірме төрімді.
Көлімнен шөлге, елімнен көрге қуылдым,
Казактар алды шұрайлы шүйгін жерімді.

“Шықпас - деп - аты кіріптар тілсіз, елсіздің”
Қарайды Абай: - “атпайды - деді - Ерсіз Күн”.
Ез тірлік әбден езгілеп жаншып тастады,
Бұлқыну қайда, көтермей басты жер сүздім.

Бопсаға көндім, қоңсыма бердім Отанды,
Әруақтан бездім, сақалдан алдым атамды.
Қыр менен Сырда аз қазақ қоймай қырқысып,
Ыбрай тұрмақ тыңдаған жоқпын Шоқанды.

Құтылғым келді қорлықтан күнде қан құсқан,
Құтылғым келді “Құл боп өл!” деген қарғыстан.
Қойныма кіріп, мойныма орап бұрымын
Жадылап қойды жікшілдік атты қар-дұшпан,

“Мешеулей берме, кешеулей көрме құр жатып!”
“Сілкінші, қазақ, алдыңда күтіп тұр бақыт!”
Тұрғызбақ болды саржамбас жатқан жерімнен
Алаштық ерлер - Әлихан, Ахмет, Міржақып.

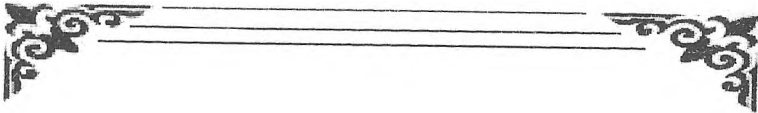
Ақылын қайтем, өңгені мүлде тыңдаман,
Бықсыған іште алауыздықты бұлдағам.
Өзімді-өзім өзіме қас қып қойған соң
Өзгеге кетіп, азая берді тұл далам.

* * *

Қыс кетіп бір күн, тұрғандай көрдім жаз алда,
Тасармын дедім, басармын ұран-азанға.
Аспанға атып бөркімді мәз боп желіккем,
Жеткенде бізге төңкеріс сонау қазанда.

Білмедім бірақ несіне сонда желіккем,
Айрылдым тағы тәуелсіздіктен, еріктен.
Азалы даусым аспанның төсін тілгілеп,
Көрінбей жатты қазақы далам өліктен.

Бәрі де болды, бәрін де бастан өткердім,
Қуанышты да, қайғыны да мен көп көрдім.

Ақыры міне көк байрағымды көтеріп,
Дербестік дейтін ұлы жағаға бет бердім.

Ел-елден, баурым, басыңды қостым, құрадым,
Құямын бүгін көкірегіңе қыр әнін.
Алыстан аңсап, сағынып жеткен, ағайын,
“Татулық, бірлік, Туған жер!” болсын ұраның.
...Туған жер ғана - құраның менен құралың.

1992 ж

КҮШІГІМ

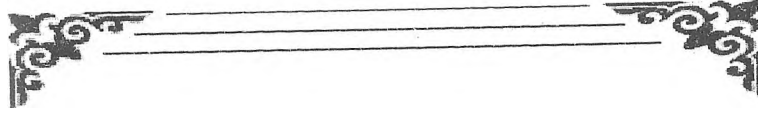
Жұлқынады,
Бұлқынады күшігім.
Күшігімнің көрмеймісің пысығын.
Кеше ғана ауламыздан қуды-ай кеп,
Көршіміздің қаспақ танау пұшығын.

Тыным таппай түні бойы үреді.
Аула ішінде жүгірумен жүреді.
Қар күремек сірә ойында бар шығар
Аузында жүр Марғұланның күрегі.

Сырттан, Ертөс - бір өзінде екі ат бар.
Марғұланды көрсе болды -
Екі аттар.
Ал тамағын уақытында бермесең,
Шақырсаң да жоламайды -
Такаппар.

Жарысады,
Жабысады күшігім.
Күшігімнің білсеңдер ғой пысығын,
Сүйретпекші Марғұланның шанасын
Жетпейтінін білмей шіркін күшінің.

2006 ж

ОМАР ҒАЯМША

* * *

Тіріңде шарап дәмін білген артық,
Сұлумен шарап ішіп, күлген артық.
Қым-киғаш пәни өмір түс секілді
Дұрысы удай мас боп жүрген артық.

* * *

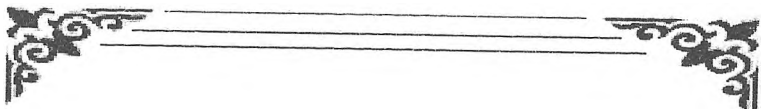
Кім осы : “Шарап ішпе, тоқта!” деген.
“Тозақта күйер денең отқа!” деген.
Мен оған “Екі бірдей дүниеңнен
Мас болған бір сәт артық, соқпа!” дер ем.

* * *

Алдымда ақ бидайдың наны болса,
Шарап пен қойдың бір жақ саны болса,
Отырсам ару құшып ескі жұртта,
Мен сәлем бермес едім ханыңа онша.

* * *

Шарап іш, көңілдегі дертің қашар.
Өмірде шарап ішкен еркін жасар.
Өзі от болғанымен, судай шалқып,
Қайғының жалындаған өртін басар.

* * *

Бүгін бір ішейінші, құйшы шарап!
Моламнан өлсем ісі тұрсын тарап.
Тұсынан қабырымның өткен адам,
Мас болып, естен танып, қалсын қарап.

* * *

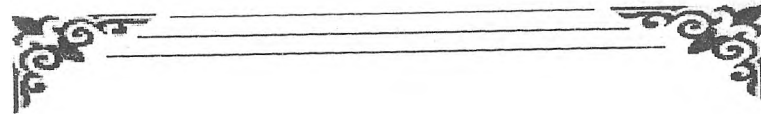
Сен неге кедеймін деп боласың дал.
Тартынбай тіршіліктен аласыңды ал.
Бір сағат шаттық артық мың қажыдан.
Меккеде қай бір сенің нағашың бар.

* * *

Жұрт бекер ертеңді ойлап алаңдайды.
Сергек бол, құрып қалсын қараң қайғы.
Шарап іш ай дидаарлы арулармен
Арулар өлсек іздеп таба алмайды.

* * *

Күл де ойна күдер үз де дүние, малдан.
Құны жоқ құрып кетсін күндегі арман.
Сипа да қыз бұрымын сімір шарап.
Бір күні өте шығар дүние жалған.

* * *

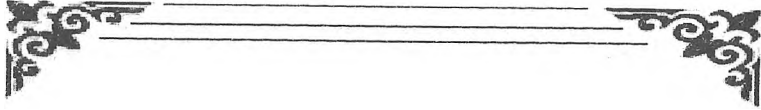
Ей, қарағым, арманыңды биіктет.
Қуанышпен қызығыңды үйіп-төк.
Сұмпайының шалабына шашалмай,
Шарабыңды іш, сұлуларды сүйіп көп.

* * *

Шарапты жұт стакандап төңкер де.
Қорқа берме барар кезде сен көрге.
Шалабыңнан шарапты артық көріпті
Сен түгілі сонау Нәңкір-Мүңкір де.

* * *

Шамаң құрып, басқа шараң қалмаса,
Емі оның: шарапқа өңеш жалғаса,
Закуска ғып қыз ерінін жаласаң,
Қалғандардың бәрі-бәрі далбаса!

КӨГІЛДІР ТАКСИ

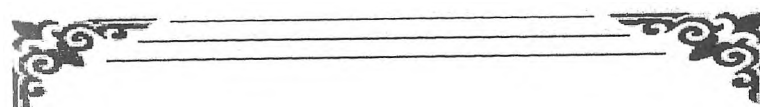
(әні бар)

Жаныма сая жоқ мүлде,
Көз жасын төктім көп түнге.
Көгілдір такси - көк арман,
Қайрылмай бізге кеттің бе?

Сағым ба, мұң ба әлде бір,
Өксікке толы қалды өмір.
Көгілдір такси - көк арман,
Табар ма сені пенде бұл?

Кеудемді керген ән қайда?
Құйылды жасым таңдайға.
Көгілдір такси - көк арман
Симады-ау біздің маңдайға.

Еске алам қимай мен бүгін,
Тағдырдың тартқам мол жүгін.
Көгілдір такси - көк арман
Күтеді сені енді кім?

Сол Қасым

(әні бар)

Аспандап, шырқап өктем жыр,
Жауғанда тынбай көктен нұр,
Қасымдық қайсар жүректен
Құйылды әуен мөп-мөлдір.

Қайырмасы: Баяғы асыл сол Қасым,
Ойың - кен, сөзің - қорғасын.
Әсемдік - жалғыз Тәңірің
Әділдік қана жолдасың.

Ел үшін тартып ерте жүк,
Дауылдап, лаулап, өрт еміп,
Өзіңнің жаққан отыңа
Лапылдап кеттің өртеніп.

Қайырмасы: Баяғы асыл сол Қасым,
Ойың - кен, сөзің - қорғасын.
Әсемдік - жалғыз Тәңірің
Әділдік қана жолдасың.

Үстінен шолып әлемнің,
Қаптатып селін өлеңнің,
Жұлдызың мәңгі жарқырап,
Жұлдыздай ағып жөнелдің

Қайырмасы: Баяғы асыл сол Қасым,
Ойың - кен, сөзің - қорғасын.
Әсемдік - жалғыз Тәңірің
Әділдік қана жолдасың.

ҚАЛЫҚТАЙ БЕРШІ, АҚҚУЫМ

(әні бар)

Аспаннан нұрын құйып ай күлгенде,
Аққуым тербелетін айдын көлде.
Қапыда қай мергеннің оғы тиді?
Өзің жоқ, жан сыздатқан қайғың менде.
Сұр жебе неге тиді екен?
Ажалға қалай қиды екен?!

Әніңді көл тыңдаған, ел тыңдаған,
Үзді ме жасын түсіп жарқылдаған?
Шер болып көкейімде ұйып қалдың,
Күй болып күңіренбедің тартылмаған.
Жылайын, жасым төгейін.
Тағдырға қалай көнетін.

Кеудемде сен тұтатқан жанса жалын,
Көктемді көл боп шалқып қарсы аламын.
Өзіңді өзімдегі ұмытпайтын
Осы әнім - жүрегіммен аңсағаным!

Өмірдің жалғап шаттығын,
Жайнатып қайта бақ туын.
Мен бар да ән боп көгімде
Қалықтай берші, аққуым!
Қалықтай берші, аққуым.

БАҚ ҚҰСЫМ

Алардай хабар ғарыштан,
Үміт пен күдік алысқан.
Тыпырлап торғай-жүрегім
Белгісіз мұңмен табысқан.

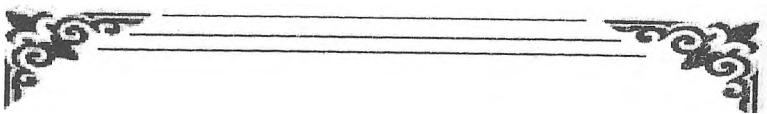
Қайырмасы:
Іздегем таудан, даладан,
Айрылып ес пен санадан.
Өзіңді Айға теңегем,
Өзіңді Күнге балағам.

Шарқ ұрғам, күдер үзбегем,
Кейде от, кейде мұз - денем.
Өзгеден ерек өзіңді
Жер менен көктен іздегем.

Қайырмасы:
Іздегем таудан, даладан,
Баз кешіп ес пен санадан.
Өзіңді нұрға теңегем,
Өзіңді жырға балағам.

Түндерде кірпік ілмеген,
Кеудемде арман гүлдеген.
Арайлы таңда ақ сәулем
Келерін қалай білмегем?!

Қайырмасы:
Іздегем таудан, даладан,
Сыртымнан күлген сан адам.
Өзіңді Айға теңегем,
Өзіңді Күнге балағам.

Осы бір алау таңымда,
Оранды жаным жалынға,
Зарыға күткен бақ құсым,
Қолыма қон да, дамылда.

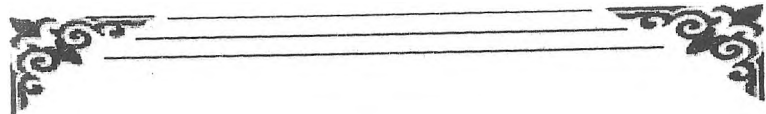
Қайырмасы:
Іздегем таудан, даладан,
Адасып ес пен санадан.
Өзіңмен нұрға бөленгем,
Көзіңнен шуақ тараған.

АСЫҒЫС

Ойнақтап кірді Зүбайда,
Зүбайда айтпай,
Шыдай ма.
- Құттықта мені, маматай,
Күйеуге шықтым!
Ұнай ма?!

Шешенің көзі дөңгелеп,
Кемсеңдеп ерні он бөлек:
- Не дейсің, қызым,
Шының ба?
Өзіңе мүлде сенген ек...

Не жазып едік Құдайға,
Өстіп те ол бізді сынай ма?
Үндемей,
Айтпай,
Білдірмей
Тапқаның кім ол, Зүбайда?
- Во, жігіт, мама!
Вот қандай!

Взгляды ну, ток соққандай!
Чао, маматай!
Ал, пока! -
Ойнақтап кетті тоқталмай.

ЖАҒЫМПАЗДЫҢ ӨСУІ МЕН ӨШУІ

Мен дайынмын,
Ал жүгірдім,
Өтінем...
Кешіріңіз...
Сәл байқамай,
Нетім ем...
Жалтақтаумен,
Жалпақтаумен мықтыға
Орын алды бір столдың шетінен.

Сол-ақ екен мінез бірден өзгерді.
Тез ұмытты жалынышты сөздерді.
- Жақтырмаймын!
Жаратпаймын!
Ұнатпан
Ылжыраған.
Былжыраған сөздерді!

Жылға толмай иеленді кеңсені.
Кеуде шалқақ, қазық қылды еңсені.
- Жап аузыңды!
Мен құдаймын!
Сен кімсің?
Жерге тығып жіберермін мен сені!

О Әділет, қашан қиғаш өтіп ең!
Топ еткізіп шаңға аунатып кетіп ең.

Әлгі қасқа дедектеп жүр қайтадан:
- Мен дайынмын,
Кешіріңіз,
Өтінем...

БАЛАНЫҢ ОЙЫ

Көкем айтты: “Биесің!”
Шешем айтты: “Түйесің!”
Көкем сонда: “Мөңкіме!
Қазір жүген киесің!”
Шешем: “Жыным келтірдің!
Ал, ендеше, өлтіргін!”
Ботамын ба,
таймын ба?
Түсіне алмай мен тұрмын.

ҚАЙНЫСЫ МЕН ҚАЙҒЫСЫ

- Жөн білетін қайным ең,
Мына жатқан қай кілем?
- Өзім қазір апарып,
Көрімдікке тай мінем!
- Айналайын қайнысы,
Мебельдің бар ма жайлысы!
- Табамын ғой, жеңеше-ау
Қаласа сіздей сай кісі!

- Көкшешек, жаным, қайнөшке!
Мынау бөшке, қай бөшке?
- Хрусталь ғой, хрусталь
Апарайын қай кешке?

- Қамалды ағаң, қайным-ай!
Қалғаның ба айнып-ай?
- Аулақ, ойбай, жолама!
Сенсіз де жетер қайғым-ай.

КЕЙ БАСТЫҚ

Қолыңды созсаң, тыржыңдап
Өңменнен көзбен атады.
Бастығын көрсе, ыржыңдап
Бүгіліп, сынып жатады.

МАҚТАНШАҚ ҚОЯН

- Қасқырды айдап шығып,
Қаншығын қасыма алам.
Бөлтіріктерін жайғап шығып
Апанын басып алам, -

деп қоян төсті ұрғылап,
Мақтанды екіленіп.
Байғұсты қасқыр бірақ
Қылғытты екі бөліп.

УӘДЕ

Үйленгенше үйіп-төкті барлығын:
- Аспандағы Айды әперем, Әйкешім!
Үйленген соң елемеді жар мұңын:
- Ай деймісің?
Шаң-тозаңды қайтесің?

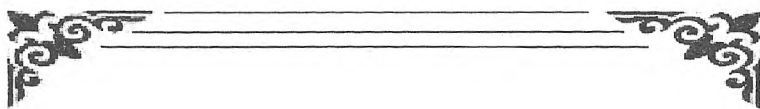
КӨРНЕКІ ҚҰРАЛ

- Айтшы, папа, ұрыс неден шығады?
- Деп баласы әкесінен сұрады.
- Ол оп-оңай, ферма бастық мәселен,
Ұнатпаса зоотехник құланы...
- Сен Омарды құла деме құр күндеп, -
деп жұбайы шыға келді зіркілдеп. -
- Ферма бастық Омар десе өледі.
Мақтайды ылғи көмекейі бүлкілдеп.
- Мен мысалға келтіріп ем оларды...
- Ойнаймысың мысал қылып Омарды!..
- Шатынамай ұлыңа өзің түсіндір, -
- Сол-ақ екен көздерден нұр жоғалды.
Сен жауапты маған қарай ысырма, -
деп шұқшиды кербез әйел ысылдап.
- Ысырғам жоқ. Өзің босқа соқтықпа,
- Ойбай сорлы-ау, бар ақылдан қысыр қап
Енді келіп бәрін менен көресің.
- Тоқтат, қатын! Осы қазір өлесің!
Бала ұғынды ұрыс қалай шығарын
Қойдыра алмай әке-шеше егесін.

КҮШІК ПЕН ПҰШЫҚ

Пұшық сары қызынды,
Өз-өзінен бұзылды.
Түкірді, қақырды,
Ақтөсті шақырды:
- Сен күшіксің,
Мен - пұшықпын.
Сен ішіпсің,
Ме-мен бар ғой құсыппын.
Ой-ой-й, лоқсыма!

Общым ал...
Давай қарта ойнайық.
Әй-өй, қаріп!
Ей, неге үндемейсің!
Мені елемегенде кімді елейсің?
Мен бар ғой сенше үре де білем,
Төрт тағандап жүре де білем.
Вот так!
Жат!
Әй, найсап!
Қартаны жайсақ
Қалай көресің?
Ойынның мәнісі:
Ақшаны бір де аласың,
бірде бересің.
Оңай-ақ емес пе, ырр!
Қартаңды ал, жүр!
Ал Ақтөсің,
(О,құдай сақта өзің!)
Көзір түгіл танымас
Қарғаның мәткесін.
Күшік пен пұшық таласып жатты.
Бірде ырылдасып, бірде ауыздарын
жаласып жатты.
Адам бөлу білмеймін
қалай екен,
Ал, күшік болу оңай екен!

ШЫБЫН

Өгіздің мүйізінде отырып
Шыбын ашуға басты:
Тасумен жүгін баршаның,
Оңбай шаршадым.
Анда да бардым,
Мында да бардым.
Қыртысын қақ айырдым,
тың даланың
Көңді де,
жемді де тасыған
мен емес пе
Ал бұл жұртқа не
жаздым мені бір елемеске.
Ойбай-ау, өздерінше жөн көріп,
Өгізге ғана жүргені жем беріп.
Құр бүйтіп шыдағанша қорлыққа
Қарсы шабайын қасқайып зорлыққа.

* * *

Құйрық шалп етті,
Шыбын жалп етті.

*Ойымды ойрандаған төрттағандар
Өзімнен өзімдегі қорықпағандар!*

Азат адам әуес болмас билікке,
Құлдық, зорлық тамыр жаяр билікте.
Еркіндігін өз жаныңның қаласаң
Ерік тұсар әкімдікке килікпе.

Ойлағаным бір бөлек,
Жасағаным басқаша.
Испен сөзді күрмелеп,
Жақсы-ау жасап тастаса.

* * *

Ой бар жерде тоқтау бар.
Тізгіні жоқ қиялдың.
Қиял қуып тоқталмай,
Талай мәрте ұялдым.

* * *

Ақымақтың тілі жүйрік ойынан
Ақылдының ойы ұзын бойынан.
Бір адамды мың пендеге жеңгізбес
Ой көп болса,
айдайтұғын қойынан.

* * *

Ой маржаны,
сөз асылы - мақалды
Іздеуменен ағартармыз сақалды.
Сөз қадірі - өз қадірің емес пе,
Оны ұмытсаң,
ұмытарсың атаңды.

Ойлай білсең,
оздырарсың әлемді,
Тойлай берсең,
тоздырарсың әлемді.
Ойлау, тойлау еркінде ғой өзіңнің
Ей, адамзат!
Таңдай білші ал енді.

* * *

Пендені пір тұттық,
Құдайдан асырып.
Ақыры... мұң жұттық,
Шайтанға бас ұрып.

* * *

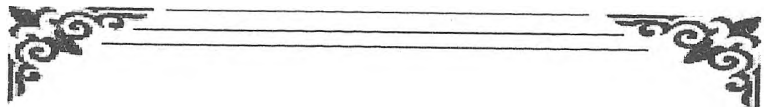
Найзағайдай ой тіледі түнекті.
Суырады әппақ, әппақ тілекті.
Әппақ тілек ойдан ақыл туғызып,
Дір еткізер қалғып кеткен жүректі.

* * *

Айшықты сөз - жарқын ойдың киімі.
Сазды болса, тебіrentпес пе күй үні.
Арам ойдың жанға батып жарасы,
Ғұмыр бойы тарқамайды күйігі.

* * *

Адал болсаң, арамнан безінесің,
Арам болсаң, көбейер аз үлесің.
Арам жесең - ұят пен арды жерсің,
Бар боп тұрып, жоқ болу - өзіңе сын.

Адам болу өзіңнен,
Адал болу өзіңнен,
Еш ауытқу таппаса,
Ісің менен сөзіңнен.

* * *

Сөзіңнің ұйытқуынан қорқам,
Көзіңнің жүйткуінен қорқам.
Жабағыдан да ауыр-ау торқаң,
Кілт ете қалды-ау арқам,
Қандай қиын ед қолқаң!..

* * *

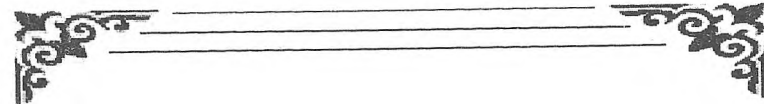
“Халқым!” дейді қаныңа тұмсық көміп.
“Сипадым” дер жаныңды шымшып беріп.
“Айналдым” дер аузыңнан қан ағызып,
“Сүйінші!” дер тұсыңа сыңсып келіп.

* * *

Алқаласа ауылың,
Жерлестерің - бауырың,
Арқаласаң ауырын,
“Ерім!” дейді дәуірің!

* * *

Алысқанда - жықпасаң,
Жарысқанда - шықпасаң,
Табысқанды ұқпасаң,
Намыс қанды қысқанда
Ши түбінде ықтасаң,
Құр пендесің - мықтасаң!

Бақа басты бауыр-ау,
Балалығың тәуір-ау,
Шып-шып толған омырау
Бәлелігің ауыр-ау.

* * *

Жаны пәктің қаны ақ,
қызыл емес,
Таңы шаттың әні нақ,
ызың емес.
Әділеттің ақ туы желбіресе,
Қысқарады қызыл тіл,
ұзын емес.

* * *

Жалғандықтың жоя білсең шатағын,
Тазалықпен тазарады атағың.
Әділеттің сан сүрлеуі сені іздеп,
Шын Меккеге айналады жатағың.

* * *

Сиғызбаймыз жер-көкке,
ғарышқа да.
Аспандатып хан дейміз,
патша дейміз.
Пысқырмаймыз арға да,
намысқа да.
Зар тілекпен: “Оң көзі тапса!” дейміз.

* * *

Оралғанда жанға мұң,
аққа мұнар,
Асыл ойлар жүректен ақтарылар.
Көп масылды алмастай тіліп түсіп,
Шын асылдың бағасы нақ танылар.

* * *

Басым менің - досым менің
Дауға бірге бататын.
Басым менің - тасым менің
Жауға доп қып ататын.

* * *

Ой - орманым,
тоғайым
Кірсем - шыға алмастай,
Ой - арманым,
талайым
Білсем - тыға алмастай.

* * *

Жүрегім мұхиттан да ауқымдырақ
Қатпайды, толқындайды, тыншымайды.
Жауына ызғар шашып
салқындап ап,
Еліме тоғытады күн шырайды.

* * *

Мейірленсең,
шын пейілмен мейірлен.

Еміренбесең,
елжіретпес мейірім.
Кең дүнием тарылады кей үннен,
Кей ағаны кейіткенде кей інім.

* * *

Пенде мұңын адам болып тыңдатшы.
Ал адамнан тұлға болу тым жақсы.

* * *

Кім де болсаң, пенделіктен озып кет.
Адам болу қасиетін сезіп кет.

* * *

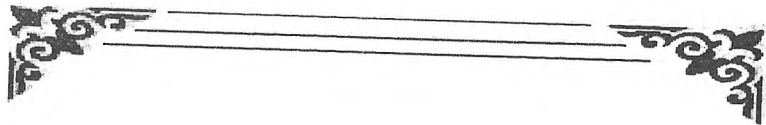
Пері де емес,
періште емес - пендеміз.
Періге емес,
періштеге кендеміз.

* * *

Күліп сүйгенше,
жылап сүй,
Ұнатпасаң да,
ұнап сүй.

* * *

Шар болаттың асылы да бар,
таты бар,
Әр ғұмырдың қапысы да бар,
Сәті бар.

* * *

Ізгі жүрек зұлымдыққа баспайды.
Сызды түнек таң атса да қашпайды.

* * *

Қасірет шеккеннің
қасиеті артады,
Кепиет еткеннің
қасіреті артады

* * *

Өзгеге сенсем,
Өзегім өртенер.
Өзіме сенсем,
Ертеңім еркелер.

* * *

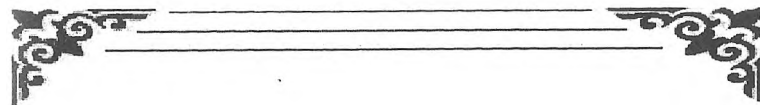
Қолың байлар көп ойласаң,
Күдігің мен секемің.
Серік болар бел байласаң,
Сенімің мен бекемің.

* * *

Батырды жеңе алмайсың,
Өлтірсең де.
Алдыңа тізерлетіп келтірсең де.

* * *

Тоқ адамды тойғызғанша,
Аш адамды асыра.

Нашақорды қойғызғанша,
Жолама оның қасына.
Жүген салғыз басыңа.

* * *

Ақыл бар жерде азап бар.
Ақыл бар кезде - арын бар.
Ақылды біздің қазақтар:
“Ақымақ - дейді - дарындар!”

* * *

Өнердің мақсаты -
Ескі ойды бүтіндеу.
Өзгеден алғанын
Өзіндік пікір деу.

* * *

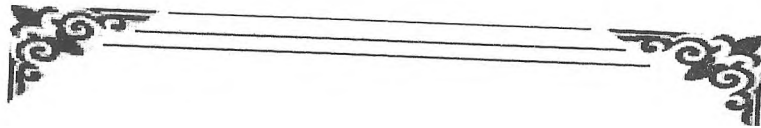
Әдемі ойдың әуені мол,
Әуезі бар ақылдың.
Тез жетеді құлағына ол
Алыс пенен жақынның.

* * *

Сезім - сергек, сана - салқын,
Сабыр - тұсау санаға.
Сергітетін баба салтын
Сезім керек Далаға.

* * *

Жүректегі қара дақтан,
Беттегі ар көп артық.

Ұятыңмен күйіп-жансаң,
Кетер нәрді жаңартып.

* * *

Ешкім сені дауламаса,
Ақтығыңнан пайда не.
Ешкім сені жауламаса,
Сақтығыңнан пайда не.

* * *

Ізгіліктің - жаны сау,
Зұлымдықтың - дерті көп.
Жармасады-ау сау жанға,
Сол дерттердің өрті кеп.

2

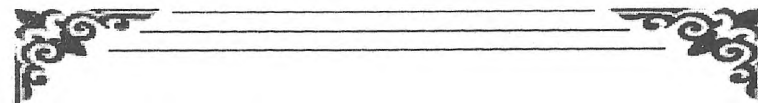
Азаттық үшін соғыссаң,
Тозақта да жанбайсың.
Кәззаптық үшін соғыссаң,
Қасапқа түсер малдайсың.

* * *

Сардарының соңынан
Зарлап сарбаз ілессе,
Құрай артық оныңнан
Сыбызғылатқан күнесте.

* * *

Бостандық пен денсаулық
Жоғалғанда қадірлі.

Ақжаулық пен он саулық
Оралғанда қадірлі.

* * *

Азат адам әуес болмас билікке,
Құлдық, зорлық тамыр жаяр билікте.
Еркіндігін өз жаныңның қаласаң,
Ерік тұсар әкімдікке килікпе.

* * *

Арманы жоқ азаттық -
Қанаты жоқ құспен тең.
Құл тірліктің арманы -
Ұйқылы-ояу түспен тең.

* * *

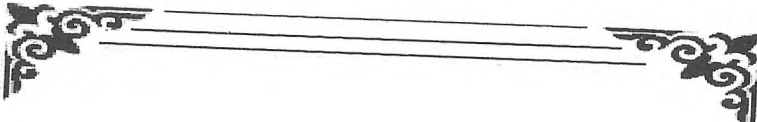
Әкім өзін құдай тұтса,
Құлдилап құлға айналар.
Көрінгеннен секемденіп,
Көрген күні мұңға айналар.

* * *

Зор билік - заң-низамды
Белінен басу емес.
Тәкаппар тәңірімсіп,
Асқынып тасу емес.

* * *

Әділдік - жаныңның
Тәңірі болса ғой.
Тазалық тәніңнің
Бәріне толса ғой.

Құлдықта езілсең,
Құл болу түк емес.
Құлдықтан безінсең,
Кеудеңе ол түнемес.'

* * *

Құлдықта күнелткенше,
Құрықта бұлқынып өл.
Жүрекке мұң ерткенше,
Бүлікке жұлқынып ер.

* * *

Ел - кеме,
халық - дауыл,
билік - желкен,
Толмасын дауыл тұрса,
миға желкең.

* * *

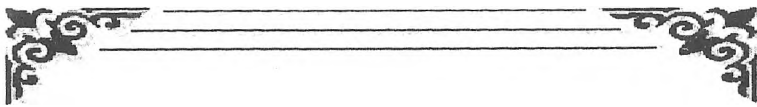
Басшы болып бастарда алғаш қадамды,
таңдай да біл, таңдай да біл адамды.

* * *

Әділ ханның жүрегі баста болар.
Адал жанның тілегі доста болар.

* * *

Билікті беру оңай,
алу қиын,

Ертеңді көру оңай,
тану қиын.

* * *

Биіктен биліктілер жиі ауысса,
Бұрқырап сай қуалап шаң көбейер.
Биліктен біліксіздер ауыспаса,
Ішіне қаны қатқан жан көбейер.

* * *

- Ханның нөкері желкесінде тұрмай,
Алдында тұрса не етер еді?
- Хан онда олардың желкесінен сынай
Кімнің кім екеніне көзі жетер еді!

* * *

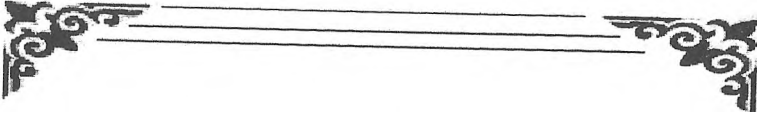
Ел билігі бір адамның білегінде емес,
Бұқара жұрттың тілегінде болар.
Немесе өз халқының үлесін жемес,
Әділ басшының жүрегінде болар.

* * *

Кемшілікті даттауда,
Шыбындаған аттаймыз.
Жақсылықты мақтауда,
Бірауыз сөз таппаймыз.

* * *

Қайғыларын әр елдің
Көтереміз,
мықтымыз.

Біз қамықсақ,
әлемге
Аударамыз жүкті біз.

* * *

Кемшіліксіз жанның қасиеті де аз болар,
Арзанға ұмтылып, ырду-дырдуға мәз болар.

* * *

“Бар әлемнің тұтқасы -
Мына ағаңның Өзі!” деп
Даңғырайды бос кеуде
Ісінен гөрі сөзі көп,

* * *

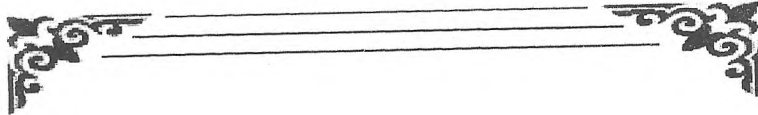
Көкірек - көріктей,
Байлықпен ісінген.
Қайтеді желікпей,
Үрікпесе кісіңнен.

* * *

Құдасы - құдайдай,
Күшігі - құмайдай,
Пысығы - Абайдай,
Ал өзі - Құнанбай!
Жүреді-ау ұялмай.

* * *

Аспанда көздері,
Менсінбес өзгені,
Тым өршіл әуені

Тым асқақ сөздері,
Тең келер Құдай жоқ
Өзіне... сезгені.
...Осылай күпсінер
Құдайдан безгені.

* * *

Құдай берді күмп етті,
Алтын жиды арамнан.
Құдірет тұтты құл бетті
Зәр мен удан жаралған.

* * *

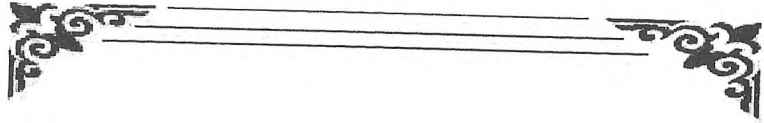
Шайтан берді - тайдырды,
Адалдықтың жолынан.
Ұрлар еді-ау Ай, Күнді
Келсе шіркін қолынан.

* * *

Ілессе шұбырып,
Қол жайып аш-арық.
Көз жасты сіміріп,
Кетеді-ау жасарып.

* * *

Бәкенені зор қылып,
Зіркілдеткен Тәңір-ай!
Кісәпірге қор қылып,
Мың тілдеткен Тәңір-ай!
Жігерімді құм қылып,
Бүлкілдеткен Тәңір-ай!

Кең болсаң - кем болмайсың!”
Дейсің де жармасың.
Ақыры сен толғайсың
Талайдың “колбасын!”

* * *

Жамырап жеткен бұлақты
Өзекке өзен теппейді.
Өсекке толған құлаққа.
Өнеге сөзің өтпейді.

* * *

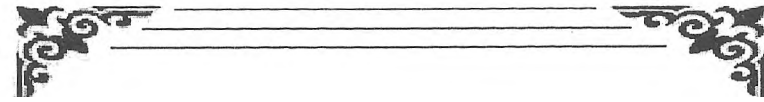
Ақымақты ақымақ де,
бүлінер,
Ақылдыны ақымақ де,
күлер тек.
Ақылсыздан тек жаманат ілігер,
Ал жақсыны ішпен сезіп білер тек.

* * *

“Мені” көптің кегі көп
Қыр соңыңнан қалмайтын.
Тұрар сені жегі кеп,
Жалмауыздай жалмайтын.

* * *

Алыстан шаң шықса,
Ауылдан лаң шығар.
Жуаннан қан шықса,
Нашардан жан шығар.

Бақыттының кеудесінде көл тулап,
Бәдбақыттың таңдайында шөл жатар,
Көл жағалай ел тізіліп, ер қунап,
Шөл астында аузы арандай көр жатар.

* * *

Шын бақытты дей алмаспын күлгенді,
Күлкінің де күлкісі бар білгенге.
Махаббатқа сенім артып жүргенді -
Айтар едім “Бақытты деп бұл пенде!”

* * *

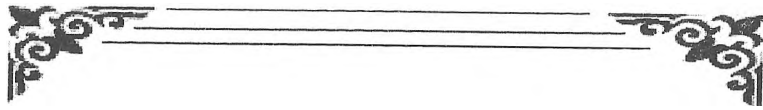
Ақымақтың аласұрып алыстан
Іздесе де, таппайтұғын бақытын
Ақылды жан іргедегі қамыстан
Таба қояр сарп етпестен уақытын.

* * *

Нақақты жабу оңай,
ақтау қиын,
Бақытты табу оңай,
сақтау қиын.
Қызыл тіл қанша шешен болғанымен
Жақсыны даттау оңай,
мақтау қиын.

* * *

Сүйінгенмен сен бұрын,
Күйінерсің көп бүгін.
Емексітпес ендігің,
Сүйіп, күйіп өтті күн.

* * *

Бақыттан соң бақыт іздеп безілдеп,
Күйгелек бір күйге түссең тарылған.
Шығасыға ие басшы өзің боп,
Айрыласың бақытыңнан, барыңнан.

* * *

Ғұмыр бойы бір мінезден аумасаң, -
Бақытыңды баянды етіп тапқаның.
Күні бойы әр мінезді ауласаң,
Құтылмастай қапаныңды қапқаның.

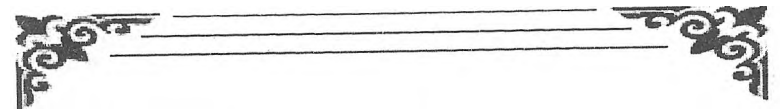
* * *

Махаббаттың түрі-түсін айта алман,
Бақытымның ұлы күшін айта алман.
Ол екеуін сезгенімді біліңдер,
Жанарымның жарқылынан байқалған.

Бақ қонады берер кезде несіпті,
Оң қараса, Қыдыр қағар есікті.
Сол екеуін қуып жүрген жоқпыз ба,
Бітеп тастап кеудедегі тесікті.

* * *

Бақыт ексең өзіңе емес,
басқаға
Рақым етсең кәріге де,
жасқа да,
Ең бақытты сен боларсың дүниеде
Жайқалтатын егініңді тасқа да.

* * *

Рақат күйдің қарғысы бар қаһарлы
Көк аспаннан жасыл жасын атардай.
Рақат күйдің қайғысы бар қатерлі
Атқан таңың осы қазір батардай.

* * *

“Болдым!” “Толдым!” деуің кеуіп -
Қартайғаны жаныңның.
Жалыныңның лебі кеміп,
Ортайғаны нәріңнің.

* * *

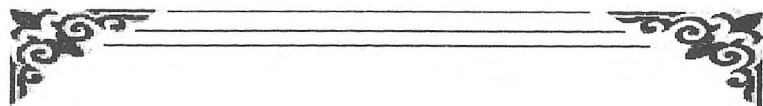
Ізгілік пен зұлымдықтың -
Өмір жалғыз дорбасы.
Қайсысымен толтыра алса,
Адам соның формасы.

* * *

Артында із қалмаса,
Көп жасау да - далбаса.
Қартаюың - марқаю,
Ақиқаттан танбаса.

* * *

Көктем, гүлді еске алсаң,
Махаббатшыл нәзік жүрек айтады ән.
Өткен күнді еске алсаң,
Қауышасың мұңлы сырмен қайтадан.

* * *

Жапырағы мамырдың
Күзде қурап солады.
Адам - жүрдек ғұмырдың
Келіп-кетер қонағы.

* * *

Табиғат та, бауырым,
Бүр жарады мамырда.
Адамға да мамырың
Қан ойнатар тамырда.

* * *

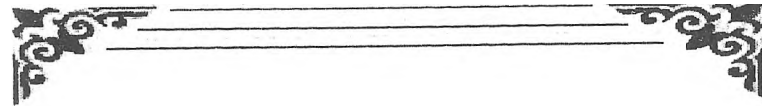
Ғұмыр кешсең, мақсат ізде ғұмырлық,
Толтыратын аспан астын дүбір ғып.
Мақсатыңды мансұқ етсең масайып,
Көсіле бер көрпең астын күбір ғып.

* * *

Өмір сырын құптаған,
Өлім десе ықпаған
Жан ғана жыр ойнатар
Жалтармаған, бұқпаған.

* * *

Әр күнің сөнерде,
Өкпең болса,
мықтысың!
Ғұмырыңа өлерде
Көңілің толса,
мықтысың!

* * *

Ғұмыр бойы ізденбей,
Жетілдім деу - кетілу.
Маңдаймен жер сүзгендей
Алдан тосар өкіну.

* * *

Табиғаттың перзенті -
Шырылдаған тірлікті
Қақпан құрып аңдиды
Ажал дейтін бір мықты.

* * *

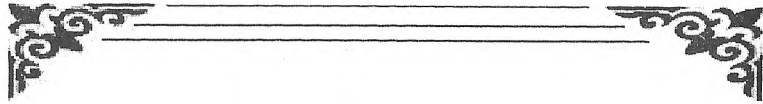
Дауылы бар
құйын іштің,
Шуағы бар төгілген.
Сүйініш пен күйініштің
Жанға дәні себілген.

* * *

Күн сайын жаңармасаң,
Қызарып, ағармасаң,
Ақпайтын апандайсың
Нәрінде қалар ма сән.

* * *

Қол жеткенше - асылың,
Ұстап едің сасыды.
Көкейдегі асыл үн,
Көмейіңде жасыды.

* * *

Суық миды шошытып,
Ой қозғайтын тілек бар.
Ыстық қанды тасытып,
Бой қозғайтын жүрек бар.

* * *

Таудай талап пендені
Айналдырар Тәңірге.
Естен танбай,
ең емі
Тура қарар әмірге.

* * *

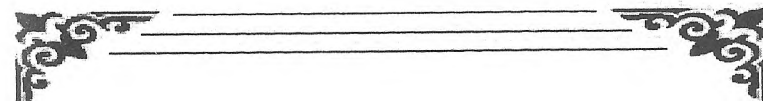
Естелік пен тілектен
Үміт тусын дір еткен.
Үміт бар да өмір бар
Түн түнегін күн еткен.

* * *

Мырзалар көп,
Әлілер көп өлеңде,
Есенберлин тарихта біреу-ақ!
Мықтымызды мазақ етсек әлемге,
Быт-шыт болар қаламгерлік бір Одақ.

* * *

Сұрап алып өмірді,
Жылап алып өмірді,
Күліп тұрып қайтарсаң,

Көкке өрлетіп көңілді,
Жеңер едің өлімді!

* * *

Өзін тіздеп тұқыртқан,
Өзгені де жеңеді.
Өзін өзі құтыртқан
Күніне мың өледі.

* * *

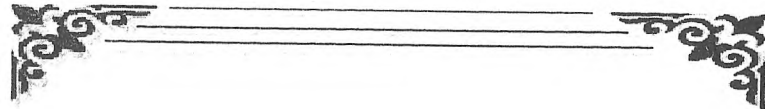
Жеңілсең де торықпа,
Түбінде бір жеңесің...
Құтқармай ма бір қайық,
Теңіздің он кемесін.

* * *

Асқақ болсаң,
үлесің -
арпалысқан тірлігің.
Асып түсіп жүреді
Бір күніңнен бір күнің.

* * *

Жеңерсің-ау,
Жетерсің-ау.
Тұрақтай біл тұғырда!
Құлайтындар көп биіктен
Мынау жалған ғұмырда.

Асқақ болса рухы,
Құдіреті артады.
Нұрға айналар әр сәті,
Арайланар әр таңы.

* * *

Қиындықсыз қыр аспассың,
Жете алмассың мақсатқа.
Құлан болып құлдырайтын
Қиялыңды ақсатпа.

* * *

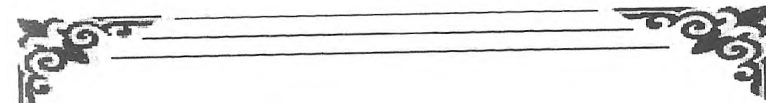
Ашынбасаң,
тасымассың тірлікте,
Шошынбасаң,
жасымассың тірлікте.
Тұз салмаса жарасына жаныңның
Тату күнде ашымасын білдік пе.

* * *

Жар етіп базбіреудің ашынасын,
У ішіп білместікпен, тасынасың.
Көзіңнен көр пердені сыпырғанда,
Түседі-ау мүйіз болып басыңа сын.
Өлуге,
не өлтіруге асығасың...
Әйтпесе “тряпкі” боп басыласың.

* * *

Дос қайда сырын құяр қос құлақтан,
Жас қайда жанарынан ұшқын атқан?

Жас емес, шала дүние шалдарындай,
Дос деген төбеңе әкеп тас құлатқан.

* * *

Жылдар емес - ғұмырыңның өлшемі,
Тындырған іс көтереді еңсені.
Ел сенімін еңбегіңмен ақтасаң,
Төбесіне көтереді ел сені.

* * *

Шын ғашықтар қартаймайды мәңгілік,
Жер мен Көкті тәнті етеді таң қылып.
Жанарында жастық оты жалындап,
Жүрегінен туады әні жаңғырып.

* * *

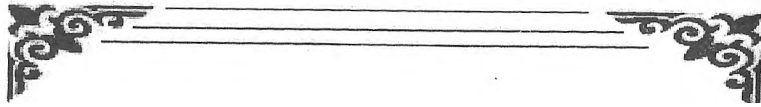
Бақытты сәт - таң нұрындай арайлы,
Қаныңмен ол өнбойыңа тарайды.
Бақытты сәт жарқ-жұрқ еткен алмастай
Нұрға бөлер әр жылыңды, әр айды.

4

Ізгілігі зұлымның
У қосып бал бергендей,
Өзегінен жұлынның,
Өзегіңді бөлгендей.

* * *

Отырғанда оп-оңды.
Өзгереді тұрғанда.

Бұдан қу һәм әпенді
Жан табылмас бұл маңда.

* * *

Көп жылаған жесірдің,
Көз жасы тез тиылар.
Естен шығып есіл күн,
Көрінгенмен ұйығар.

* * *

Бір қолдан бал табылып,
Бір қолымен у ұстар.
Берер кезде... жаңылып,
Алмасады уыстар.

* * *

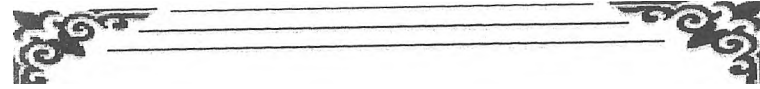
Төршіл жан аңсап көк төсін,
Торсаңдап айтқыш өкпесін.
Аброй табар азамат
Түсірмес ешбір көпке сын.

* * *

Өзінен озар ақылды
Ақын, сірә тапқан ба,
Қысып алар тақымды
Басқан кезде мақтанға.

* * *

Өзімшілдік - жағымпаздың дөкейі,
Өзім десе қабынады көкейі.

Өзін-өзі хан көтеріп алғанда,
Дағарадай болар бөрік-жекейі.

* * *

Тар үйдегі жерошақ
Көктегі Күнмен таласад.
“Бөрің жылытқан - Мен!” дейді,
Басқа уәжге көнбейді.

* * *

Жағымпазға өң берген -
Қасіретін өңгерген.
Өте алмайды көлдерден,
Аса алмайды белдерден.

* * *

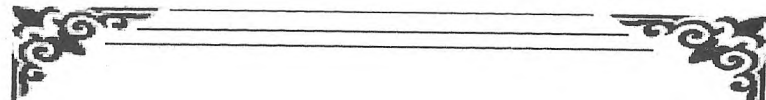
Жағымпаздың еріні
Жантайғанда құлаққа,
Мансапқордың көңілі
Күмпілдейді бір апта.

* * *

Жағымпаз тіл ерінбей,
Жалғасады өсекпен.
Бауыры құт келіндей,
Көтеретін төсекпен!

* * *

Жарамсақты жолатпа
Тон жамылған ұры сол.

Ұрласа да сан апта,
Тоймайтынның дүрі сол.

* * *

Күншілдің таңы атпайды,
Жүрекке асы батпайды.
Кеудеге тікен қадалтып,
Қу жанын сонда сақтайды.

* * *

Қитығады қыли көрсе қылиды.
Ал қызғаншақ қызғанбасаң ұлиды.
Өзектесі озып кетсе сәл ғана,
Өзін-өзі кемірумен құриды.

* * *

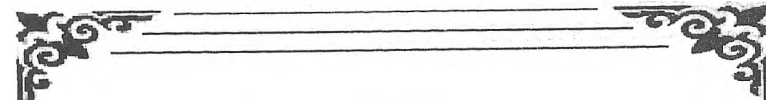
Өзгелердің егіні неге бітік?
Неге оларға күн нұрын төгеді тік?
Неге дейтін сұрақтар шегедей боп,
Өңменінен күншілдің келеді өтіп.

* * *

Бақас жанға бақ қонбас,
Бақ қонса да нақ қонбас.
Алда-жалда хан қойсаң,
Бәрібір ол тақта оңбас.

* * *

Сұрасаң әрбір түйеден,
“Ауыр - дер - жүгім тиеген”.

Бақастық өсіп, балалап,
Аспанды жерге сүйеген.

* * *

Қорқамын қастан бұрын
Досымның сұқ көзінен.
Таба алмай қашқан нұрын
Сесінен мықты езілем.

* * *

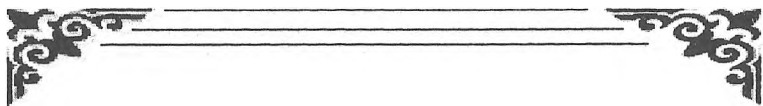
Ерді көрсе самғаған,
Қыр соңынан қалмаған.
Құлатқанша биіктен
Пәле қоймас таңбаған.
Не өзі өліп күйіктен,
Күншіл басын жалмаған.

* * *

Көкірегін соққанда,
Тау солқылдар лебінен.
Аузынан у аққанда,
Жер өртенер демінен.

* * *

Іш тарлығы жеккөруден қиямет,
Ол бар жерде жоғалады сый, әдет.
Бір күншілдің жүріп өткен ізімен,
Толып кетер күншілдікке қия бет.

Күншіл пенде кінә тағар Күнге де,
“Тылсымдай!” деп түксиеді түнге де.
Қызғаныштан кеудесіне шоқ түсіп,
Тоқтамайды күл болғанша бұл дене.

* * *

Өзі ғана.
Өзгелерді көрмейді.
Көрер болса, улы тілді сермейді.
Асты-үстіңді қағып-сілкіп тергейді,
Тірідей-ақ тік тұрғызып жерлейді.

* * *

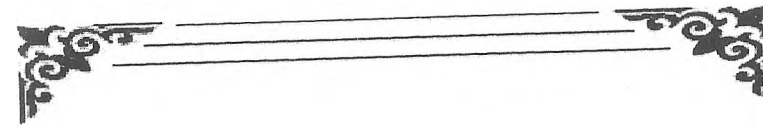
Селеу дарып қойшының несібіне.
Жарамсақтық айналды кәсібіне.
Қап-қап қылып көпшігін қожасының
Мырзасынып айдайды есігіне.

* * *

Ханға ұйытып жарамсақ мырза байды,
Қара қойшы, ақ тойшы ырзалайды.
Бас бармақты сұғынған қос саусақтан
Содан кейін шіркіндер құр жалайды.

* * *

Басқалардың баға, парқын кем қылып,
Елден бұрын ашып алдың сен клуб.
Күлмендеген көздеріңнен қорқамын,
Күлше ұстатар құдіретіңді енді ұғып.

Жымиясың,
жымиғаның үрейлі.
Жым-жырт келіп,
қыдиғаның үрейлі.
Жанып тұрып жатырқайтын жанарың,
Қорқынышты көкірекке күрейді.

* * *

Күлер кезде жылайтының ғаламат.
Жүрер кезде құлайтының ғаламат.
Жылап жүріп,
құлап жүріп,
қоң жиып,
Бар мен нәрді құрайтының ғаламат.

* * *

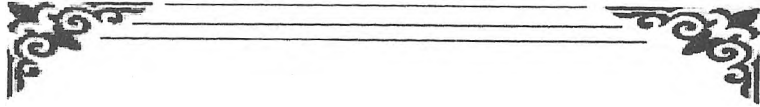
Тұрғанды мәлиіп,
Жанымен ұнатар.
Тәкаппар шәниіп,
Құр сөзбен жұбатар.

* * *

Алшаңдап жүргені
Әр тұста көргісіз.
Қарқылдап күлгені
Қарғысқа бергісіз.

* * *

Таңдантам деп баршанды,
Қабат-қабат там салды.

Құныққаны соншама
Әне тағы тамсанды.

* * *

Жарамсақпыз
тілменен қорған жасап,
Төбемізге төменді қондырамыз.
Құдайсызды құдай ғып,
қолдан жасап,
Жан сақтаумен
кімді біз оңдырамыз?

* * *

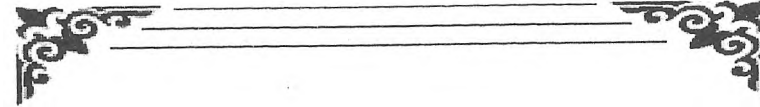
Байлық, билік тиген соң мұнайшыға,
Батпан-батпан ұйыды мұң ойшыға.
Өзі келсе етігін жалатпас па,
Мың несіпке, мың селеу, мың қойшыға.

* * *

Биік қылды Аспаннан,
Аспандатты асқардан,
Дана қылды данадан,
Сократтан басталған.
Қазақ безді даладан,
Көкіректен қашты арман.
Биігіне қол жетпей,
Қара көзден жас тамған.

5

Ғұмырды сүргің келсе,
өзгеге қызмет қыл.

Өмірді білгің келсе,
өзгеге құрмет қыл.

* * *

Ұзақ ғұмыр сүргеннен,
Қалай жүрдің - сол артық.
Тозығы көп ескіні
Бүтіндесең жаңартып.

* * *

Өмірге ғашық жандар
Жыл сайын жасарады.
Шешегін мамырының
Кеудеге басар әлі,

* * *

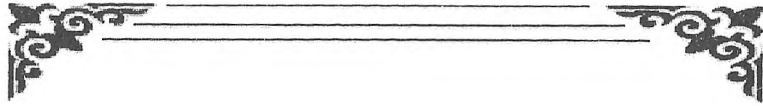
Ажалдан қорқып,
ерте өлгенше,
Мойныға батпан күнә артып,
Арды аттап,
күл боп еңкейгенше,
Айуан боп кету - мың артық!

* * *

Өлгендер оралады есіңе алсаң,
Өшеді — естелікті кесіп алсаң.

* * *

Ұмытылу - ең ауыры кесіктің.
Жабылуы ол жадындағы есіктің.

Есейгенде күресіп
Қатесімен жастықтың.
Қартайғанда күрсініп
Өшер, өтер бықсып күн.

* * *

Бір - ақ келер өмірде,
Екі туу болмаған.
Жер жалмаған жебірлер
Бір ғұмырда-ақ оңбаған

* * *

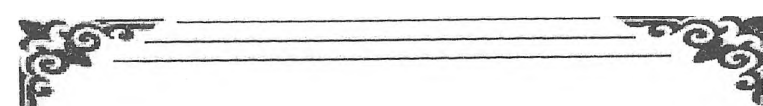
Қызмет қылсаң өзгеге,
Ұзарар өз ғұмырың.
Тағдыр қысқан кезде де,
Терең кетер түбірің.

* * *

Балаң - жаның,
балаң - дәнің,
Жанды сипап, дәнді өсір.
Жаның жағар далаңа күн,
Дәнің ағар көл-көсір.

* * *

Ұясынан құзғынның
Ұша алмайды қаршыға.
Өз жамбасын сыз қылған
Шыға алмайды ғарсыға.

* * *

От басының әйел шіркін құты да,
От басының әйел кейде жұты да.
Шуақ шашқан шырын жүзді суытып,
Жібереді-ау аузыңа да, бұтына.

* * *

Оғаш сырын өзгенің,
Аштың, саттың, сезбедің.
Өз кебінді мұңкіттің
Бұзылған-ау безбенің!..

* * *

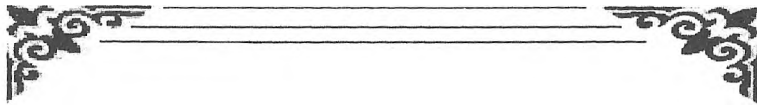
Өзгелердей әудемде
Түсінбейсің өзіңді...
Қадалмайды-ау кеудеңе,
Бұрғаныңмен көзіңді.

* * *

Ел қызығар ерлікті,
Тірлікте ғана сынайды.
Сеңді бұзар өрлікті,
Ерінен ғана сұрайды.

* * *

Іште лаулап жанатын
Көзге ілінбес ғұмыр бар.
Ішін түтін шалатын
Бықсып, бүксіп қыбырлар.

Жан шұлғыса топасқа,
Тәрбиесіз қалады.
Хан қамаса қапасқа,
Ел иесіз қалады.

* * *

Бақыра бермей,
бақ сына.
Ақыра бермей,
топшыла.
Шөл өреді жаманнан,
Ел ереді жақсыға.

* * *

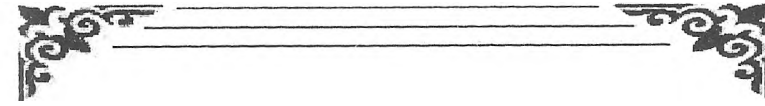
Алыстан арбаладың,
кідіртпедің.
Жақыннан дорбаладың,
Шіміркпедің.
Бәрінен шымбайыма батып кетті-ау,
Жер сатып,
Анаңа қол жүгірткенің.

* * *

Зіркілдедің қырыңа ап,
Бұқаранды қырып ап.
Атыларсың, сен енді
Құдайыңа құрық ап!

* * *

Көңіл көзі - қиялы,
Шалатұғын қияны.

Соқыр болса көкірек,
Тиер елге зияны.

* * *

Қанаттанса көкке самғап қиялы,
Сезімталдан ақын тумай қоймайды.
Талаптанса өрге сермеп тұяғы,
Өрімталдан батыр тумай қоймайды.

* * *

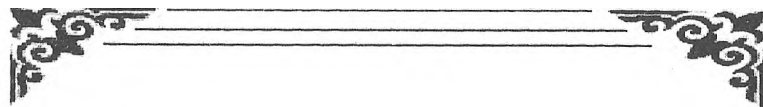
Қыбырлаған қыр асарын білеміз,
Сыбырға лаң ұласарын білеміз.
Талпынғанды тәлпіштене тұқыртып,
Сұлап жатып,
сығыраңдап күлеміз.

* * *

Күн ұяда,
түн төбеде.
Ай көкте,
Шал менен қыз... шайқалады әйнекте.
Шоштаңдатқан шоқ сақалды ақ шайтан
Қызылын ап,
қара жағар қай бетке?

* * *

Жүректердің дүрсілдерін дүбір ғып,
Күн демедік, түн демедік жүгірдік.
Өкінгенмен, опынғанмен амал не,
Сәттік қызық азап екен ғұмырлық.

* * *

Құлатса да адалдықты,
Жеңіп шығар түбінде.
Алға салма арамдықты,
Ақиқаттан түңілме.

* * *

Күдігіңді күмілжіткен
Аярлықпен өткізбе.
Ақиқатты мықта жіппен,
Жүрегіңнен өткіз де.

* * *

Мақсатыма жеттім деп,
Өзіңді алдау тым оңай.
Өтірігің бір шығар
Өзіңе де ұнамай.

* * *

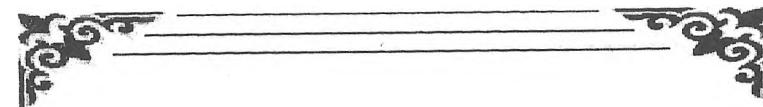
Өтірік өтірікті сүйрей туар,
Шындықты шырылдатып түйрей туар.

* * *

Желді саудалаған,
Елді де, жерді де саудалар.

* * *

Кеудесіне мұң бұққан,
Үрікпесең шындықтан.

Қорықпассың ешқашан
Өтірік дейтін сұмдықтан.

* * *

Аяrlанып келесің,
Алдадым деп сенесің.
Сол сеніммен түбінде
Сендіре алмай өлесің.

* * *

Көкірекке ұрық сепсе арманың,
Орыңдалар ретімен алдағың.

* * *

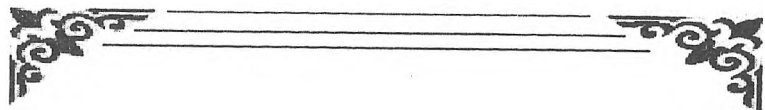
Ақталмаған үмітің -
Жұлынып түскен жүректен
Жапырағындай қайыңның.
Баз кешкендей тілектен
Ең ауыры ол уайымның.

* * *

Соғыстың не екенін,
Ұлы жоқтар білмейді.
Жоқтау дейтін бөтен үн
Құлағына кірмейді.

* * *

Бақытты күнің бар болса,
Уақытың босқа өтпеген.
Бақытты ғұмыр ешкімге
Тұтас болып жетпеген.

Кешу үшін тірлікті,
Зымырап босқа ақса күн.
Жануар де ондай пендені
Ұмытқан өмір мақсатын.

* * *

Мамырда ғұмыр гүл жияр,
Қарашада қылжияр.

* * *

Өткен күнді еске алсаң,
Қауышарсың қайтадан.
Өмір жазы оралып,
Көңіл құсы айтады ән.

* * *

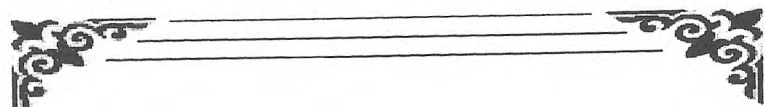
Мойындамай қатеңді,
Шылқит қанмен шекенді,
Бұл жалғанда көрмедім
Одан асқан қатерді.

* * *

Жауыз дағдыланғанға
білек көнді дегенше,
Ауыз дағдыланғанға
жүрек сенді дей бер.

* * *

Дағдыға ерік бергенің,
Еркіңе бұғау салғаның.

Әдетке үнсіз ергенің-
Құл болып күйреп қалғаның.

* * *

Өсекке сену - өзектен алу,
Есекке міну - кезектен қалу.

* * *

Төбеге шықпаған
төменге құламас,
Төбеге шыққанға
төмендегі ұнамас.

* * *

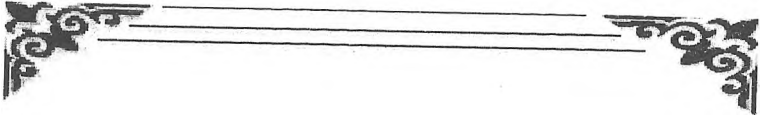
Қорқақ жанды ит қапқыш,
Сенгіш жанды дін тапқыш.

* * *

Ақылды пенде - жай адам.
Арманшыл пенде - бай адам.
Қиялдың құсын ұшырып,
Айына Күнді таяған.

* * *

Сусағанға нәр табылар,
Аңсағанға жар табылар.
Жетесізге сор жабылар,
Опасызға көр табылар.

Ақиқаттың арбасына
Тиеп тастап дорбасын,
Отырады жүз өтірік
Құрып алып малдасын.

* * *

Алтыны көп,
теңгесі көп,
“баксы” көп,
Азынайды-ау әулие боп,
бақсы боп.
Не болар ед, тоқтап қалса бір күні
Арамдықпен ағылатын “ақ шүмек”?

* * *

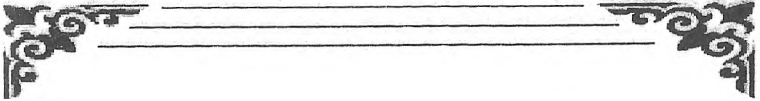
Құдайды қолтықтап,
Құл қылып пірлерді.
Нашарды тартып қап,
Ұнатар жүргенді.

* * *

Өзеурей өңмендеп,
Кимелей кеуделеп,
Жүреді-ау мен-мендеп,
Қаубөрік,
кеукебек.

* * *

Дым демесең,
тілмарсынып зекиді,

Үндемесең,
“ішмерез” деп көкиді.
Қас дұшпанға айналдырып жіберер
Қас қағымда қатар тұрған екі үйді.

* * *

Зымияндық әмиянға симайды,
Айлакерлік ақыл-ойды қинайды.
Айлакерге зымияндық қосылса,
Дүниеге түк жақсылық қимайды.

6

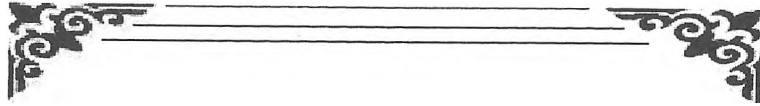
Қуанышың - екі жүзді қанжарың
Батырады ләззат пен күнәға.
Күйінішің тазартады күнәдан
Бірақ оны пешенеңе сұрама.

* * *

Қуаныштан аққан жас
Ақтарады ішіңді.
Күйініштен аққан жас
Күйдірер іш-тысыңды.

* * *

Қуанғанда көпшіл болып
Шыға келер тентегің.
Қайғырды ма,
кекшіл болып,
Шошаңдатар келтегің.

Қуанғанда көңіл билер
Тауың билер,
көлің билер.
Жабыққанда жер тарылып,
Жарық жалған жаныңды илер.

* * *

Паң көңілді жақтырмайды қамкөңіл,
Қамкөңілді түртпектейді талқы өмір.

* * *

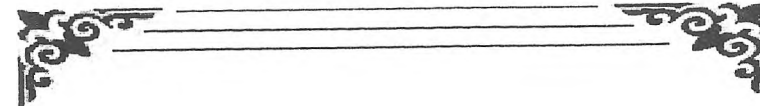
Есте қалмас әсерден
Өсек артық ескіrmес.
Әсері жоқ есерден
Есек артық ес білмес.

* * *

Сүйініштің тасасынан
Шоқпар сілтер күйініш.
Бүгінгі күн түнге айналып,
Кетер ертең күйіп іш.

* * *

Ұлылық адалдыққа сүйенеді,
Ұлылық әділетсіз жиі өледі.
Әділдік - әппақ дүние аққуы ғой
Қараға қабыспайтын киелі еді.

Тәңір тапсаң,
әділін тап.
Тайғағына жолама.
Өз көрпесін жамылып қап,
Айдар сені ол молаға.

* * *

Көкірекпен таза болмай,
Адалымсып тапсыну -
Әуреленбей, мазаланбай
Ұртыңа мұрт жапсыру.

* * *

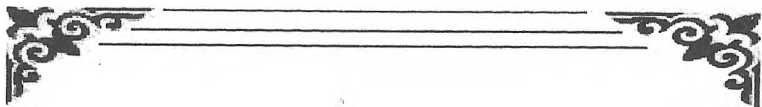
“Өкпем жоқ тұла бойым бәрі бауыр”,
Осыны ұққандардың бәрі тәуір.
Өкпені көпке тегіс бөле берсең,
Түседі жүйкеге жүк ауыр-ауыр.

* * *

Таға берер өкпені,
Өкпең сондай көп пе еді?
Бүйте берсең, қинарсың
Тәңірді де көктегі.

* * *

Ар-ұятың - Тәңірің!
Тәңіріңнен безінбе.
Арды сатса тәлімің,
Бәтуа жоқ сөзіңде.

Тән жарасы тез бітер,
Ар жарасы жазылмас.
Топырақпен көз бітер
Көрден ол кем қазылмас.

* * *

Ары таза адамның
Көп ішінде төрі бар.
Ардан безген наданның,
Жалғыз қалар соры бар.

* * *

Өз еркіңе әмірші,
Өз арыңа құл болсаң, -
Өз ұлыңа тамыршы,
Өз еліңе ұл боларсың.

* * *

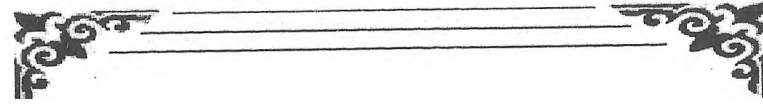
Тазасынан арыңның
Асатұғын асыл жоқ.
Жараланар жаныңның,
Өзіңнен асар қасы жоқ.

* * *

Кір шалмаса арыңды,
Мұң шалмайды жаныңды.

* * *

Қызыл көрдің,
қызығып жұлып түстің,

Қызды көрдің,
қызынып іліп түстің,
Зауалыңа жолықтың көп ұзамай,
Сызды көрдің ішіне ұлып түстің.

* * *

Кенді саттың,
құныстым,
үндемедім.
Ерді саттың,
бүрістім,
дым демедім.
Жерді сатып,
әу, сенат, елді еңіретіп,
Тонадың ғой барымды мүлде менің.

* * *

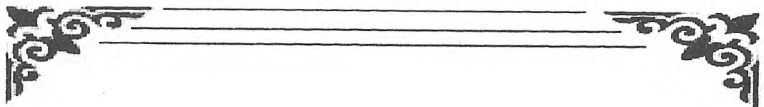
Алдағыңнан ешқашанда түңілме,
“Қызығымның - дей көрме - аулы тым алыс
Қанағат қыл ертеңіңе үңіл де,
Қуанышты күту де - бір қуаныш.

* * *

Қанағат табу - қиын-ау,
Тойымсыз тілек - құйын-ау!
Басты тасқа соқтырар,
Тәубаға кеп ұйымау.

* * *

Көпшік қойып мақтауда,
Асып түсер түлкіден.

Шебер-ау тым таптауға,
Көмейдегі күлкімен.

* * *

Сыпайылық сыр алдырар
Монтаны, ку түрінен.
Жайдарылық нұрландырар
Жанды ерітер үнімен.

* * *

Аяры мол тәтті сөзден,
Қатты таяқ көп артық.
Жылуы жоқ қатты бөзден,
Сыз өткізбес шөп артық.

* * *

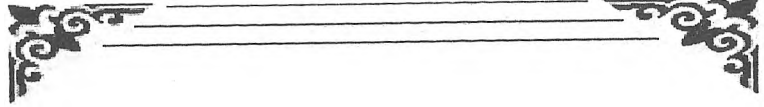
Шешілсе де жейдесі,
Өзгермейді бейнесі.
Түсінгенмен көп жауы
Түсінбейді кей досы.

* * *

Жаһілдің даттағаны да - мақтағаны,
Наданның мақтағаны да - даттағаны.

* * *

Іздегеннің адасары белгілі,
Қозғалғанның бел асары белгілі,
Балалықтан ажыраған адамның
Жауыздықпен жаласары белгілі.

Құлағанға иілген,
Еңсесін биік еттірер.
Жылағанға күйінген,
Төбесімен көк тірер.

* * *

Күн тұрғанда төбеңде,
Түнек қашар ойыңнан.
Төрт құбылаң түгел де,
Уайым қашар бойыңнан.
Күн тұтылып, бақ тайса,
Құтылмассың уайымнан.

* * *

Кез келгеннен табылар
Адамзатқа тән тірлік.
Жамандықпен жабығар,
Жақсылықпен жаңғырып.

* * *

Күліп тұрып,
күйінерсің кейде сен,
Жылап тұрып,
сүйінерсің кейде сен.

* * *

Темірден қатты жоқ дейміз,
Темірден берік адам бар.
Дарынды неге шектейміз,
Нәзік те мықты адамдар?

Сен жасысаң -
Қуанар.
Сен тасысаң -
Қуарар
Бар ғой шіркін ағайын
Пәлелікті қуалар.

* * *

Өзгенің құлағанынан
Баспалдақ табатыннан без.
Өзгенің жылағанынан
Ләззат алатыннан без.

* * *

Құлаған жан сүрінгенге күледі.
Жылаған жан дүбірлі ерге күледі.
Жұлып алар өктемдігі өзегін
Озғандардың дәл өзінен бір елі.

* * *

Ойшыл бөлек тойшыл менен қойшыңнан,
Тайсалмастан жарып өтер қай сыннан.
Тойшың жүрсе топалаңнан той іздеп,
Қойшы шіркін күйкілікке бой сұнған.

* * *

Пайдасы бір күндік,
Зияны жылға азық.
Тойыңды ол қырғын ғып,
Көріңді жүр қазып.

Жылағанның көзі жаман,
Білеміз.
Сұрағанның сөзі жаман,
Білеміз.
Жылаған мен сұрағанды жақтырмай,
Сұп-суық боп сырдаң қағып жүреміз.
Бір көрмеге сыпайымыз, міне біз!..

* * *

“Не нәрсе - деп сұраса, - тырақылық?”
“Әкім - дер ем, - уәдешіл Храпунов!”
Алды-артыңды алдаумен орап қойып,
Өкініштен өзегің тұрады ұлып.

* * *

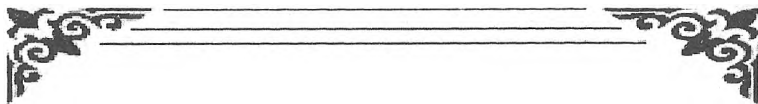
Алаяқ әкімнің
Хатшысы сұғанақ.
Тұмсығы тақымның
Тұрады-ау сығалап.

* * *

Шайтаннан аздырар,
Бикештің таңы артық.
Қаныңды ол қыздырар,
Жаныңды жаңартып.

* * *

Ұлтшыл боп ұрыншақ
Ұрандап жүргені.

Ұлт болып қырылсақ,
Тоқтамас үргені.

* * *

Түйсігі жоқ пендеге
Жақындама,
Ендеме.
Кірпігінен оқ ұшып,
Тік қадалар кеудеңе.

* * *

Қытымыр бастықтың
Хатшысы қандендей.
Шәуілдер қас қып тым
Сәнденбей,
Пәлденбей.

* * *

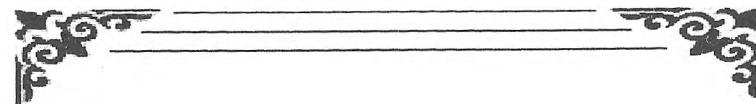
Қасыңнан дос ізде,
Досыңды күндесең.
Жатыңнан қос ізде,
Жақынға сіңбесең.

* * *

Мінсең де жүз атқа,
Жібермей ұзаққа
Жалақор жауыздық
Түсірер тұзаққа.

* * *

Алғысы жоқ пендеден,
Еркелеген ит артық.

Тұра қалар көлденең
Құйрық бұлғап,
Сый тартып.

* * *

Өзімшілдің өктемдігінен гөрі
Қасқырмен айқасқан абзал.
Өзімшілдің “өкпем!” дегенінен гөрі
Қас жаумен шайқасқан абзал.

* * *

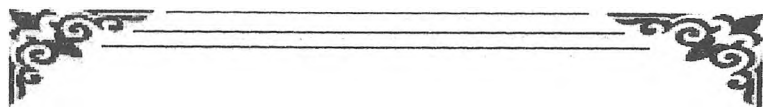
Десің кетіп,
Естен тансаң - өкінбе.
Есең кетіп,
Көштен қалсаң - өкінбе.
Есе қайтар,
Көш түзелер,
Ес бітер,
Десің тауып,
Тұрсаң жаудың өтінде.

* * *

Дананы күндейді
Шалағай шалалық,
Ағаны тілдейді
Шолақ ой - балалық.

* * *

Арыстанның ақырғанынан да
Жансыздың сыбырлағаны қауіпті.
Қасыңның шақырғанынан да
Досыңның сыр ұрлағаны қауіпті.

Жақтырмаймыз,
“Доғал” дейміз кісіге.
Таптырмаймыз,
“Жоғал!” дейміз кішіге.
Білімі мен білігі жоқ әкімге
Ұмтыламыз асыға да үсіге.

* * *

Уәдемен қор қылды,
Әкімім өтіле.
Теспей-ақ мұрнымды
Сап қойды көтіне.

* * *

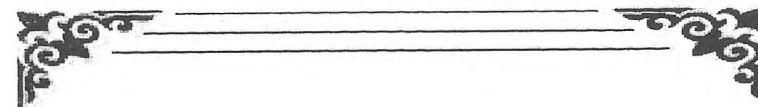
Желікмас күштінің
Хатшысы - қарағы!
Асты - күн
Үсті - күн.
Шөл басар шарабы.

* * *

Ақынға мылтық бер,
Көмейін жұлғанша.
Батырға ынтық бер
Еркін ап,
Сынғанша.

* * *

Ағайынның аласы -
Күйген оттың шаласы.

Жаудан бетер жаралар
Бықсығы көп табасы.

* * *

Мықынсыз бикенің
Мықыны билегіш.
Жүйесін жүйкенің
Қамырша илегіш.

* * *

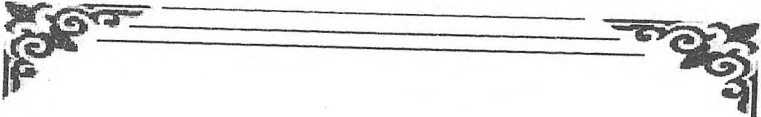
Бір әкімнің шешесі өліп еді,
СМИ біткен қан құсты.
Бір ақынның жұлдызы сөніп еді,
Үйіп-төкті қарғысты.

8

Сезімнің серіппесі әлі мықты,
Елемес иықтағы кәрілікті.
Тақымнан байтал бөксе шығып кетіп,
Аңдаусыз құмға аунатар бар үмітті.
Қара көз, қайқы кірпік отқа айналып,
Қадалар ет жүректі шоқтай қарып.
Сол кірпік басқа еркекке аунап түссе,
Ет жүрек мұрдем кетер тоқтай қалып.

* * *

Зарымен жан сыздатқан жаралының
Шамырқан,
Шарт-шұрт сынып,
Шала бүлін.

Қызыққыш ұрғашының жиырма бесі
Не ғылсын алпысыңның даналығын.

* * *

Сезімді билей алмай санам талып
Алысып,
өртке оранып, барам жанып.
Аямас аярлықтың ызғарымен
Соңғы отым жас боп ақты тарамданып.

* * *

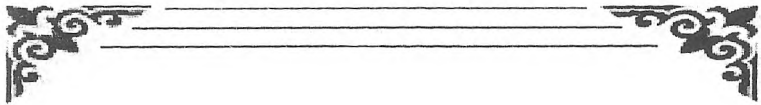
Не болған аласұрған сезіміме,
Тоқпақтап,
Таптап берген төзіміме.
Тынымсыз жүрегімді сумаңдатып,
Тоқтаусыз у құсамын өз ініме.

* * *

Көргенде ұрғашының мекерлігін,
Түсіндім дүниенің бекерлігін.
Исінбей арам жастың иісіне,
Илікпей биігінен өтер күнім.

* * *

Қыран көз күрт қадалып ұрғашыға,
Баламның ғашық болдым құрдасына.
Сандалтып сайқал күлкі,
сан соқтырып,
Сап қойды сақинаны бұл басыма.

Алды қызық ғұмырдың,
арты - уайым.
Жастық өтсе,
сенделтер қарты дайын.
Жар басында жер басып жүрген кезде
Жалғандыққа телміртпе, жар құдайым!

* * *

Бұлбұлым болмай-ақ қой бағымдағы,
Жастықтың жаңғырады жанымда әні.
Ақ балтырың қылаңдап еніп кеткен
Сағынам сылаңдаған сағымды әлі...

* * *

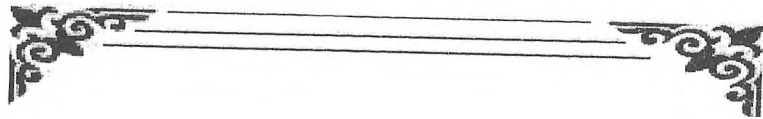
Жебірім бар симайтын Алашыма,
Темірім бар төзбейтін ағашыма.
Өмірім бар килікпес берешіге,
Бас шұлғитын қызыл көз алашыға.

* * *

Көкжиектің жантайса шетіне Күн,
Бекер өткен сәтіме өкінемін.
Жаз бен күзі жұртына тастап кеткен
Кім аяйды Уақыттың жетімегін?

* * *

Ай туғанда ұмытып Күнді неге,
Аласұрып іздейміз кімді неге?
Сол кімінді бүгінде бір аңсамас,
Тілім-тілім жүрегің мұңды неге?

Мен сені Айым дегем,
Күнім дегем.
Менімен Жер де бірге дірілдеген.
Торында кәріліктің тұтқын бопсың,
Шортандай ешбір ауға ілінбеп ең.

* * *

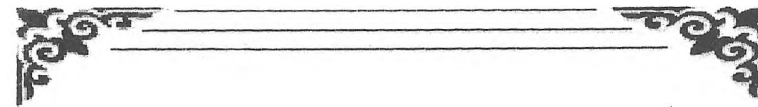
Қоғадай қас-кірпікпен көмкерілген,
Қара көз ашылып қап,
төңкерілген.
Жұтылып кете бардым құрдымына, -
Шала бер құрбандыққа, көнтерің - мен!

* * *

Ілесіп батқан Күнге,
атқан Айға.
Қыдырдық қызыл гүлді ақ тоғайда.
Аққа да, қызылға да селт етпейсің,
Кәрілік бұйырғанда бақталайға.

* * *

Қойған соң құдай саған көрік беріп,
Елтідім,
естен тандым,
еріп келіп.
Сен мені көппен бірге қосақтадың,
Жүректі бәрімізге бөліп беріп.

Мен сені “қалқам!” демен,
“Еркем!” демен.
Үн-түнсіз естен тана өртенген ем.
Күлімен күйген тәннің тұшынамын,
Діңкемді құртып едің “Ертеңменен”.

* * *

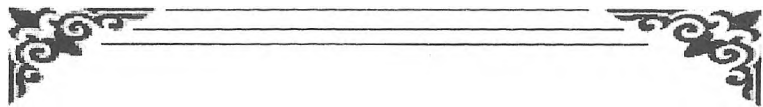
Қараймын қара көздің аумағына,
Жалт етсе -
Әлем кетер аударыла.
Апырай, қабақтан қар жауғаны ма,
Кірпіктер айналды ма жауларыма?
Мұз қатып Далам менен Тауларыма!

* * *

Қадалып жебе-кірпік өңменіме,
Бір елес
Талай мәрте енбеді ме.
Мәңгірген махаббаттың маралымын,
Ел куә
Тұяқ серппей көнгеніме.

* * *

Танауым жыбырлайсың неге сене,
Апырай,
Сол бір тұстан жел есе ме?!
Танауым!
Жантаймашы, қартаймашы
Өгіздің тұмсығына теңесе де.

Ұстатпай кетіп еді іздегенім.
Көлінде көп өксіктің жүзген едім.
Сығыраңдап,
бүкшиіп сол сұлуым
Алдымнан шыға келді күзде менің.

* * *

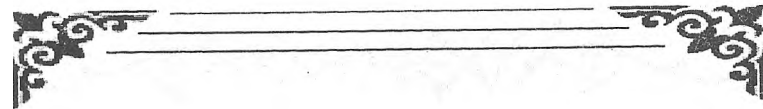
Қапасында қаланың қиналамын,
Ести алмай әуезін күй-даланың.
Қара көздің қиығын аулау қайда,
Қас-қабағы әкімнің -
сый қонағым!

* * *

Ай жылжиды,
жыл озады.
Күн жүгірер тоқтамай,
Бас қылжиды,
әр тозады.
Өтті ғұмыр!
Вот қалай!

* * *

Сүю үшін, күй үшін
Сүйінішін, күйінішін
Шын азамат арқалайды
Аққа басын ию үшін.

Жауқазын еді-ау - жастығым,
Қар төсін тесіп жарқ еткен.
Күз келіп, бойды басты мұң,
Қарттық боп кенет сарт еткен.

* * *

Алмас қылыш - қайран жастық
Тіліп түсер тасты да.
Отпен, шоқпен майдандастық
Жер мен Көкті мас қыла.

* * *

Қайран жастық - өмір әні
Бар әлемді ұйытқан.
Кәріліктің қоңырауы
Соқты-ау қанды суытқан.

* * *

Жылжып кеткен жиырма бес-ай!
Жеткізбессің сен енді.
Қылтиса да қырдан неше Ай
Жылытар ма денемді?

* * *

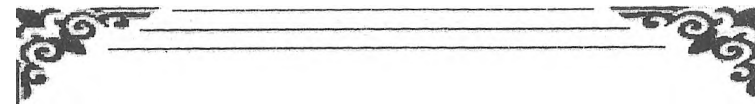
Жастық шақтың қызуы
Қояды тез сезіле.
Түзетуі,
Бұзуы
Жарасады өзіне.

*Жетілерім - жегілерім,
Жеңерім һәм жеңілерім.*

Тәлкек еткен адамды заманым ба?
Жақсыны орап алып жүр жаманым да.
Табынады мықтыға мың-мың әлсіз,
Бағынады ел түгіл заң ағымға.
...Алашыма боп алып “үлгі” тегі,
Шыбындатып, шұлғытып, мүлгітеді
Машкевичтей, Митталдай “жаңа тұлға”.

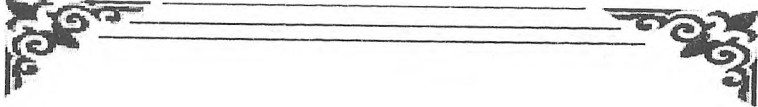
ЖЕТІЛЕРІМ - ЖЕГІЛЕРІМ ЖЕҢЕРІМ ҺӘМ ЖЕҢІЛЕРІМ

Бақ қонбады,
Бап кетті.
Қырау шалды ақ бетті.
Көкейдегі көп ойды
Күз ызғары ап кетті.
Өз өзінен күрсінер,
Көкірекке мұң сіңер
Қайырымсыз шақ жетті.

Алланың ұстағандай ақ шыбығын,
Көңліңнің көлеңкелеп тапшылығын,
Көз жастан алтын құйып алғаныңмен
Не пайда болмаса түк жақсылығың.
Шындықтың шырылдатар дауылы кеп,
Құйғанда әділеттің жауыны үдеп,
Көзіңнен бір-бір ұшар жақсы күнің.

* * *

Құм астынан көз ашып ед гүл шығып,
Жалғасты да,
Жармасты алға тіршілік.
... “Саинды” өрлеп келе жатыр бойжеткен
Қара көздің қызыл жасын бір сығып.
Дауыл соқты шатырларды құлатып,
Шаң-құйынын шартарапқа шұбатып.
... Көк Тәңірі күйінді не күрсініп?..

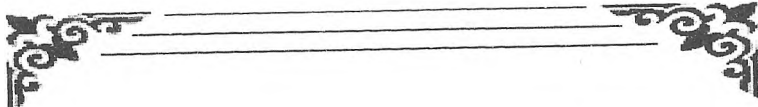
Ұзақ тартып тұр бүгін
Бір күнімнен бір күнім.
Ұсына алмай, күрсінем
Қара көзге қыр гүлін.
Нәрін жалмап көңілдің,
Көлбеңдетер өмірдің
“Күз!” дейтұғын сұмдығын.

* * *

Қағылса иек ызбарлана сақтай ым,
Түс-түс жақтан жамырайды жаппай үн!
Аспан жерге аунап түсіп әп-сәтте,
Болмас нәрсе бола қалар дап-дайын.
... Уанған боп,
Қуанған боп өтірік,
Ішім жылап, үнсіз, тілсіз өкіріп,
Қайталаймын парламенттің “Ләппайын!”

* * *

Сұлулықпен сақтаймыз деп Әлемді,
Күй де шалдық,
Асқақтаттық әуенді.
Ал сұлулық сиқырлана сылқылдап,
Айдап салды бір-біріне әр елді.
Әспеттеумен, әлпештеумен әсемді,
Кәрі де өлді,
Пышақтасып жас өлді.
... Сұлулыққа сұқтана бер ал енді.

Алтынды емес,
Мысты алдым.
Аласардым, қысқардым.
Бұрынғыдай елікпен
Әуеніне құстардың.
... Жүрегімді жұлқыңтар,
Тұсаулы ерікті бұлқыңтар,
Шығар бір күн күшті Арғын.

* * *

Қараңызшы дүниенің ғажабын:
Қақ бөлінді жаңғақтай боп қазағым.
Бір жағының асығы алшы түскенмен,
Бір жағының нар көтермес азабын.
Екі қолға күрек таппай біреуі,
Екіншісі қиғанда оның тілеуін,
Шер жамылды кеудемдегі таза мұң.

* * *

Азамат едім, нар едім,
Тар емес едім, бар едім.
Қисайғанды құлатпай,
Тіреп бір қалар жар едім.
... Жалтақтауды үйрендім,
Уысына түстім, илендім
Шенеунік дейтін төренің...

* * *

Жалын атқызған жастығым,
Қызыққа тоймас мас күнім

Тұзағында бұлқынған
Бұрымды менен шаштының.
Қара бір түнде жатпайтын,
Қара көздерді мақтайтын
Көмейден бүгін қашты үнім.

* * *

Қашып әбден сүреңі,
Көршімнің иті үреді.
Ауыра ма екен оның да
Ауырмас дейтін жүрегі?..
... Жетсе дағы азат күн,
Азабы көп қазақтың
Қаңсып жатыр күрегі.

* * *

Өзгелерге иіліп, бүгілгенім,
Жанымды ұстап,
Жалпаңдап жүгіргенім,
Өксігімді күлкіммен бүркей алмас
Тірлігімнен бүгінгі түңілді Елім.
Онда-мұнда тығылып, жортқаныммен,
Қорқыттай боп ажалдан қорыққаныммен,
Тас төбемнен бәрібір үңілді Өлім.

* * *

Балталыға ілестім,
Қалталыға ілестім.
Сіңір түспей аузыма,
Аштан қаттым,
Сірестім.
... Біреу үйін тонаған,
Біреу күйін талаған,
Қирап қалған трестпін.

Жасым озса - несі мін,
Елге әйгілі есімім.
Тербетемін әлдилеп,
Жыр-сырымның бесігін.
... Жас иісшіл әуреммен
Жаңылыссам тәубемнен,
Хақтан, Соттан кешірім...

* * *

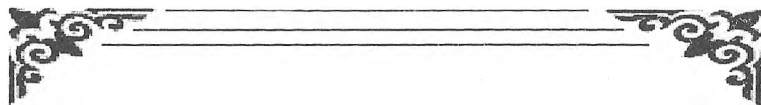
Ала жібін аттаған адалдықтың,
Масағындай мен қалғам тәмам жұттың.
Батысың мен шығыстың сығындысы -
Аты-жөні белгісіз ғаламдықпын.
Тілім бөтен,
Дәстүрім - қырық жамау
Айуанға дос,
Мінез бен қылыққа жау
Алыс кеткем аулынан Адамдықтың.

* * *

Жасандылау шыға ма әлде күлуім,
Жоғалды ма жүректегі жылуым?..
Амалсыздан кезек-кезек жұтамын
Күзгі өмірдің бір шәрбатын, бір уын.
... Қалталының таз төбесін сүйеді,
Бүгін маған қышытпайды иегін
Кеше ғана өліп-өшкен сұлуым.

* * *

“Сал былай!” деп газ бен мұнай құбырын,
Ресейдің дірдектеткен дүбірін,

Естігенде,
Оралар деп кешегім,
Қорқынышпен қойындасты ғұмырым.
“Ортақ өгіз құрысын!” деп шоқ басқан,
Төнбесін деп бұрынғыдай кекті аспан,
Шын еркіндік аңсағанның бірімін!

* * *

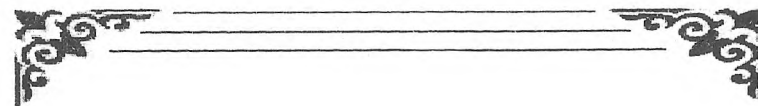
Азайған соң түрде нұр,
Қалғып, мүлгіп тұрды өмір.
Ғажабы мен мазағы
Қарсы келді бірге бір.
Күншіл қастар сұлатқан,
Шыншыл достар жұбатқан
Жүрегімде жүр не бір.

* * *

Босатқан соң іргені,
Білінбеді кіргені.
Әдетіне айналды
Етегімді түргені.
Бәрінен де батқаны -
Құдай тұтып жатқаным
Байытып ап кірмені.

* * *

Батсам болды түнгі ойға,
Тұтанады мұң бойда.
Аласұрған Алаштың
Зарын тыңдар күн қайда?
Әр елге бір дедектей,
Болды-ау нағыз жәлептей
Тиіп шыққан мың байға.

Қайғым көп, қабағымды жаба алмайды.
Өксік көп, өңім бірақ жоғалмайды.
Қасым көп, досым болып құбылатын,
Жүргенім аман-есен - оған қайғы.
Атақты үйіп-төгіп алғанымен,
Тағында олар шөгіп қалғанымен,
Бәрібір Сматаев бола алмайды.

* * *

Көлегейлеп көркімді,
Баса киіп бөркімді,
Ой-бойымды шынжырлап,
Бұғауладым еркімді.
... Қанатындай қырғауыл
Алау-жалау бір дауыл
Тұтатар ма өртімді?..

* * *

Өкпем аз, көбейіп тұр өкінішім,
Кебініп өкініштен бекіді ішім.
Жалғанды жалған тірлік жалмап жұтып,
Жетпеді Құдайға да өтінішім.
Аярды аңыратқан,
Күңіrentкен,
Күтемін әділетті Құдіреттен.
Сол менің тірегім һәм бекінісім.

* * *

Ит ұстадым қасқырдан,
Мәтүшкемен бас құрғам.
Төсегімді, төрімді
Шүршітіме бастырғам.

Балтыр қанап,
Тіл өліп,
Қытай қаптап, шіреніп,
Болып барад бас құрбан.

* * *

Арпа, бидай, малы бар,
Жаңбыр, бұршақ, қары бар.
Азаматы ем Алаштың
Жаз жайлауын сағынар.
Бүгін соның бәрінен,
Кеудемдегі әнімнен
Кендемін
һәм пендемін
Шығар-шықпас жаны бар.

* * *

Жаттан тауып жақынды,
Жауға балап ақынды,
Келемеждеп ел-жұртын
Айтатындар “мақұлды!”
Өгей етіп негізді,
Итке, құсқа жегізді
Адал ас пен ақымды.

* * *

Адам едім,
үрмейтін.
Ырылдауды білмейтін.
... Бұлғаңдатар құйрық жоқ
Құйрықтыны күндейтін.
Сығалаймын тесіктен,
Қыңсылаймын есіктен
Мың жылда бір кірмейтін.

Жолын тосар анталап,
Байы - бай-ақ,
Қалталы-ақ!
Жас тоқалды жасырар
Жұрт көзінен қалқалап.
... Қарашы ару пайымын:
Көзі тайса-ақ байының,
Аунап түсер шалқалап.

* * *

“Төлесе тек ақысын,
Шығарамын боқысын!”
Деп қаптады өзге жұрт
Көбейген соң оқысым.
Қандай ғана батырмыз,
Жинап алып жатырмыз,
Әлемнің бар қоқысын.

* * *

“Жер берем - деп - күнестен”,
Маңғазданған, сірескен.
Көк Тәңірге қосылып,
Баспен көкті ол тірескен.
... Таланғанда Даласы,
Бәрінен құр қап Алашы,
Жұрдай болды үлестен.

* * *

Тәлкек еткен адамды заманым ба?
Жақсыны орап алып жүр жаманым да.

Табынады мықтыға мың-мың әлсіз,
Бағынады ел түгіл заң ағымға.
... Алашыма боп алып “үлгі” тегі,
Шыбындатып, шұлғытып, мүлгітеді,
Машкевичтей, Митталдай “жаңа тұлға”.

* * *

Үйрендік пе арды, жанды жалдауды,
Үйрендік пе мұртқа ұртты жалғауды.
Дауасындай, ауасындай науқастың
Сіңіп жатыр арам ас пен мал даулы.
... Жүріп жатқан аш, жалаңаш азапта,
“Жұмақтасың!” дейміз аңқау қазаққа.
Жұртты солай үйрендік тез алдауды.

* * *

Бармай Жұлдыз, Айға да,
Тұрмыс кештім жай ғана.
Аспан түгіл тұтам жер
Аспай қойды пайдама.
Түсірместен маған Күн,
Бар қызығын Даламның
Көріп жатыр қаймана.

* * *

Жүгірдім, жарыстым,
Күрестім, алыстым.
Лапылдап озушы ем,
Өртімен намыстың.
Көзден нұр тайғанмен,
Қанды су шайғанмен,
Жанымда бар ұшқын.,

* * *

Көрмегелі Тобылды,
Ұмыт болды тобылғы.

Қара пальто кидім де,
Ауыстырдым тонымды.
Өзгерткен соң түрімді,
Өгей тілім бүгінгі
Қайнатып тұр сорымды.

* * *

Өзі түгіл ауылымның ізі жоқ.
Кеудеме - шер,
Қадай салды жүзіме оқ.
Алабота басыпты әкем ауласын
Ошағында алауламас қызыл от.
... Суырып ап дәл кешегі жұмақтан,
Қыр қазағын сенделткен де шұбатқан,
Жеткен тағдыр “Ақтабанның” сызы боп.

* * *

Қара көзден қан аралас жас ақты.
Көрігі келем қанды қара қасапты.
Аламанға қосқан Құлагерімді
Батыраштар бір емес-ау, бес атты.
Күншіл қазақ көре алмайтын озғанды,
Үкілейтін азбан менен азғанды,
Көмейлетіп өксігімді асатты.

* * *

Елжіредім, езілдім,
Бар қызықтан безіндім.
Соны ойлаумен ояндым,
Сол деп жатып көз ілдім.
... Үн орнына құм берді,
Күн орнына түн берді.
“Махаббатын” сезіндім.

Орыс жағып алауын,
Пісірді өзбек палауын.
Ортама әкеп қонжитты,
Жұлдызды АҚШ жалауын.
Иіс аулатып, сүзгізіп,
Әркімге бір бұзғызып,
Дал-дұл болды танауым.

* * *

Анау - Ақ үй еркесі.
Мынау - Билік серкесі.
Омырауларын соққанда,
Солқылдайды жер төсі.
Өзіне үлес бөлерде,
Өзгеге тамшы себерде,
Білінеді келтесі.

* * *

Мекиенін бүрді әтеш.
... Жеткізбек боп тұр кекеш
Қасындағы аруға
Өткіз деуді бірге кеш.
Айтқызбастан арызды,
Тұрып қалған тәрізді
Тамағында кір көмеш.

* * *

Тас төбемнен төніп тұрған төрем көп,
“Ойыңды да, сойыңды да көрем!” деп.
“Ойың, сойың мендік болса, пақырым,
Қалауыңды сұратпай-ақ берем!” деп.

... Қимылдатпай қойғаннан соң қайтейін,
Тұрған бойы табаныммен әйтеуір
Қара жерге кіріп барам тереңдеп.

* * *

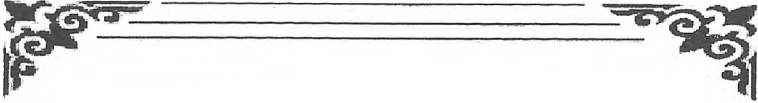
Қашық деп ем алысты,
Жақын деп ем танысты.
Алыс болмай қашығым,
Қас боп таныс қарысты.
... Бір-ақ тұтам - Дүние,
Сол Дүниеге кім ие,
Тындыратын бар істі?

* * *

Иілгенім - сынғаным.
Тыйылғаным - тынғаным.
Өзегіме кептелер
Өзге тыңдар мұңды әнім.
Иілмедім - алыстым.
Тыйылмадым - қарыстым.
Елім дедім - тынбадым!

* * *

Екі иығын жұлып жердей жұлқынып,
Жолдағысын езіп, жаншып ұмтылып,
Басты, жасты,
Қанды, жанды шыңғыртып,
Жұтқан сайын араны өсіп, ынтығып,
Көз тоймайды бір құнығып алған соң,
Тіл қоймайды бір сұғынып алған соң,
Жасырғанша тұл мәйітін құм тығып.

Елемесе Ел сені,
Зіл басады еңсені.
Өкшелейді ізіңді
Өзімшілдің өңшеңі.
... Жатқан жерден тұра алмай,
Сілкінесің қырандай
Жас арудың келсе үні!

* * *

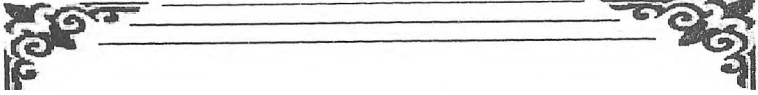
Аялаушы ем пір тұтып ұрғашыны,
Ұрғашы боп адамның жүрді асылы.
Жүректі ұстап қолыма кетуші едім,
Сылдырына ілесіп сырғасының.
... Сыңғырынсыз қалқаның көз ілемін,
Қарқылындай қарғаның сезінемін
Бір кездегі ақ аяш құрдас үнін.

* * *

Шарапқа шомылғаның қандай жаман,
Билейді дөңгеленіп Тау мен Далаң.
Дүрілдеп бұршақ емес, жаңбыр емес,
Төбеңнен топылдайды жауған адам.
Ішіңді ақтарардай лоқсық туып,
Мысыңды жапырардай өксік буып,
Ұқсайсың тұтқын жанға жау қамаған.

* * *

Бас емес-ау бас деген,
Сыра іздейсің сәскеден.
Аяғыңа мінбейді

Қиралаңдап мас денең,
Тартқызып көп сазайды,
Сап-сау күнім азайды,
Достасқалы Васкемен.

* * *

Артса да зілін тағдыр иініме,
Күйінбен іштегі дерт, күйігіме.
Өзгелер өмір бойы жете алмайтын
Бір сәтте шырқап шыққам биігіме.
Елімнің қадір тұтар киесінің,
Жүректе сақтап жүрер иесімін.
Жетеді берсе атымды “Киігіме!”¹

* * *

Қырауы көп күз бүгін,
Мол шуағын үзді күн.
Төбесіне қар түскен
Іздер екен бізді кім?
... Жас кездегі жемпірін
Киіп апты кемпірім.
... Еске алды ма қыз күнін?

* * *

Төксем де шермен үнімді,
Ұғатын дос жоқ мұңымды.
Мұртымен сипап жарамды,
Бұлтымен жапты Күнімді.
... Жампозын атып құлатқан,
Зарлатқан жұртын, жылатқан
Жерінтгі-ау тірлік бүгінгі...

¹ Киік стансасы

Кешке ауысты таңертем
Әже болды ақ еркем.
Баяу ғана көлбеңдер
Көпке әйгілі көлеңкем.
Бәсін білем бағамның
Алтын емес,
Адаммын,
Қазып алмас мені ертең.
Танып алар кең өлкем.

* * *

Кетіп жатыр,
Өтіп жатыр пенделер,
Тыңайтқыш боп көк пен шөпке жерде өнер.
Топырақ боп тозады бір түбінде
Азаматын сыйлай білмес кеңделер.
... Шіренгендер биігінде тағының.
Иегінен босап түсіп жағының
Қара жерге аттанғанын ел көрер.

* * *

Пәк сәби ғой - Ел деген,
Мейірімге шөлдеген.
Тарыққанды жұбатар
Кәусар суы - болды өлең.
... Төнсе Еліме төрем көп,
Көмейіне өлең боп,
Жата қалам көлденең.

* * *

Жұмбағын дүниенің кім шешеді?
Шеше алмай пенде шіркін күн кешеді.

Тырбаңшыл бишараның иығына
Батпандап қайғы-мұңы мінгеседі.
... Мықтылар мықтап, нықтап сәнді өмірін,
Байғұстың келеке етер қамкөңілін
Тәңірдің болмаған соң ілгешегі.

* * *

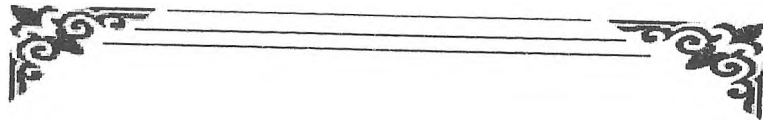
Қалған соң мінерден,
Кеудемнен мұң өрген.
Күзімнің сұр бұлтты
Төбемнен түнерген.
Қалқамның жүзі жоқ.
Арқамның тұзы көп
Тұйыққа тірелген.

* * *

Арыстарым-ай, Азаматтарым!
Жадымда мәңгі қазақы аттарың.
Алаш боп Алаш қалуы үшін
Кештіндер сендер тозақ оттарын.
... Тәуелсіз елдің тәуелді жұрты,
Арылмай жадау әуелгі сұрқы,
Жаңғырта алмай жүр қазақ “Аттанын!”

* * *

Лебінен әппақ білектің,
Селк еттім де, дір еттім.
Суырып алды-ау періште
Ішінен қара түнектің.
... Жыпылық қағып көздерім,
Айта алмай қалдым сөздерін
Баяулап соққан жүректің.

Көңілім қалып көп елден
Жаным жүдеп,
Көнерген.
Тарыдай сеп таппадым
Ой-бойыма себерге ем.
... Алашқа тән арыммен,
Ерегісшіл барыммен
Қайта туып,
Көгергем!

* * *

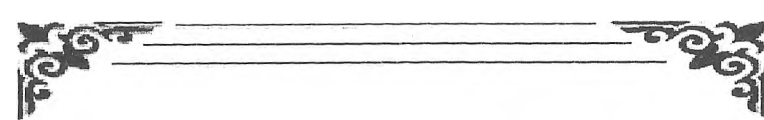
Тоқ айғырды тепкілер құлыншағың,
Мен өзіңнің, қазағым, - ұрыншағың.
Қар астынан жарқ етер бәйшешекпін
Шыға келер қылтиып, жылынса күн.
...Құлыншақты бұғаулап жүнді қолдар,
Бәйшешекті бұраулап жұлды қолдар.
... Туған жердің бүркеді нұрын сағым.

* * *

Сәл нәрсеге иланатын қазақпыз.
Сүттен ақпыз.
Судан да біз таза-ақпыз.
Томдарымды шығарам деп, мұрнымнан
Төрт жыл болды сүйрегелі “Қазақмыс”.
... Сұрағанға қалталының - бәрі үстем.
Уәдешіл қорлық көрдім кәрістен.
... Көрінгенге қол жаюмен - мазақпыз.

* * *

“Айға ұмтылған арыстанмын!” деген ем,
Төмен түсіп келем бүгін төбеден.

Ата-баба ізі жатыр алдымда,
Бұлтақтатпай келе жатқан көнеден.
... Бұра басып көріп едім - құлағам,
Тұра қашып беріп едім - жылағам.
Өмір осы - тістеуік те тебеген.

* * *

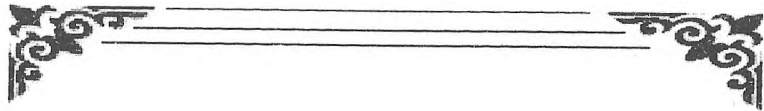
Сормандай ек не деген,
Жайылмайды керегем.
Көшке мінер шобырым
Ұзамайды сөреден.
... Ұлы көші үзілген,
Шаң шұбырмас ізіңнен
Кездеспес ед дәл бүгін
Қыз Жібек пен Төлеген.

* * *

Деуші едім көргенімнен көрерім көп,
Өмірден аларым аз, берерім көп.
Көргенім мен бергенім азайды ма,
Арулардың дуылдап ерері жоқ.
... Кеудемді дүбірлеткен басылып ән,
Жарқ еткен қара көздің жасынынан
Көзімнің тұтанбайды кенерінде от.

* * *

Шашып шуақ шимайын,
Көктегі Күн сүйді Айын.
Айға ұмтылып арманым
Күнге батып күйді ойым.
... Ой жеткенмен ғарышқа,
Арман әлі алыста
... Желкені үзер “сый” дайын.

Өтеді-ау бір күн зулап қайран өмір,
Ізгілік, зұлымдыққа майдан өмір.
Күнәң мен кінәң басып кете жаздар
Қарасаң жан-жағыңа жай ғана бір.
... Ей, ұлым!
Қапы қалмай, осы бастан
Жатарын жадыңа тұт тосып Аспан.
Сондықтан ойна да біл,
Ойлана біл!

* * *

Талақ еткем Күнді мен,
Тапқаннан соң түнді ірең.
Өзімді өзім күндеумен
Өзгелерді күлдірем.
Жатқа жалдап жанымды,
Шалажансар арымды
Қармағына ілдірем.

* * *

Шарлап Тау мен Даламды,
Тоздырушы ем табанды.
Қазақ деген атыммен
Таң қалдырып ғаламды!
... Тауымды өзге жайлады,
Далам - жаттың аймағы.
Мен ұстадым жағамды.

*Жалғамас боп жұмыр жерді аспанға,
Құрық салдым баллада мен дастанға.*

...Аңырап боздап,
Жапанда жалғыз қалғандай.
Кеудемде - жалын,
Ақыл мен естен танғандай.
Шыңғырып жаным,
Шырқырап даусым шығанға.
Шақыра бердім,
Шақырдым қызды жан қалмай!..

АЛАУ-АРУ

Баллада

Осы оқиғаны Тула қаласындағы металлургия зауытында істеп жүргенімде бір горновойдан естіп едім. 1916 жылы зауыт иесі швед магнатының тапа-тал түсте ұрлап әкетіп, зорлап жасаған қиянатына шыдамаған он алты жасар қыз он тонналық нән қазандағы ыстық шойынға құлап түсіпті. Сұйық шойыннан сол сәтте ақ шөкім түтін желпіп қана ұшыпты. Сол ақ шөкім бұлт алыс аспанға ұшып кеткен кінәсіз арудың пәк бейнесі боп көз алдымда елестейді де тұрады.

Автор

Елес қана...
Өңім бе әлде,
Түс пе екен?
Ақ жалынға неге ышқынып түсті екен?
Нән қазаннан желпіп ұшқан ақ шөкім -
Арман ба екен?
Ақ шағала құс па екен?

* * *

Атылады сары ала шоқ,
Ақ ұшқын.
Ақұшқынға сіңіп кеткен алыс күн.
Өмір-өлім -
От - өзеннің қос беті,
Өмір-өлім мөлшерінде-ақ қарыстың.

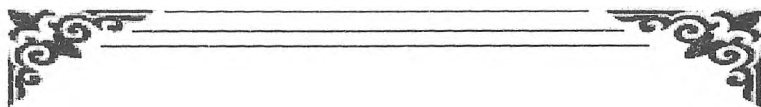
Көбелек - шоқ,
Шоқ - көбелек тынбастан,
Домна маңын ысыл, гуіл үн басқан.
Ирелеңдеп жылан-шойын жүгірді,
Будақ-будақ көк түтінмен сырласқан.

Сар-сар,
Гүр-гүр...
тыншымайды балқымам.
Балқымадан бипыңдайды шалқып ән.
Үнсіз жүрген горновойға тіл бітті,
Қаймақшыған сұр металды қалқыған:

Байқа, шырақ!
Бұрын бір қыз құлаған...
- Қашан? Қалай?...
- Жоқ, бауырым, сұрама.
Дүние неге туламайды долданып,
Бір-ақ сәтте жоқ болғанда тірі адам?!.”

Елес буды...
Өңім бе екен,
түс пе екен?
Сол қазанға неге байғұс түсті екен?
Өзін-өзі сұйық отқа атқандай
Қандай ғана ауыр азап қысты екен?

Үндемеді ол,
үндемедім,
қыспадым.
От боп балқып, батып кетті қысқа күн.
Қара бүркіт -
Қою түтін төбемде,
Қарсы алдымда жалпылдайды құс - жалын.

“Байқа шырақ!”
Сақтандырар мың ұшқын.
Мың ұшқынмен тіл табуға тырыстым.
Ұшқын - шоқтан көкіректе от маздап,
Дүрмегіне кеттім еріп жұмыстың.

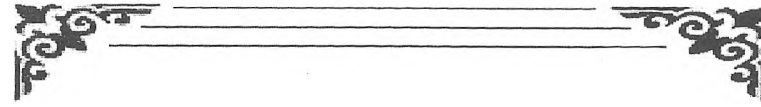
Дулығалы алыбындай аңыздың,
Балқыманы баптап талай ағыздым.
Сұр шойынға моншақ-моншақ секіртіп,
Шыжылдатып маңдай терді тамыздым.

Шар болатты деммен,
термен суардым.
Суардым да,
шыңдадым һәм қуандым.
Сол домнамның өңешінен сондайда
Көрінгендей сезетінмін туар күн.

Еңбек жырын әлдилесе ән кернеп,
Ұшқын - қашау білегіме салды өрнек.
Жұмысшымын -
қолда күрек,
жоқ тыным.¹
Құлшынысым құтырады қанды өрлеп.

Талпындың ба биік мақсат,
жеңіске.
Қажыр, ойды арна түгел тек іске.
Жүрегінді домнадан да ыстық қыл,
Адалдықты арамдықпен бөліспе.

Сол жылумен зұлымдықты аласта,
Талшық таста
жаны - кедей,
ары - ашқа.

Махаббаттың алауына оранып,
Атың шығар алқалаған алашқа.

“Байқа!” - дейді үзік-үзік жалғыз үн.
От - өзеннен сақтандырып жалғзын.
Қапелімде...
шоқ шарпыды кеудемді...
Еміс-еміс құлағымда қалды ызың.

* * *

Елес - түбіт.
Мен түбітті түткендей,
Өң мен түстен әлдекімді күткендей,
Мұз бен отқа кезек қарып жанымды,
Жан ұшырдым,
Жан шырылдан түк те өнбей.

Кірпігіме арқандалып бір елес,
(Елес бар да, басқа тірлік түк емес).
Мұңын, сырын ақтарардай тек маған
Көлбеңдейді,
Көз алдымда тірі елес!

Сұрақ болып ытқып шығып сыр - тамшы,
Қара көзде мөлдірейтін бір тамшы.
Сұр шойынға айналатын әп-сәтте,
Сұр шойынға айналатын сұр тамшы.

Жалын - қыран қанаттарын қаға ма?
Алау - айдын.
Жан ұшырам жағада.
Түйнек өксік тығылады көмейге...
Ақ айдынға шаншылады шағала!..

Шағала емес!
Шағалам - қыз,
Сезем мен!
Үн шықпайды ерінімнен кезерген.
Бітеу кеуде зар толқынын жаңғыртпай,
Безеу жүрек безек қақпай безерген.

“Ақ жүрегін ақ айдынға атты кім??”
Баяу желпіп қалықтайды ақ түтін.
Ақ түтінге оранды да, солқ етіп,
Аспанымнан аударылып батты күн.

* * *

Аңырап боздап,
жапанда жалғыз қалғандай.
Өң менен түсте
Елеспен жетер армандай.
Шырқырап жаным,
Шарқ ұрып даусым шығанға,
Шақыра бердім,
Шақырдым қызды жан қалмай.

Үміт пен күдік тайталас түсіп таласып,
Таласып жатты өң менен түсім таң асып.
Жалтаңдай бердім желбіреп ұшқан ақ бұлтқа,
Жаутаңдай берді есікті тескен қарашық.

* * *

“Байқа, сен шырақ!”
Айтатын ұшқын өртеніп.
“Абай бол!” дейтін
жанарын анам төңкеріп.

“Абайла, шырақ! -
Сақтандыратын горновой, -
Бейкүнә қыздай кетпегің босқа ерте өліп...

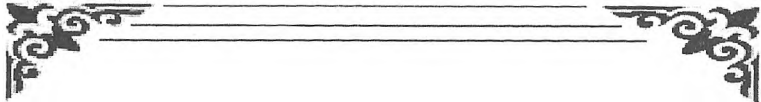
Ару-ақ еді-ау көз тоймайтындай көркіне!
Аяққа - бұғау,
Түспеген тұзақ еркіне.
Тамсантқан жұртты пәктікке толы жүрекпен,
Таңдantқан елді беріктігімен сертіне.

Ыстық жаз өтіп,
Суық қыс тоңын сүйреді.
Соғыста жүрді пруссактарменен сүйгені.
Сұлулық шіркін сұқтандырмай-ақ қояр ма,
Талайлар тосты көлденең тартып күймені.

Пәктік не, тәйір,
пенделер үшін тұрақсыз.
Тұрақсыз жанға арынды қорлау - сұрақсыз.
Жоғалып кетіп ойда жоқ жерден талтүсте,
Меңіреу түнде еңіреп қайтты жылап қыз.

Ару-ақ еді-ау!
Қызыққан қорқау көркіне
Қорлапты дейді
Бұғалық салып еркіне.
Қып-қызыл сұйық шойынға толы қазанға
Атқан қыз өзін
жеткізбеген соң сертіне...”

Аңырап боздап,
Жапанда жалғыз қалғандай.
Кеудемде - жалын,
Ақыл мен естен танғандай.
Шыңғырып жаным,
шырқырап даусым шығанға

шақыра бердім,
шақырдым қызды жан қалмай!

* * *

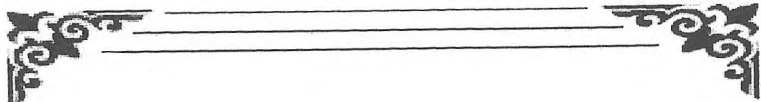
Елес, елес...
Өңім бе әлде,
түс пе екен?
Қазанға ыстық ару қыз неге түсті екен?!
Шеңгелге сығып, бұлқынтпай бүріп алды ма,
Ойлантпайтын намыс буған күш бөтен?!

Ажалы жанды суырғанда денеден,
Рухы ма екен
Арды алға сүйреп жөнеген!
Табандағы жер қарс айрылып сол сәтте,
Төңкерілсе ғой мөлдір аспан төбеден!..

Түрі көп қой қапы қалмас өлімнің,
Суға баттың,
Уды қаптың - жеңілдің!
Артығы жоқ,
жаңасы жоқ -
Бәрі ӨЛІМ!
Жерленетін азасымен көңілдің.

Өлім деген,
Ажал деген немене?
Ажал үні жаңғырық боп келе ме?
Тірілердің көз алдынан сұсты үрей
Бір жылт етіп,
Бір жарқ етіп сөне ме?

Торыға ма,
жабыға ма тірілер?

Белгі бар ма өлгендерден білінер? -
Ойға батқан,
мұңға шомған шақтарда,
Елес пе әлде ол мың бояумен жүгірер?

Ерікті алар есірік бір күш пе екен?
Сол қазанға ару неге түсті екен?
Суатынан суық сұсты ажалдың,
Дәті шыдап қалай ғана ішті екен?

Тәні қайда?
жаны қайда?
Өшті ме?
Ақ түтін боп көк төсінде есті ме?
Алау лепті,
алау қанды суынтып,
Қыз мәйігі сұр металға көшті ме?

Кімге керек,
неге керек бұл өлім -
Жалмап жұтқан бұрымы мен білегін?
Түтінге орап, желпіп, серпіп жіберсе,
Жалынға өртеп, жалындаған жүрегін.

Өз тірлікке арналды ма аз өкпе.
- Аллилуйя! Аллилуйя!.. -
Қажет пе?
Сұлу мүсін соғылар ма шойыннан?
Жансыз бейне қашан, кімді мәз еткен?

Өлім - мүмкін сескенуі Жүректің!
Лықсып төккен шер кеудеден бір екпін.
Кірпіктері мәңгі айқасқан сұлық жүз
Сезе ме екен қорқынышын түнектің?

Қызыл ерін -
қып-қызыл гүл - алау гүл! -
Сұр шойында еріп кеткен алау, нұр.
Он тоннадан желпіп ұшқан ақша бұлт -
Адалдыққа,
Адамдыққа жалау бұл!

Затымыз ба күйреп кетер жылауық,
Қайғы жаншып,
Басқан кезде мұң ауып.
Қорғасын - жас қорғасын - оқ боп кетіп,
Атылса ғой өмір үшін бірауық!

Тірілерге айтылмаған аз өкпем.
- Аллилуйя! Аллилуйя!.. -
Қажет пе ең?
Алдау үшін жылаймыз ба еңіреп,
Ғұмыр сырын ұғына алмай жазы өткен?

Дене қайда?
Мәйіт қайда?
Қыз қайда?
Шымшылайды -
Жүрек шерлеп сыздай ма?
Қара жерге сұп-сұр шойын көмілді.
Сұр шойыннан суық қабір мұздай ма?

Шойын қалды,
Шоқ-шоқ қызыл гүл қалды.
Тілсіз ерін,
үнсіз жүздер сұрланды.
Гүл түсіндей қан құймаймыз неге біз,
Қара көзден тамызғанша ылғалды?

Күмбірлеген тұла бойда -
азан ба?

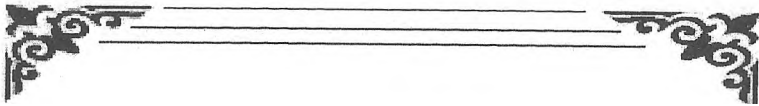
Неге ғана құлады екен қазанға?
Жылай білген шындап сүйе білер ме?
Сүйе білген басқаға көр қазар ма?

Қоштасамыз, айтыңдаршы, кімменен, -
Рухпен бе?
Бәлкім бір шоқ гүлменен?
Махаббаттың табылар ма тұрағы,
Он тоннада балқып кетсе бір дене?..

Жо-жоқ! Сую!
Пәк махаббат бар болсын!
“Аллилуйя! Аллилуйям!” жар болсын.
Зұлымдыққа қарсы тұрсын Ізгілік,
Арман болсын!
Анты болсын!
Ар болсын!

Ізгілік бар!
Махаббат бар!
Арман бар!
Өшсін мәңгі зұлымдықтар,
жалғандар.
Қан тамырда бүлк-бүлк тынбай соғады,
Шойын болып,
Ескерткіш боп қалғандар.

Бас иеміз
қайсар рухты сезімге!
Бас иеміз
Махаббатқа,
Төзімге!
Кетпеуі үшін құрбан болып сұулық,
Адалдығым,
Адамдығым,
Көз ілме!

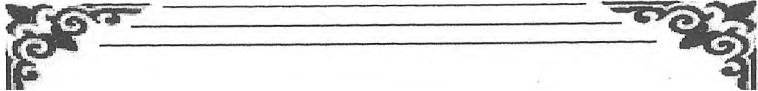

Қайысам ба,
майысам ба,
сына, көр.
Бола алам ба Әділетке мұрагер.
Ақ шағалам,
ақ арманым,
ақ құсым,
Алау болып,
Жалау болып тұра бер!

1973 жс

ӘН МЕН КЕК

Толғау-элегия

Көк тілген оқты көрмедім,
Көңілден мұңды өткіздім.
Қиял мен ойдың өрмегін
Майдан мен Елге жеткіздім.

Жүйкемді жұлған елесте
Қар басқан шуақ жаз қалды.
Мұнары жүзген белесте,
Мұнартып майдан қозғалды.

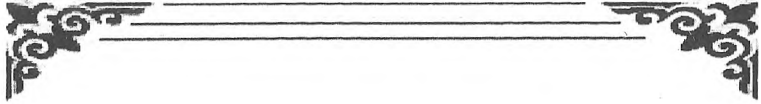
Құмартып қайтем қырғынды,
Ажалдың ерні жүзді өпкен.
Мезгілсіз солған бір гүлді
Жырыммен кеттім іздеп мен.

Сынса да, сөнбей тілегі -
Кейде ән, кейде дерт еміп,
Алқызыл гүлдей жүрегі
Алаулап жанған өртеніп,

Аруын,
қызын,
ардағын
Аза тұт, шабыт,
дауыс қыл.
Аялап асқақ арманын
Халқымен қайта қауыштыр!

1

Дөңнен балқып туыпты Ай.
Сүт саулады маңайға.

Жол қашып,
Тау жуықтай,
Жарқырады көл-айна.

Көл-айнаға қызығып,
Қадалды қыз жанары.
Моншақтарын жиі үзіп,
Жұлдыз көктен тамады.

Доға иген жотаның
Түріліпті етегі.
Боз кеудеден бота мұң
Сай қуалап кетеді:

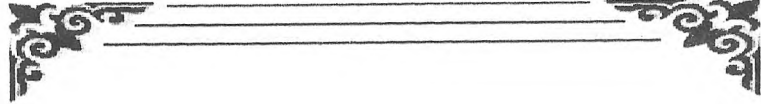
“Әлдилейді Ай неге?
Жанды илейді шер неге?
Қалтылдаған ой-кеме
Қанағат па пендеге?

Толықсыған Ай аяш
Іздей ме екен сыңарын?
Тағдыр ма әлде аямас,
Сұңқылдайтын сұм әнін?

Сипар ма Айды алақан?
Мен қуам ба сағымды?
Мұңға ылғи талатам
Жас шылаған жанымды.

Ай аңсаумен арманын,
Жел суылын тыңдай ма?
Тыншығанда жан-жағым,
Кеудем тайдай тулайды, ә...

Тулады ғой.
Қайтейін.

Айналдым ба құйынға!
Табар мүмкін Ай теңін,
Мен табам ба қиырдан?”

Ай төнеді аспаннан.
Ой желеді жыраққа.
Тік шырқаумен басталған
Сол сәт жетті ән құлаққа.

Аппақ нұрмен өрмелеп,
Көк төсінде тұр қалқып.
Бар әлемді тербемек,
Дірілдетіп, ырғалтып.

Ай сүңгіді көздерге,
Ән құйылды кеудеге.
Енді кірді лез демге
Ұйытқандай тәубеге.

Алаңдатты-ау құрғыр ән,
Ұстатар ма бір тілек?
Жүрек жиі ұрғылап,
Әлденені тұр тілеп?

Аян берген талпынтып,
Қуанышты зар ма екен?
Екі өкпені алқынтып,
Қалай билеп алды екен?

Ай шомылды өзенге,
Ақты шуақ сырғанап.
Ақ қайыңын кезенген
Мелшиеді жарғабақ.

Бейбіт кеште солдатқа
Әзіл ермек,
ән ермек.
Сол-ақ екен жан-жаққа
Ду-ду күлкі салды өрлеп.

Ойдағы мұң тұсалды.
Бойдағы зіл сап тынды.
Мысқыл, қалжың, мысалды
Түйдек-түйдек лақтырды.

Еңсесін зіл басқанда,
Арқаланбас ер ме екен.
Әуелетті аспанға
Ән-сәлемін Жер - мекен.

“Айдап салдым жылқымды”
Қан қыздырар ән қандай!
Қайғыңды да,
күлкінді
Қуып кетіп қалғандай.

Ән - ғажаптың өзі ме ең
Қан ойнатар денеңде?
Енді әншінің сөзімен
Жол берейік өлеңге:

“Ақ шілтерін Ай шашып,
Ақсүйекті ұрласа,
Айқыш-ұйқыш айқасып,
Өткеншектер тынбаса,

Ауық-ауық ит үріп,
Күрт-күрт күйсеп қой жатса,

Екеу-екеу “үй тігіп”
Кеткенінде,
ай батса...

Шәйі орамал жаңасып,
Алақанда түйіссе,
Көз бен көзің жарасып,
Қас пен қабақ сүйіссе...

Жанардағы сәулеңе
Өрт пен жалын жиылса,
Тұлпар дүбір кеудеңе
Ыстық толқын құйылса...

Тілеуімен жеңгенің,
Тілегімен атаның,
Ұмытылса өңге мұң
Шарпуымен батаның...

Домбырамен безілдеп,
“Беташарың” самғаса,
Құрбы-құрдас әзілдеп,
Мейірің бір қанбаса...

Ақ шаңқан бұлт жазданып,
Ақ отауың құрылса,
Асыл жардың назданып,
Аққу мойны бұрылса...

Анаң сонда шарасын
Жаулығымен құрғатса,
Найза-шоқ боп тарасып,
Зарықтырған күн батса...

Он саусақтан сорғалап
“Күйдім, сүйдім!” үн шықса,

Алқынған дем қорғалап,
Ақ тамақта тұншықса...

Көделі көк бөктерде
Бір жығылып,
бір аунап,
Көлеңкесіз көк белде
Көк дөнен боп құраулап,

Көк құнан боп бір аунап,
Шырқап жаның жөнелер.
Балдыр көлден сыр аулап,
Базарлар да кенелер!”

Жүрегімен балқыған
Ән аңсатты ананы,
Жусан исі аңқыған
Алып келді Даланы.

3

Алыс жайлау желі есті -
Әнші даусы жеткізді.
Талай-талай елесті
Жүректерден өткізді.

Ентігіп жеткен Әлия
Қайыңға арқа сүйеді.
Тебіренген көңлі дария.
Егіліп кетті сүйегі.

Ерте ме ерке үмітке
Ентігі
Әлде ынтығы.

Ән салған сырбаз жігітке
Қадалып қапты кірпігі.

Алау нұр күзгі мұнардай
Көз бенен жүзден көшеді.
Алқынған демді тиярдай
Кеудеге қолын төседі:

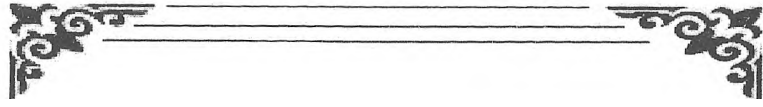
“Апырай, маған не болды,
Өзімді өзім аңдамай?
Сағынып ән мен өлеңді,
Жүргем бе жүрек жалғамай?

Пәруана болдым мен неге,
Әуенге мұнша арбалып?
Сиқырлы саусақ пернеме,
Тиді ме дерт боп жалғанып?

Еркімді ұрлап әлдекім...
Әлдекім бе еді ән салған!
Шомылған кезде көлге Күн
Арайын таңның қарсы алған,

Жібекпін
яки Баянмын
Жүзінен төккен шуақты.
Дір еттім,
сергіп ояндым,
Медет қып жанған шырақты.

Алақан жайып талпындым.
Талпындым, несін жасырам.
Шырқаған әнін халқымның
Жігітке мынау бас ұрам...

Сарнатып жүрек қылымды,
Зарлатып толғап “кел!” дей ме?..
Босатып жүйке-жұлынды,
Төзімге тағат бермей ме?

Ықыласы қандай таза еді!
“Серпіліп қанат қақ!” дей ме?
Ашылып әнмен өзегі,
Жақын боп кетті-ау жат бейне!

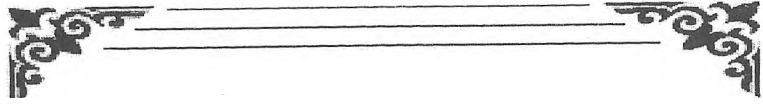
Жалынды тілек жаңғырып,
“Сейіл де сергі!” дегендей.
Жүрердей сезем мәңгілік
Ол өлмей
және Мен өлмей!

Ажал да болмас тосқауыл
Махаббат бар да,
ән бар да.
Қиын ба жеңу қас жауын
Арманын құшқан жандарға!

Астына алды-ау “бол-болдың”
Ақыл мен есті жиғызбай.
Үздіккен әнмен дал болдым,
Күдікті бойға сиғызбай.

“Жүр-жүрлеп” тұр ма үмітпен,
Қан құйып іңкәр кеудеден?
Мұндайды бұрын біліп пе ем,
Тербей ме тілек “Кел!” деген?

Жалына іздеп,
зарыға,
Сабырдан мүлде баз кештім.

Сорыма
Әлде бағыма
Жігітпен осы кездестім?..”

Іштегі Күнді іркіп көр, -
Жанарда от жалт-жұлт шағылды!
Сезгендей соны кірпіктер
Айқасып барып жабылды.

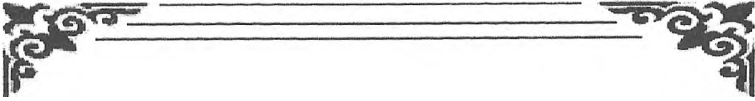
Әлгінде тұрған мөлдіреп,
Қос шырақ қалқан жамылды.
Аспанды көк от тілгілеп,
Көтерді әлем дабылды.

Жасыл ғой белгі,
жап-жасыл!
“Рота, ілес соңымнан!
Тастайық жауға көк жасын
Шабуыл осы сағынған.”

Өттең-ай, үзді-ау өлеңді.
Басқанда нәзік пернені.
Аспан мен жерді,
әлемді
Озан мен ұран кернеді.

Автомат даусы шақылдап,
Жаңғырық таста тірілді.
Пулемет тынбай тақылдап,
Ой-бойдан қуды дірілді.

Ұңғылар дүрк-дүрк шоқ бүркіп,
Түтіннен перде тұтылды.
Ауада зу-зу оқ кілкіп,
Ақ қайың жүндей түтілді.

Дедектеп төмен жүгірді
Әлия да бірге дүрмекпен.
Ловатьқа!¹ жетіп кідірді,
Таба алсын қайдан түнде өткел.

Өзенде баған өріліп,
Тамшылар көкке секірді.
Оқ бұршақ тырс-тырс төгіліп
Зеңбірек зірк-зірк өкірді.

“Қарындас!” - қандай жылы еді.
Ән салған көрді жігітті.
Дір ете қалып жүрегі,
Сұсты өңін сәл-сәл жылытты.

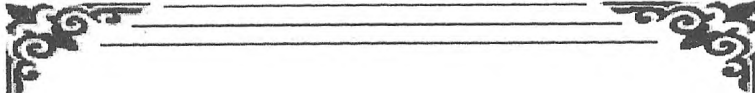
“Қарындас, бері жақында,
Қолың соз, түктен қорықпа.
Әрине үрей тақымдар,
Осындай түнгі жорықта.

Асықпа бекер, қарындас,
Бұйырған бізден кетпейді.
Сүйен де маған, арын бас,
Ұялма ештеңе етпейді.

Қадірле, мерген, қаруды!
Жұлқынып алға ұмтылма.
Бала мен ана,
аруды
Дайын ғой иттер құртуға.”

“Қарындас!” - қандай мейірлі -
Бір сөзге сиған күллі әлем.

¹ Ловать - өзен аты.

Секемі бойдан сейілді,
Жымыып Әлия күлді әрең.

Саусаққа саусақ жанасып,
Жетелеп салға мінгізді.
Өмір мен өлім таласып
Өрт болып,
Оқ боп түн жүзді.

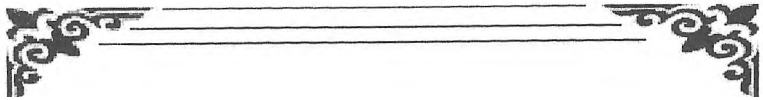
Үілдеп,
Сарнап,
Ысқырып,
Ажал боп қарсы ағады.
Ескегі толғай ышқынып,
Сал жетті-ау сүзіп жағаны.

Түйгендей алып келіні
“Ураға” бәрі басқанда,
Ел үні,
ыза, кек үні
Шаншылды барып аспанға.

Елемей тарсыл-гүрсілді,
Сіркіреп ажал бүріккен.
Әлия кенет күрсінді,
Көз жазып қалып жігіттен.

Соғыстың заңы өзгеше,
Жоғалар ол кез басқа ұғым.
Сен - жауды,
Сені ол көздесе,
Шешеді бәрін қас қағым.

Дірілдеп кетті айнала,
Дүрілдеп кетті Жер мен Көк.

Нысана болып байлана,
Фашистер шықты ербеңдеп.

Әлияның кекті қолында,
Винтовка үкім шығарды.
Айналды қырат қорымға,
Бөктерді қанмен суарды.

“Қарындас, қалқаш, мергенім!
Тасалап тасты жамылғын.”
“Апырмай, аға, бар ма едің,
Даусыңды сондай сағындым!”

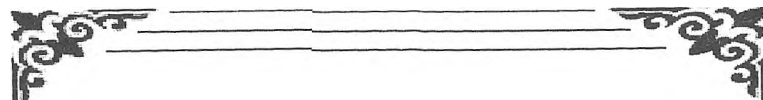
“Тілегі неткен ізгі еді -
Сол шығар үні жүректің?!”
Алаулап шыққан қыз демі
Жеткізді сырын тілектің.

Қас пенен қабақ ұғысты,
Сезімге қанша сәт керек.
Көпсініп сол бір тынысты
Шайқалып калды көк терек.

Шайқалды терек,
құлады.
Дүмпуге дүмпу жалғасты.
Көлбеңдеп ажал мұнары
Өңешке шеңгел жармасты.

Жанармен шарпып соңғы рет
Ұмтылып жігіт жөнелді.
Әлия көзі мөлдіреп,
Шырқады іштей өлеңді.

Оқ пенен отты сыналап,
Барады жігіт сұс тіге.

Боздап бір келіп снаряд
Боздақтың түсті үстіне.

Боздап бір келіп снаряд
Боз тоңды бір-ақ қопарды...
Бозарған көздер сығалап,
Боздақсыз көрді апанды.

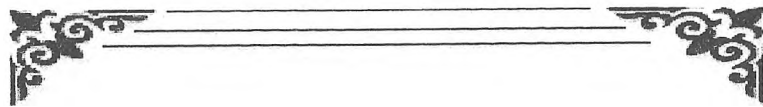
Боз тоңнан боздақ көрінбей,
Бозданып түтін бықсыды.
Боздақтың апан - көріндей!
Кеудеден өксік лықсыды.

Шыңғырған жаны кептер боп,
Шырқырап ұшып қаңғырды.
Күркіреп аспан кек тербеп,
Азалы шермен жаңғырды.

Шүріппеге саусақ қадалды.
Үш тартты -
Үшеу оққа ұшты.
Аялай іздеп адамды
Әлияның даусы көк құшты:

“Жерінем, соғыс!
Безінем!
Қыршынды жұтқан көмейлей.
Жүрердей мәңгі сезіп ем,
Ол өлмей
Және мен өлмей.

Сидырып жалғыз қауызға,
Өмірді дертпен ластаған,
Лағнет болсын жауызға
Соғысты мынау бастаған!”

Еңбектеп жетті апанға,
Еңкейіп төмен үңілді.
Көз жасын төкті апанға
Жалмаған боздақ ғұмырды.

Аспан тұр аспан күрсініп,
Бұлттарды түйдек өркештеп.
Әлия жатыр тұншығып,
Қолымен жерді төмпештеп.

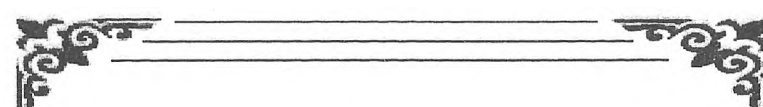
Сырғанап түсіп жиектен,
Саусақпен құмды тырнады.
Табылар деген ниетпен
Денесі...
дене жұрнағы...

Саусақта сәтке дамыл жоқ.
Жігіттен титтей жоқ белгі.
Алаулы жүрек жалын боп
Күл болып ұшып кеткен-ді...

Ұрандап тұрған үн қырда
“Уралап” барып тыйылды...
...Қылт еткен Күннен шұңқырға
Қып-қызыл бояу құйылды.

Шұңқырға шуақ құйылды,
Қып-қызыл қанның түсіндей.
Бір уыс боп қыз түйілді!
Орната салған мүсіндей.

“Мынау не - қан ба,
шуақ па?
Азамат қайда?
Тән қайда?

Тіршілік атты бұлаққа
Ән болып нәрі тамбай ма?

Боз таңда боз шық тұнғанда,
Жарқ етіп енді келмей ме?
Боздақтар көзін жұмғанда,
Жарық Күн қоса сөнбей ме?

Бозарып атқан таң мынау
Боздақтың ұрлап елесін.
Арман-ай, зарлап қалдым-ау,
Қолымнан қоймай денесін.

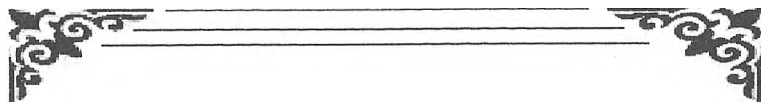
Жо-жо-жоқ!
Жүрек бұлқынып,
Дабылын кектің қағады!
Зіркілдеп таулар сілкініп,
Өзендер теріс ағады!

Оқ сеуіп қайың, талымен
Шулайды Тверь орманы!
Кеудемде қалған әнімен
Жүреді алда арманы!

Қанымда қыз-қыз шоқ-қайғы.
Қатаям, қайта сілкінем!
Отаны, елі жоқтайды
Ұрланған сәби күлкімен.

Азасын алам ананың,
Өртенген қала село мен.
Назасын тау мен даланың
Оқ қылып атам санамен.

Жайнасын тағы кең Әлем,
Тіршілік үшін атшы Таң!

Бұлқынтып Ловать,
Нева мен
Қобданың суын шапшытам!

Мамырдай бейбіт бақ күнді
Әкеліп байтақ еліме,
Шашу ғып шашып ақ нұрды,
Ұшырам Әнді көгіне.

Жо-жо-жоқ! Жігер, жасыма!
Масайрап фашист кетпесін.
Кек пенен отқа қосыла,
Жасын боп тілем Көк төсін!

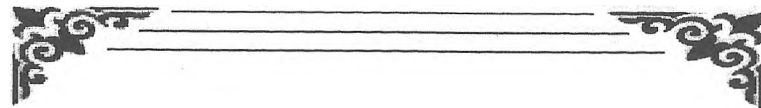
Қазағым, халқым,
ел - анам,
Қызым деп сүйсе мені шын.
Қырғи боп тиіп кек алам,
Сталин үшін,
Сен үшін!

Дабылдың үні келмейді.
Аттан мен айқас тынған ба?..
..Жарық Күн неге сөнбейді?..
Боздақтар көзін жұмғанда”...

4

Тағы да мұз жамылды көл де, міне
Ызғырық араласты жел деміне.
Ақ қардан перде тұтып айналаға
Он бес күн жаңа жылдың енгеніне.

Жел тұрып, ұйтқып, шарпып, боран үдеп,
Окопты құйынымен орады кеп.

Теректер шарт-шұрт сынып сарнағанда,
Қап-қара бұлтыменен қонады көк.

Қап-қара түнегімен орнады аспан,
Боранның кантатасы - хорға ұласқан.
Жел зулап, орман шулап Әлияның
Жүрегі шайлықты ма қарбаластан.

Сөз бе екен табиғаттың дүрліккені,
Бәрібір үзілмейді тірлік демі.
Қара аспан қара жерге құласа да,
Көңлінің жаба алмайды түндіктерін.

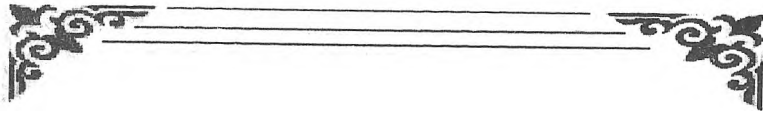
Бұл боран - досы шығар құйындаған.
Жан бар ма туған жерге сиынбаған.
Тер бар ма кекке сиып жиылмаған,
Шер бар ма көкірекке құйылмаған?

Бұл боран - тілектесі, шын тілегі,
Жарқ етіп ашылады түн түнегі.
Елінің дүлейімен,
дауылымен
Дүрсілдеп соғып тұрар бір жүрегі.

Аялап қорғаштамас жас ғұмырды,
Кек болып алқымына жас тығылды.
Еткенше жермен жексен зұлым жауды
Ойламас жас отауды, басқа ұғымды...

* * *

Оралып түн тұр орманға,
Бұралып шегі,
әлсіреп.

Бұрқасын бүрккен жалғанға:
“Бұзылмай мәңгі қалшы!” деп.

Бір есіп ызғар,
бір өшіп,
Қатайды, сонсоң басылды.
Белдеулей сызып Нұр есік
Шығыстан Таң боп ашылды.

Сүрінді боран бас баға,
Бұтаға тіреп күртігін.
Алдында жатқан Насваға¹
Қадады Әлия кірпігін.

Жау шебі сонда бекінген.
Темір жол жатыр беріде.
Снаряд боп,
от боп өкірген
Сойқанның әзір бәріне.

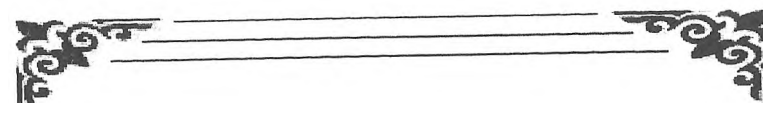
Дозақтың күйін тербетіп,
Селдетіп оқты қарсы алмақ,
Ұмтылған алға өрлетіп
Ротаға түсер бар салмақ.

Әлияның нәзік жүрегі
Алқына тулап дір етті.
“Уралап!” айқай-сүреңі
Сол сәтте бірден ду етті.

Тоғыз жүз елу алтыншы²
Винтовка сақ-сақ жаңғырды.

¹ Насва - Великие Луки облысындағы станция.

² №956 винтовканы Әлия Молдағұловаға ВЛКСМ Орталық Комитеті тапсырған.

Күткендей соны, артынша
Қызарып белден таң кірді.

Көмейден төккен дабыл үн
Сүңгілеп сіңді жер, көкке.
Қар басқан дөңнің сауырын
Орады қанды жөргекке.

Соққыға жойқын шыдамай,
Фашистер тоз-тоз қашқанда,
Ағашқа кірген сынадай
Екпіндеп Әлия басты алға.

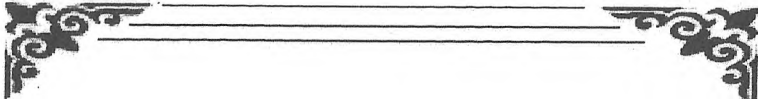
Айнала жым-жырт,
Қалғандай
Күн тоқтап, қырда жел тынып.
Көмбеге жүлде салғандай
Окопқа жетті еңтігіп.

Ернеуге сүйеп мылтығын,
Шегінген жауды түре атты.
Алмастан сәтке бір тыным,
Жаусатты,
қырды,
сұлатты.

Киізге түскен қызғалдақ -
Ақ қарда бейне қан дағы!
Ән мен кек балғын жүзді арбап,
Өмірге оқты жалғады.

Бандуров¹ ырғып секіріп,
Көтерді қолын айқасқа.
Жүректер тулап, лепіріп...
Ытқыды оқ тырс-тырс қойтаста.

¹ Бандуров - 26-гвардиялық дивизияның рота командирі.

Ұйтқыды сел-оқ жар салған
От шашып,
қарды тілгілеп.
Дүркіреп жетті қарсы алдан
Қырғын оқ,
тұтас сүргін оқ.

Атака сөнді...
тұсалды,
Солдаттар қарға сүңгіді.
Ажал боп дендеп күш алды
Соғыстың сойқан сұмдығы.

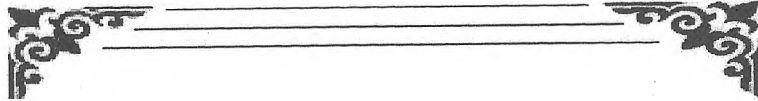
Лап қойған алға бөлімді
Еріксіз жерге бұқтырды.
Көрсетіп көзге өлімді,
Өмірдің мәнін ұқтырды.

Тұқыртып жауың алқымдап,
Жатқанда қанға тұншығып.
Бойдағы қуат салқындап,
Жаутаңдай қалар тіршілік.

Жармасар тілек ондайда
Сөнбеуге, ерте өлмеуге.
Үркітіп үрей орнай ма
Мүжіліп кетіп өр кеуде ?!.

“Жігіттер жерге жабысып,
Аттандап неге тұрмайды?
Үмітпен күдік алысып,
Жанымды неге тырнайды?

Жасқанып неден, бөгелем,
Кеудемде жүрген ән қайда!

Жаңғырып кек боп жебеген
Көгімнен ұран салмай ма!”

Көтертпей басты жауды оқтар,
Көк түтін көкті қақ бөліп.
Қыбырсыз қалған солдаттар
Ақ қарды құшып жатты өліп.

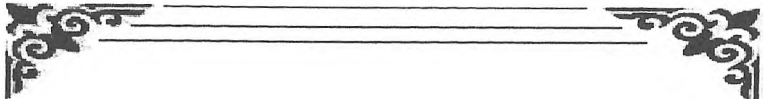
“Жо-жо-жоқ!
Солдат өлмейді!
Өзім мен боздақ атынан,
Қорлыққа жаным көнбейді.
Тік тұрып, тура атылам!

Алға ұмтыл!
Ура!
Ел үшін!
Ерлікті сәт бұл ардақтатар!
Бермейді қолдан намысын
Өз елін сүйген солдаттар!”

Ұмтылды Әлия “уралап”,
Оқ төге,
жаннан кек төге.
Автомат ұшын туралап,
Жеткізіп даусын көкке де.

Жөнелді, әне, мерген қыз,
Көтеріп қолды соңынан.
...Қиялмен талай ергенбіз,
Қиялмен тағы жолығам.

Іздедім арман,
қиялмен
Қайнаған көзін Ерліктің.

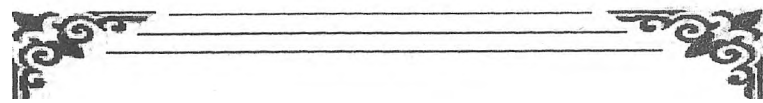
Іздедім жырмен,
күй-әнмен,
Толғандым,
күйдім,
шер жұттым.

5

Елгезек жүрек талпынған кезде әрнеге,
Ышқына тулап тыпырлап қалар жан неге?
Айналып кетіп шиыршық атқан пернеге,
Саусағын жая ұмтылып алыс сәулеге,
Ышқына соғып,
шарқ ұрып тулар жан неге?

Қиял ма әлде
түлкідей тұрар бұлаңдап?!
Елестеп қалып,
көздерге сіңіп, бір алдап,
Алыстап үркіп,
кеудеде қайта ұрандап,
Дүрсілдей соққан жүректен сәтке сыр аңдап,
Қырмызы түлкі - Қиял ма жетер бұлаңдап?

Шуағын шашып,
еркінді баурар Арман ба?!
Арманға сіңген көл мен шөл,
таулы орман ба?
Өмір ме мынау,
өзекті өртер жалған ба?
Кірпіктен мөлт-мөлт іштегі жалын тамғанда,
Шуағын шашып,
еркінді баурар Арман ба?

Жарқ еткен көктен періште қанат Үміт пе?!
Тәңір ме тылсым,
Тәңірден де өктем жігіт пе?
Лебізі қандай!
Салғандай жанды бүлікке.
Қалдырмай қуыс секемшіл үркек күдікке,
Еркелеп жетіп,
жетелеп кетер Үміт пе?

Самалдай салқын сабырлы әлде Сенім бе?!
Сенім бар жерде шоқ болып шарпыр демің де.
Кеудеңнің шерін
кеуделеп жұтар елің бе?
Кеудеңді тосып,
қасқайып барсаң өлімге.
Өлімнен де күшті бойдағы алау Сенім бе?

Ананың уыз сүтімен сіңген Сана ма?!
Түнекті түріп,
Кеудеге шырақ жаға ма?
Алай да түлей дауылға қарсы аға ма?
Оқ пен от тосқан қатерлі қыспақ жағада
Қалдырмай сүйрер
ақ сүтпен сіңген Сана ма?

Әлемнің кегін батпандап тиеп жүрекке,
Бомба ғып жанды
атардай жауға Тілек не?!
Тістенген ерін,
жарқ еткен нәзік білек пе?
Қарақат көздің ашуын құйып жүрекке
Жасқантпай бастар
кек қайрар жеңсік Тілек пе?

Сәуегей емен,
қайтемін босқа бал ашып.

Өмір мен Өлім көрмеген бір сәт жарасып.
Күн менен Түндей
күрескен мәңгі таласып.
Сәулесін шашып тұрғанда мынау Қарашық
Ауыл-үй қонбас Ажалдың демі жанасып.

Сәуегей емен,
Сауалды қуам кеудеден.
Тұтанам тағы жанарда жанған сәуледен.
Бұланай жастық -
қызылды-жасыл дәурен ең,
Төпелеп босқа қыспайын сауал-әуремен,
Лаулай бер, лаула кеудеде жанған сәулемен!

Бәрінен мықты Отанға деген Адалдық.
Адалдық аты - Махаббат,
асқақ Адамдық.
Отаннан ғана нәр алдық,
әнді таба алдық,
Отанмен бірге өшпестей мәңгі жаралдық,
Ақырғы демнің лебімен шарпыр Адалдық.

Бәрінен ізгі Еліңе деген Құштарлық.
Құштарлық барда құрдымға батар іштарлық.
Самғатар көкке Алашың-анаң құстай ғып,
Перзенттік сертті қажырың болса ұстарлық,
Отанға деген өзекте қайнар Құштарлық.

Бәрінен берік Жеріңе деген ізгілік,
Ізгілік барда шуағын шашар жүз күліп.

Еліңе деген сүйініш бойда үздігіп,
Тамырда қан боп тасқындай тулар ізгі үміт,
Төнгенде көктен қорғасын сеуіп сызды бұлт!

Жөнелді, әне, мерген қыз,
Жалау ғып жанын,
шұрқырап.
...Қиялмен талай ергенбіз
Қайнаған кектен жыр құрап.

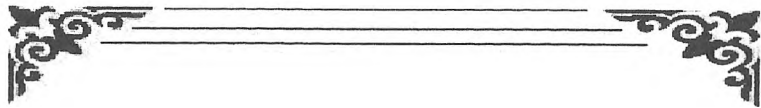
Іздедік тегін Ерліктің -
Әруақ пен Пірге сиындық.
Іздедік сырын Өрліктің -
Тәңір мен хаққа сүйіндік.

Іздедік кілтін Ерліктің -
От пенен Күнге табындық.
Қасиетін іздеп Өрліктің
Қиналдық,
босқа сабылдық.

Табындық,
кейде жаңылдық -
Батадан күттік Ерлікті.
Батыр мен Биге жалындық,
Қорға деп езден елдікті.

Іздедік -
таптық Ерлікті
Қабысқан достық тілектен.
Ақыры таптық Өрлікті
Отан деп соққан жүректен.

Жалт етіп жанып жанары,
Кеудемен оқты қалқалай.
Қанатын сермеп барады,
Қарлығаш сынды қалқам-ай!

Жүректер кекпен бұлқыңды,
Жігерлі зілді шығар үн.
Ту болып, лаулап ұмтылды
Ботакөз балғын шынарым.

Жарқ етіп жайнап жанары,
Ғұмырды өлшеп сағатпен.
Шырқырап ұшып барады,
Қазақтан туған жан әпкем!

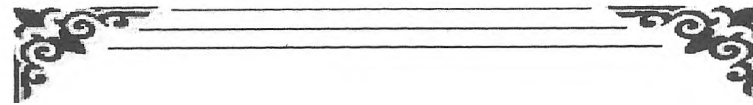
Үміт боп жанды жанары.
Құс болып көкте қалшы, үміт!
Орманын сүйреп барады,
Қазаққа біткен талшыбық.

Әзиздің езден сағы үстем,
Жеңістің жолын сал төте.
Бойдағы қайсар намыспен
Ілесем мен де, жан тәте!

Ілесем,
ерем артыңнан.
Тағдырды бірақ кім шектер.
...Егіліп кетті-ау бар тұлғам
Үзіліп кетті-ау қыл-шектер!..

Жаныма улы тамды жас...
Кеудесі қанға малшынып,
Қанаты сынып қарлығаш,
Қиылып түсті талшыбық!..

Көмейге өксік тығылды,
Жұлынды қолқам,
бар өкпем.

Ақ қарға ыршып жығылды,
Қазақтан туған жан әпкем!

Алуға еске қиналам,
Мақтанам,
әрі өкінем.
Сарнаған мұңмен күй-далам,
Ет үзіп жатты етінен.

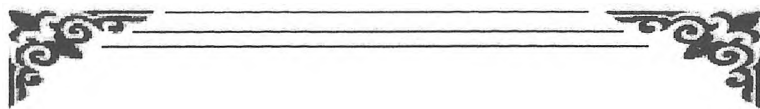
Жан тәте, көрші дауылды,
Дауыл боп өскен күшінді.
Сені атқан қаскөй жауыңды
Бандуров қағып түсірді.

Жан әпке, білші сесінді,
Сесіңнен өскен айбатты.
Атака лықсып көсілді,
Автомат әнін сайратты.

Солдаттар лек-лек атыла,
Жапырып жауын сиретті.
Бетонды фашист дотына
Желбіреп Қызыл Ту жетті.

Дүбірді сезші, жан әпке,
Арманың мәңгі сөнбесін.
Болайын бүгін ала өкпе,
Жанымның басып пернесін.

Тыңдашы ұран
дабылды,
Жаңғыртқан сұспен жер-көкті.
Қағып ап әншіл жаныңды
Әлемді солар тербетті.

Тыңдашы Жеңіс салютын
Берілген дөңнен сен алған.
Жетер ме көкті жарып үн
Орнынан мәңгі дем алған?

Дыбыс жоқ,
жым-жырт мекенің,
Тырс еткен сыбыс жетпейді.
Ажалдың ұқтым не екенін -
Жоқ қылып барды ол шектейді.

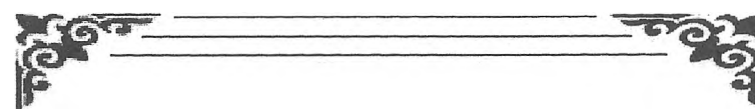
Самғасын қиял - жыр құсым,
Ардақтап,
арнап жар салсын.
“Айдап бір салып жылқысын”
Әнімен боздақ қарсы алсын.

Тілекке солай жетші, әпке,
Махаббат тұрсын көнермей!
Кеудемде мәңгі соқшы, әпке,
Ол өлмей
және Сен өлмей!

Жасанып,
жайнап қыз-көктем,
Жеңістің күні келгенде,
Айналдың әнге, ізге әпкем,
Күй болып қалдың пернемде.

Зеңбірек үні басылды,
Шалқыды қайта ән-күйлер.
Еншіңе сыйлап ғасырды,
Қазағың - халқың әлдилер.

Ел барда ешкім өлмейді,
Ән менен кектен сыр ұқтым.

Күйкілік үшін
келмейді
Боздақ пен Сені ұмытқым.

Бастай бер, баста, жан әпкем,
Ілесем, ерем артыңнан.
Атақ пен даңқты дәметпен -
Қыл шек боп тұрса бар тұлғам.

Шабыт қып сонда дәрменді,
Шарқ ұрсам, мұңды жеңердей.
Тұрыңдар басып пернемді,
Ол өлмей,
және Сен өлмей!

1985 жыл

МАЗМҰНЫ

Автордан:

Осы бір томыма қаржылай демеушілік жасаған асыл азамат Амангелді Ермагияевке шынайы алғысымды білдіремін.

Софы Қалыбекұлы Сматаев

Поэзия.....	5
Өртенгенбіз, лаулағанбыз, жанғанбыз Нұр жастықта біз де сайран салғанбыз.....	7
Тау, Даламды оймен шарлап келейін, Құшағына перзенті боп енейін.....	41
Махаббатты сала алмайсың кісенге, Тазалықтың іші - әйелде, Күші - ерде.....	60
Көңілдің кейбір кездері Жеткізсін мұңды көздегі.....	80
Өксікпенен ауысты күлкім менің, Жотам тостым қамшыға, бүлкілдедім.....	128
Ентігіп, екіленіп, ерегісіп, Шапшып қан, Аласұрар денеде ысып.....	159
Қызық аңсап, шеккен талай шыжықты, Таяқ жегем түзеймін деп бұзықты.....	199
Ойымды ойрандаған төрттағандар - Өзімнен өзімдегі қорықпағандар!.....	235
Жетілерім - жегілерім, Жеңерім һәм жеңілерім.....	296
Жалғамақ боп жұмыр жерді аспанға, Құрық салдым баллада мен дастанға.....	317

“Ел-шежіре” қоғамдық қорының президенті
Дидахмет Әшімханұлы

Софы Қалыбекұлы Сматаев

Іздерім-ау!

Редакторы Н. Мұратқызы
Техникалық редакторы А. Сайдахметұлы
Суретші Ж. Айдос
Компьютерде беттеген М. Шаяхметұлы

ИБ № 61

Теруге 22.09.2008. берілді. Басуға 25.12.2008. қол қойылды. Пішімі
84x108¹/32. Қағазы офсеттік. Қаріп түрі “Times Kaz”. Басылымы
офсеттік. Шартты баспа табағы 22.5.
Таралымы 1500 дана. Тапсырыс №3.

“Ел-шежіре” қоғамдық қоры. 050009. Алматы қаласы,
Абай даңғылы, 143-үй. 609-бөлме

ЖШС “Жедел басу баспаханасы”,
050030, Алматы қаласы, Красногорская көшесі, 71.